
Strategia Rozwoju Gminy **BORZYTUCHOM** na lata 2014-2020

PROJEKT

Opracowanie wykonane przez:

AMT Partner Sp. z o. o.

Ul. Jaškowa Dolina 16

80-252 Gdańsk

www.amtpartner.pl

 AMTpartner
Doradca Samorządu i Biznesu

15
lat
1999-2014

Borzytuchom, 2014

Spis treści

1. WSTĘP	5
2. METODOLOGIA	6
3. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ GMINY BORZYTUCHOM	9
3.1 Położenie	9
3.2 Dostępność komunikacyjna	10
3.3 Demografia	12
3.4 Infrastruktura techniczna	15
3.4.1 Infrastruktura wodno – kanalizacyjna	15
3.4.2 Gospodarka odpadami	16
3.4.3 Energia i ciepłownictwo	16
3.4.4 Zaopatrzenie w gaz	17
3.5 Gospodarka i przedsiębiorczość	17
3.6 Bezrobocie	20
3.7 Mieszkalnictwo	22
3.8 Środowisko przyrodnicze	23
3.8.1 Gleby	23
3.8.2 Klimat	23
3.8.3 Wody powierzchniowe i podziemne	23
3.8.4 Ochrona przyrody	24
3.9 Turystyka i baza turystyczna	26
3.10 Oświata i edukacja	27
3.11 Kultura i sport	29
3.12 Ochrona zdrowia	30
3.13 Sfera społeczna	31
3.13.1 Pomoc społeczna	31
3.13.2 Działalność organizacji pozarządowych	33
3.14 Finanse	36
3.15 Zagospodarowanie przestrzenne	40
4. OBSZARY PROBLEMOWE I ANALIZA STOPNIA ROZWOJU GMINY BORZYTUCHOM	41
4.1 Analiza obszarów problemowych	41
4.1.1 Klasyfikacja i szczegółowy opis – karty obszarów	42
4.1.2 Podsumowanie możliwości rozwojowych obszarów	44
4.2 Stopień rozwoju oraz potencjał gminy w opinii jej mieszkańców	46
4.2.1 Wyniki badania ankietowego	48
4.2.2 Analiza SWOT	57
5. WIZJA, MISJA, CELE STRATEGICZNE I SYSTEM WDRAŻANIA	59
5.1 Wdrażanie Strategii Rozwoju	59
5.2 Wizja rozwoju	60
5.3 Misja gminy	61
5.4 Cele strategiczne i operacyjne	61
5.5 Monitorowanie i ewaluacja Strategii	63
6. ZAŁĄCZNIKI	66
Załącznik 1. Zgodność celów strategicznych z krajowymi, wojewódzkimi, powiatowymi dokumentami o charakterze strategicznym	66
Załącznik 2. Programy operacyjne	74
Załącznik 3. Wykaz inicjatyw do realizacji na terenie gminy Borzytuchom do 2020 roku	79
Załącznik 4. Karta monitoringu wdrożenia Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020	82

Spis tabel

Tabela 1 Zestawienie dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych przebiegających przez obszar gminy	11
Tabela 2 Liczba ludności gminy Borzytuchom w latach 2009 – 2014	12
Tabela 3 Migracje ludności na pobyt stały w gminie Borzytuchom w latach 2009 - 2013	13
Tabela 4 Przyrost naturalny w gminie Borzytuchom w latach 2009 – 2013.....	13
Tabela 5 Struktura wiekowa ludności gminy Borzytuchom, stan na czerwiec 2014 r.....	13
Tabela 6 Ludność gminy Borzytuchom w podziale na miejscowości, stan na czerwiec 2014 r.	14
Tabela 7 Procentowy udział miast w strukturze ludności 2010 – 2035	14
Tabela 8 Infrastruktura techniczna na terenie Gminy Borzytuchom, stan na XII 2012r.	15
Tabela 9 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według struktury własnościowej w latach 2009 - 2013	17
Tabela 10 Porównanie stanu gospodarki w gminach powiatu bytowskiego na podstawie wskaźnika liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2012 roku.....	18
Tabela 11 Liczba podmiotów gospodarczych wg klas wielkości zatrudnienia w gminie Borzytuchom w 2013 r.	18
Tabela 12 Podmioty gospodarcze wg rodzajów działalności w gminie Borzytuchom w 2013 r.	19
Tabela 13 Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji działalności PKD 2007. Stan na 30 XII 2013 r.	19
Tabela 15 Charakterystyka bezrobocia w powiecie bytowskim w latach 2009 - 2013	21
Tabela 16 Struktura bezrobocia w gminie Borzytuchom na tle gmin powiatu bytowskiego w 2013 roku	21
Tabela 17 Porównanie wskaźnikowe skali bezrobocia w gminie Borzytuchom na tle gmin powiatu bytowskiego.....	22
Tabela 18 Zasoby mieszkaniowe w gminie Borzytuchom w latach 2009 - 2012	22
Tabela 19 Porównanie warunków mieszkaniowych w gminie Borzytuchom, powiecie bytowskim i województwie pomorskim w 2012 roku	23
Tabela 20 System edukacji w Gminie Borzytuchom według stanu na grudzień 2012 r.	28
Tabela 21 Liczba uczniów w placówkach edukacyjnych na terenie gminy Borzytuchom w latach 2009 - 2014	28
Tabela 22 Wykaz ważniejszych imprez organizowanych na terenie gminy Borzytuchom	29
Tabela 23 Podstawowe dane dotyczące ochrony zdrowia w gminie Borzytuchom, stan na grudzień 2012 roku	30
Tabela 24 Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych w 2011 i 2012 roku	31
Tabela 25 Liczba mieszkańców objętych pomocą GOPS w latach 2011 - 2013	32
Tabela 26 Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej w gminie Borzytuchom- z podziałem na sołectwa, stan na koniec roku 2013	32
Tabela 27 Powody trudnej sytuacji życiowej mieszkańców gminy Borzytuchom w 2013 roku	32
Tabela 28 Formy pomocy społecznej według rodzajów udzielonych świadczeń w 2013 roku	33
Tabela 29 Organizacje pozarządowe na terenie gminy Borzytuchom i ich działalność.....	33
Tabela 30 Planowane wydatki budżetowe gminy Borzytuchom w 2014 roku	36
Tabela 31 Planowane dochody bieżące gminy Borzytuchom w 2014 roku	37
Tabela 32 Planowane dochody majątkowe gminy Borzytuchom w 2014 roku	37
Tabela 33 Budżet gminy Borzytuchom na rok 2014.....	37
Tabela 34 Wydatki budżetu gminy Borzytuchom w latach 2008-2013	38
Tabela 35 Plan inwestycji gminy Borzytuchom na lata 2014-2021	39
Tabela 36 Silne i słabe strony poszczególnych obszarów problemowych	44
Tabela 37 Cele strategiczne i operacyjne gminy Borzytuchom na lata 2014 – 2020	62
Tabela 38 Monitorowanie wdrożenia Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom 2014 – 2020 na poziomie strategicznym.....	64
Tabela 39 Zależności między Strategią Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020 oraz Strategią Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 i Regionalnymi Programami Strategicznymi	75

Spis rysunków

Rysunek 1 Proces budowy Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020	6
Rysunek 2 Harmonogram prac nad Strategią Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014-2020.....	8
Rysunek 3 Położenie gminy Borzytuchom na tle województwa pomorskiego	9
Rysunek 4 Mapa gminy Borzytuchom	10
Rysunek 5 Otoczenie komunikacyjne gminy Borzytuchom – przybliżona odległość drogowa i czas dojazdu do ośrodków miejskich w rejonie	11
Rysunek 6 Zmiana liczby mieszkańców gminy Borzytuchom w latach 2009 – 2014 (według stanu na 25 VI)...	12
Rysunek 7 Struktura wiekowa mieszkańców gminy Borzytuchom w podziale na płeć, stan na czerwiec 2014 r.	14
Rysunek 8 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według struktury własnościowej w latach 2009 - 2013	18
Rysunek 9 Podmioty gospodarcze wg sekcji działalności PKD 2007. Stan na 30 XII 2013 r.....	20
Rysunek 10 Zmiana liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych w gminie Borzytuchom w latach 2009 - 2013	21
Rysunek 11 Wydatki budżetu gminy Borzytuchom w latach 2008-2013	38
Rysunek 12 Podział gminy Borzytuchom na obszary problemowe.....	41
Rysunek 13 Formularz badania ankietowego mieszkańców gminy Borzytuchom.....	47
Rysunek 14 Proces planowania Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 – 2020	59
Rysunek 15 Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020	63
Rysunek 16 Schemat odpowiedzialności uczestników procesu monitorowania Strategii	64

1. Wstęp

Niniejsza Strategia Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 – 2020 jest najważniejszym, podstawowym oraz nadrzędnym dokumentem polityki rozwoju gminy Borzytuchom. Strategia stanowi podstawę programowania założeń inwestycyjnych, jest punktem wyjściowym przygotowywania planistycznych dokumentów gminy, a przede wszystkim – dokumentem wyrażającym wspólną wizję rozwoju oraz wyznaczającym drogę do osiągnięcia celów strategicznych na podstawie aktualizacji założeń poczynionych w minionych latach.

Potrzeba posiadania Strategii Rozwoju Gminy wynika z ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, w której określono, że politykę rozwoju w skali lokalnej prowadzi samorząd powiatowy i gminny na podstawie strategii rozwoju. Dodatkowym motywem przygotowania aktualizacji dokumentu strategicznego była konieczność dostosowania zapisów Strategii do założeń zaktualizowanego w 2012 roku dokumentu strategicznego wyznaczającego cele i zadania rozwojowe na poziomie wojewódzkim – Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020.

Prace nad *Strategią Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020* rozpoczęto z inicjatywy władz samorządowych wraz z podjęciem Uchwały Rady Gminy Borzytuchom nr XXX/269/14. Prace trwały pół roku, do momentu wypracowania ostatecznej treści dokumentu i przyjęcia go dnia ..... Rady Gminy Borzytuchom uchwała nr .....

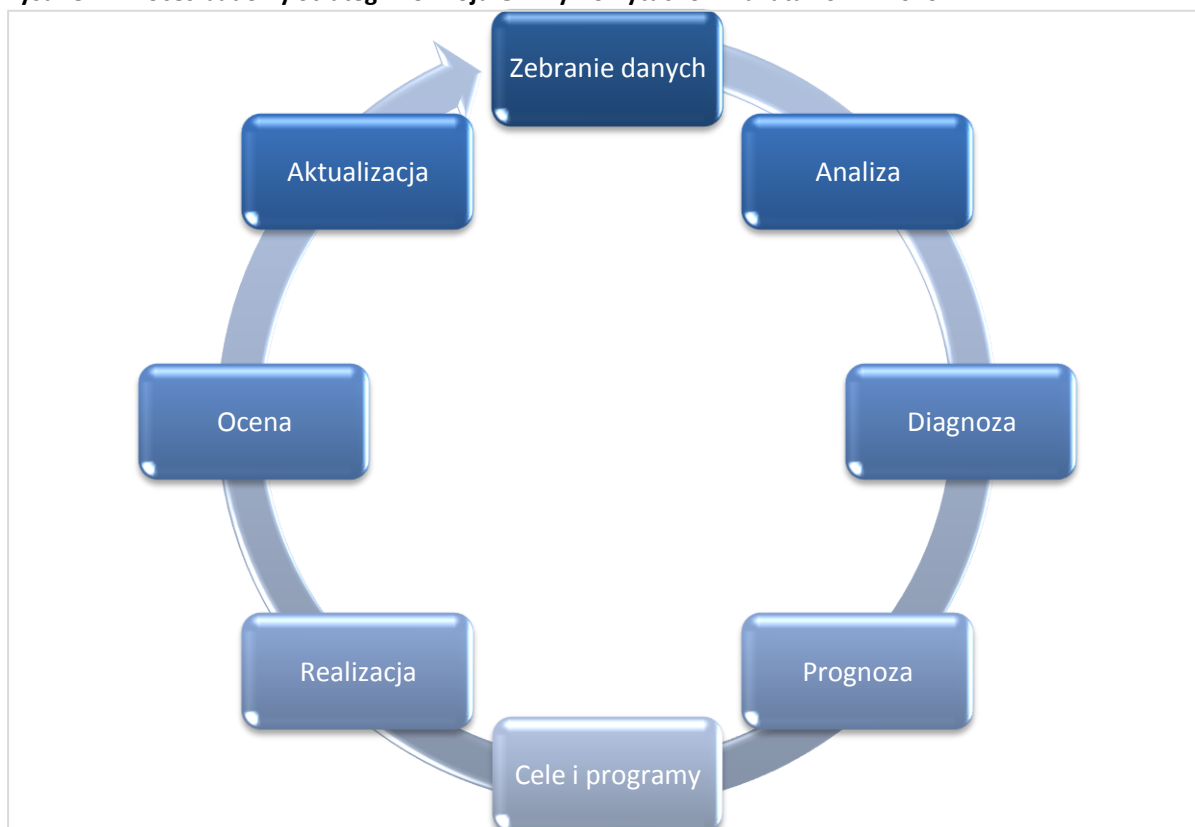
Należy podkreślić, iż Strategia Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 20014 – 2020 jest dokumentem skierowanym nie tylko do władz lokalnych, lecz przede wszystkim do mieszkańców gminy Borzytuchom oraz wszystkich podmiotów publicznych i prywatnych działających na obszarze gminy i wpływających na jej sytuację. Tym samym Strategia zakłada aktywne uczestnictwo ogółu interesariuszy, jako pełnoprawnych inicjatorów, decydentów i realizatorów założonych działań.

2. Metodologia

Proces planowania strategicznego rozwoju jest procesem indywidualnym, charakterystycznym dla danego podmiotu i uwzględniającym jego specyfikę. Istnieje jednak wiele uniwersalnych metod, które mogą być stosowane na wielu poziomach. Obejmują one zbieranie danych, ich analizę, wnioskowanie, czyli diagnozę, a także prognozowanie, tak aby w efekcie realizować przyjęte postanowienia i na bazie doświadczeń doskonalić przyszłe działania. Taki schemat postępowania pozwala na usystematyzowanie wiedzy oraz uporządkowanie zamiarów, które w efekcie pozwalają na zbudowanie planu rozwoju. Proces planowania strategicznego przedstawiono schematycznie na poniższym rysunku.

Rysunek 1 Proces budowy Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020

Źródło: Opracowanie własne

Rozpoczynając pracę nad *Strategią*, w pierwszych krokach określono jednolite ramy czasowe planowania. Horyzont czasowy *Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom* sięga roku 2020. Tym samym dokument ten jest dokumentem długookresowym, a jego okres wdrażania jest zgodny ze stosowanymi praktykami planistycznymi oraz umożliwi stosowanie *Strategii* w horyzoncie spójnym z perspektywą finansową Unii Europejskiej (2014-2020).

Następnie zdecydowano się określić zakres tematyczny dokumentu. *Strategia Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020* jest dokumentem, na który składają się trzy podstawowe bloki tematyczne:

- I. Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej gminy Borzytuchom (tzw. Raport o stanie gminy),
  - II. Obszary problemowe i analiza stopnia rozwoju gminy Borzytuchom,
  - III. Wizja, misja, cele strategiczne i system wdrażania
- oraz załączniki przedstawione w części IV.

Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej gminy Borzytuchom stanowi portret obecnego stanu gminy i jest analizą istniejących uwarunkowań społeczno – gospodarczych. Podstawą opracowania *Diagnozy* były przede wszystkim:

- dane statystyczne publikowane przez Główny Urząd Statystyczny,
- dane z ewidencji własnych prowadzonych przez Urząd Gminy,
- dokumenty o charakterze strategicznym wyznaczające kierunki rozwoju w poszczególnych obszarach, w tym plany zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków rozwoju, uchwały budżetowe, wieloletnia prognoza finansowa i inne.

Diagnoza stanu aktualnego posłużyła jako punkt wyjścia dla dokonania podziału terenu gminy Borzytuchom na obszary problemowe.

Drugi blok tematyczny poświęcono dokładnej charakterystyce *obszarów problemowych i analizie stopnia rozwoju gminy Borzytuchom*. Wraz z pogrupowaniem sołectw przedstawiono szanse i zagrożenia dla rozwoju poszczególnych obszarów. Ocena stopnia rozwoju i identyfikacja potrzeb i oczekiwań została pogłębiona o informacje zebrane w wyniku przeprowadzonego wśród mieszkańców od 12 czerwca do 25 lipca 2014 roku badania ankietowego. Jego wyniki umożliwiły również dokonania pełnej analizy SWOT dla gminy jako integralnej całości.

Część III dokumentu stanowi część prognostyczną, w której to skupiono się na opracowaniu *wizji, misji, celów strategicznych i operacyjnych, a także systemu wdrażania* i monitorowania rezultatów działań. Wyboru strategicznych kierunków działań dokonano w sposób szczególny, pod kątem spójności z następującymi dokumentami:

- Strategią Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020, w tym Regionalnymi Programami Strategicznymi,
- projektem Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020,
- dokumentem „Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Założenia Umowy Partnerstwa”.

Strategia Rozwoju Gminy Borzytuchom zawiera również pakiet załączników, które uściślają kierunki rozwoju gminy. Są to:

- Uzasadnienie zgodności celów strategicznych z krajowymi, wojewódzkimi i powiatowymi dokumentami o charakterze strategicznym (Załącznik nr 1).
- Programy operacyjne (Załącznik nr 2).
- Wykaz projektów planowanych do realizacji na terenie gminy Borzytuchom do 2020 roku (Załącznik nr 3).
- Karta monitoringu wdrożenia Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020 (Załącznik nr 4).

Podstawą opracowania Załącznika nr 1 oraz nr 2 były zapisy poszczególnych dokumentów strategicznych oraz konieczność zachowania spójności kierunków rozwoju z politykami na różnym poziomie planowania strategicznego. Programy operacyjne zaproponowane w Załączniku nr 2 stanowią podstawowe kierunki interwencji, w które wpisywać się winny przyszłe działania inwestycyjne realizowane na terenie gminy. Programy te zaproponowano pośrednio w odpowiedzi na wytyczne przedstawione w dokumentach operacyjnych, przede wszystkim w Regionalnym Programie Operacyjnym dla Województwa Pomorskiego na lata 2014 – 2020. Załącznik nr 3 natomiast powstał w wyniku konfrontacji planów finansowych gminy Borzytuchom z obranymi

strategicznymi kierunkami rozwoju. Załącznik ten przedstawia listę projektów wraz z ramami czasowymi ich realizacji. Karta monitoringu wdrożenia Strategii stanowiąca załącznik nr 4 jest narzędziem, które ma pomóc w bieżącej ewaluacji prowadzonych przez Gminę działań.

Dotychczasowe doświadczenie władz samorządowych potwierdziło fakt, iż warunkiem opracowania efektywnej strategii jest zaangażowanie przedstawicieli różnych środowisk, którzy wspólnie przystąpili do opracowywania niniejszego strategicznego planu rozwoju. W prace nad Strategią zaangażowani byli Wójt i Sekretarz Gminy Borzytuchom, a także pracownicy poszczególnych referatów Urzędu Gminy, przedstawiciele jednostek podległych i poszczególnych sektorów: edukacyjnego, społecznego, gospodarczego oraz wszyscy mieszkańcy zainteresowani lokalnym rozwojem. Opracowanie dokumentu były koordynowane przez specjalistów z ramienia firmy AMT Partner, odpowiedzialnej za wypracowanie ostatecznej treści Strategii. Wszystkie strony aktywnie uczestniczyli w powstawaniu dokumentu na każdym etapie prowadzonych zadań, a harmonogram oraz logikę prac nad dokumentem *Strategii* zaprezentowano na rysunku.

Rysunek 2 Harmonogram prac nad Strategią Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014-2020

Źródło: opracowanie własne

W efekcie podjętych starań Rada Gminy Borzytuchom w dniu ..... uchwałą nr ..... przyjęła obecny kształt Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom. Należy jednak pamiętać, że jest to dokument „żywy”, który może podlegać będzie modyfikacjom uzależnionym od postępów w realizacji polityki lokalnej, a także tendencji wojewódzkich, krajowych i globalnych oraz od zmian zachodzących w bezpośrednim otoczeniu. W trakcie realizacji strategii następuje zazwyczaj rozpoczęcie prac nad jej aktualizacją. Tym samym niniejszy dokument pozwala na kreowanie rozwoju Gminy Borzytuchom, w odpowiedzi na obecne i przyszłe potrzeby jej mieszkańców, przedsiębiorców oraz wszystkich zainteresowanych.

3. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Borzytuchom

3.1 Położenie

Borzytuchom jest gminą wiejską, położoną w zachodniej części województwa pomorskiego, w powiecie bytowskim. Gmina położona jest w odległości 9 km od miasta Bytów, będącego siedzibą administracyjną powiatu. Gmina Borzytuchom sąsiaduje z 5 gminami województwa pomorskiego, w tym:

- od wschodu - z gminą Kołczygłowy,
- od południa - z gminą Tuchomie,
- od zachodu - z gminą Bytów,
- od północy - z gminami Czarna Dąbrówka i Dębica Kaszubska.

Funkcją centrum administracyjno – usługowego gminy pełni miejscowość Borzytuchom. Położenie gminy Borzytuchom na tle województwa pomorskiego i powiatu bytowskiego prezentują poniższe rysunki.

Rysunek 3 Położenie gminy Borzytuchom na tle województwa pomorskiego

Źródło: commons.wikimedia.org

Gmina Borzytuchom zajmuje powierzchnię 10 857 ha (109 km²). Tym samym jest najmniejszą gminą pod względem powierzchni w powiecie bytowskim (zajmuje ostatnie, 10 miejsce) i jedną z najmniejszych w województwie pomorskim – 81 miejsce wśród 123 gmin województwa.

Dominującą formą użytkowania terenu są lasy zajmujące 5 460 ha (50,3%) oraz użytki rolne o powierzchni 4 462 ha (41,1%). Około 2% areału stanowią wody.

Rysunek 4 Mapa gminy Borzytuchom

Źródło: Materiały Urzędu Gminy Borzytuchom

Sieć osadniczą gminy tworzy 10 miejscowości. Obszar gminy podzielony jest na 8 sołectw: Borzytuchom, Krosnowo, Osieki, Niedarzyno, Jutrzenka (oraz Kamień, Ryczyn), Struszewo, Chotkowo, Dąbrówka. Osadnictwo skupione jest wokół ciągów komunikacyjnych (drogowych) przebiegających przez gminę.

3.2 Dostępność komunikacyjna

Obsługę komunikacyjną gminy Borzytuchom zapewnia system dróg o znaczeniu wojewódzkim, powiatowym i lokalnym. Czas dojazdu do najbliższych ośrodków miejskich waha się od około 11 min (do Bytowa) do ponad 100 min (do Gdańska). Ośrodkami miejskimi znajdującymi się w promieniu około 60 min jazdy są ponadto: Słupsk, Kościerzyna, Lębork i Chojnice. Otoczenie komunikacyjne gminy Borzytuchom zaprezentowano na rysunku na następnej stronie.

Drogi są rozmieszczone nieregularnie. Dysproporcje pomiędzy terenami zachodnimi, a wschodnimi gminy wiążą się z gęstością zaludnienia, jak również z zagospodarowaniem przestrzennym - obszarami leśnymi w południowo - zachodniej części gminy i usytuowaniem w północnej części Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi”.

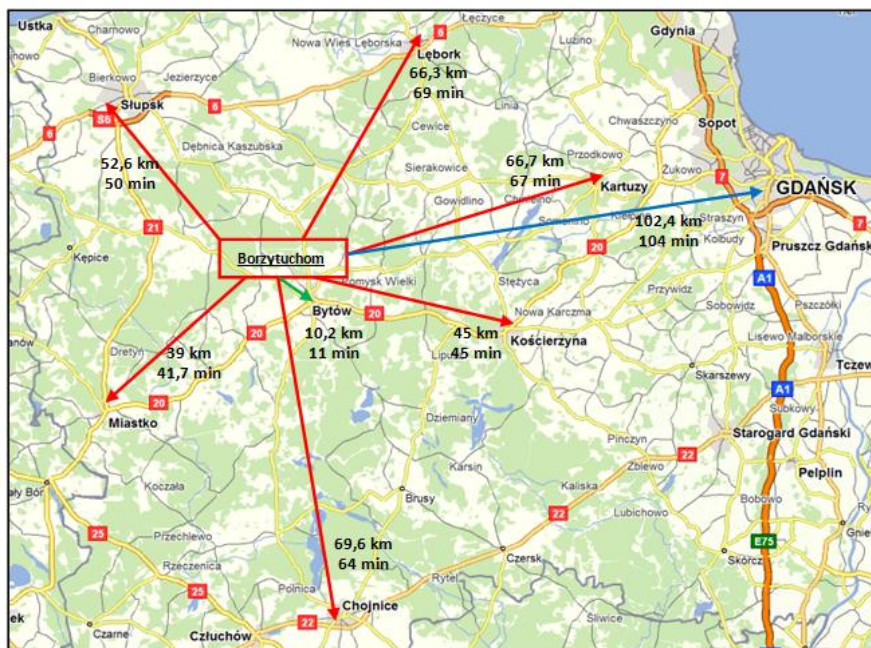
Głównym szlakiem komunikacyjnym jest droga wojewódzka nr 209, łącząca Bytów ze Sławmem (w województwie zachodniopomorskim). Odcinek o długości około 14 km na terenie gminy przebiega przez sołectwa Borzytuchom i Jutrzenka. Droga ma znacznie ponadlokalne stanowiąc element połączenia drogowego Darłowo – Kościerzyna – Grudziądz.

Pozostałe drogi powiatowe, gminne i wewnętrzne, średniego i bliskiego zasięgu, mają znaczenie dla komunikacji lokalnej, w tym dla obsługi komunikacji zbiorowej. Najistotniejszymi są odcinki dróg powiatowych nr 1201G Budowo – Krosnowo – Bytów, nr 1767G Borzytuchom –

Chotkowo – Tuchomie i nr 1726G Tuchomie – Dąbrówka – Bytów. Wykaz dróg na terenie gminy Borzytuchoń przedstawiony został w tabeli.

Rysunek 5 Otoczenie komunikacyjne gminy Borzytuchoń – przybliżona odległość drogowa i czas dojazdu do ośrodków miejskich w rejonie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie serwisu emapi.pl

Tabela 1 Zestawienie dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych przebiegających przez obszar gminy

Lp.	Numer drogi	Przebieg drogi
Drogi wojewódzkie		
1.	DW 209	Sławno – Warszkowo – Tychowo – Korzybie – Barcino – Bronowo – Miszewo – Suchorze – Kołczygłowy – <u>Jutrzenka</u> – <u>Borzytuchoń</u> – Świątkowo - Bytów
Drogi powiatowe		
2.	1201G	Budowo – Krosnowo – Bytów
3.	1752G	Krosnowo – Borzytuchoń
4.	1767G	Borzytuchoń – Chotkowo – Tuchomie
5.	1768G	Struszewo – Dąbrówka
6.	1778G	Borzytuchoń – stacja kolejowa Borzytuchoń
7.	1726G	Tuchomie – Dąbrówka – Bytów
Ważniejsze drogi gminne		
9.	3912001	droga DW 209 - posesja nr 8
10.	3912002	droga DG 3912001 - wieś Krosnowo 4
11.	3912003	droga DG 3912001 - droga 1201G (DP 3936) Jutrzenka - Osieki
12.	3912004	wieś Borzytuchoń - droga DG 39112005 Niedarzyno
13.	3912005	droga DW 209 - droga 1201G (DP 39360) Niedarzyno
14.	3912006	droga 1767G (DP 39376) - Chotkowo
15.	3912007	droga DP 39378 - Dąbrówka, droga 1726G (DP 39422)
16.	3912008	wieś Borzytuchoń, droga DW 209 - droga 1768G (DP 39377)
17.	3912009	droga powiatowa 1726G (DP 39422) - posesja nr 2
18.	3912010	droga DG 3912008 - droga 1726G (DP 39422)
19.	3912011	droga 1726G (DP 39422) - droga DW 209
20.	3912012	Dąbrówka - Niezabyszewo (gm. Bytów)

Źródło: ZMIANA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BORZYTUCHOM - tekst studium ujednolicony, 2009r.

Sieć dróg gminnych obejmuje ponad 77 km dróg o zróżnicowanym standardzie. Gmina zarządza również szeregiem dróg wewnętrznych stanowiących dojazdy pomiędzy siedliskami, a drogami wyższych klas, które wraz z drogami leśnymi stanowią uzupełnienie sieci dróg gminnych.

Zbiorowy transport pasażerski zapewnia Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Bytowie S.A. Trasy autobusów przebiegają po drodze wojewódzkiej 209 (komunikacja dalekobieżna) oraz po drogach powiatowych (komunikacja lokalna). Przystanki autobusowe zlokalizowane są w miejscowościach i skupiskach zabudowań na terenie gminy.

Przez teren gminy przebiega linia kolejowa nr 212. Jest to linia jednotorowa, niezelektryfikowana, relacji Korzybie – Bytów – Lipusz. Przewozy pasażerskie i towarowe na odcinku Korzybie – Bytów zostały zawieszane. Nie działa zatem przystanek osobowy i ładownia w Borzytuchomiu oraz przystanek pasażerski w Dąbrówce. Odcinkiem Bytów – Lipusz, na którym odbywają się przewozy towarowe, zarządza spółka Pol-Miedź Trans.

Obsługę ludności w zakresie kolejowych przewozów pasażerskich świadczą najbliższe w kolejności stacje: w Lipuszu, Słupsku i Łęborku, natomiast w zakresie przewozów towarowych - czynna stacja towarowa w Bytowie.

3.3 Demografia

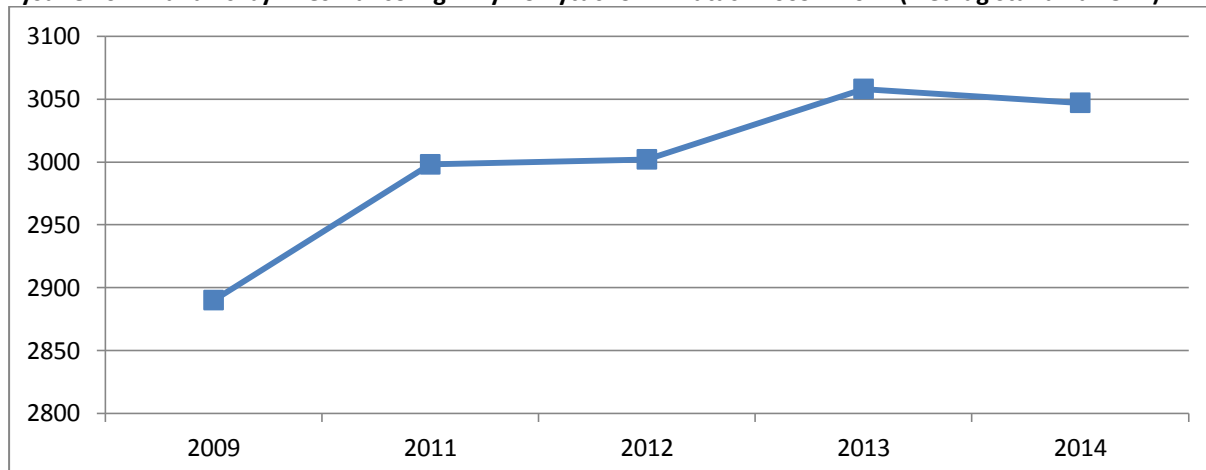
Gmina Borzytuchom jest najmniejszą i najmniej ludną gminą powiatu bytowskiego. Według danych Urzędu Gminy Borzytuchom w gminie na pobyt stały zameldowanych jest 3 047 osób (stan na 17 czerwca 2014 roku). Gmina pod względem ludności zajmuje 119 miejsce na 123 gminy województwa. Wśród mieszkańców Gminy istnieje przewaga liczby mężczyzn do liczby kobiet (na 100 mężczyzn przypada 98 kobiet). Gęstość zaludnienia wynosi 28 osób na km².

Tabela 2 Liczba ludności gminy Borzytuchom w latach 2009 – 2014

Liczba ludności	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ogółem	2890	2953	2998	3002	3058	3047
mężczyźni	1455	1500	1530	1528	1558	1543
kobiety	1435	1453	1468	1474	1500	1504

Źródło: Dane Głównego Urzędu Statystycznego za lata 2009 – 2013, dane Urzędu Gminy Borzytuchom za 2014 rok

Rysunek 6 Zmiana liczby mieszkańców gminy Borzytuchom w latach 2009 – 2014 (według stanu na 25 VI)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego i danych ewidencyjnych Urzędu Gminy Borzytuchom

Liczba mieszkańców w okresie 5 lat, do 2013 roku, rosła. W 2014 roku sytuacja uległa pogorszeniu - z terenu gminy wymeldowało się 9 osób. Wzrost liczby ludności obserwowany w latach 2009 – 2013 spowodowany jest przede wszystkim napływem mieszkańców z terenów miejskich, oraz w mniejszym stopniu - z innych obszarów wiejskich, co ma związek z modą dotyczącą powrotu do natury i spokojnego życia poza miastem. Równocześnie zaobserwować można, iż stali mieszkańcy gminy przeprowadzają się najczęściej na tereny zurbanizowane, o czym świadczy znacznie wyższa liczba wymeldowań do miast niż na wieś. Szczegółowe dane ujęto w tabeli.

Tabela 3 Migracje ludności na pobyt stały w gminie Borzytuchom w latach 2009 - 2013

Migracje ludności	2009	2010	2011	2012	2013
zameldowania ogółem, w tym:	49	33	61	41	73
z miast	26	11	28	24	42
ze wsi	22	22	33	17	31
wymeldowania ogółem, w tym:	35	26	37	32	40
do miast	15	14	27	17	22
na wieś	18	11	10	10	13
saldo migracji	14	7	24	9	33

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Na zwiększającą się liczbę ludności wpływ ma również utrzymujący się, dodatni przyrost naturalny. Jeszcze w 2009 roku notowano przyrost naturalny równy zeru, podczas gdy w latach 2010 – 2012 liczba urodzeń żywych znacznie przewyższyła liczbę zgonów. W roku 2013 znacznie zwiększyła się liczba zgonów. Wskaźnik przyrostu naturalnego utrzymał się jednak na dodatnim poziomie 1,0 osoby na 1000 mieszkańców.

Tabela 4 Przyrost naturalny w gminie Borzytuchom w latach 2009 – 2013

Przyrost naturalny	2009	2010	2011	2012	2013
urodzenia żywe	30	33	41	28	29
zgony ogółem	30	23	20	16	26
przyrost naturalny	0	10	21	12	3
urodzenia żywe na 1000 ludności	10,3	11,2	13,8	9,3	9,6
zgony na 1000 ludności	10,3	7,8	6,8	5,3	8,6
przyrost naturalny na 1000 ludności	0,0	3,4	7,1	4,0	1,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Spółeczeństwo gminy Borzytuchom jest społeczeństwem w młodym i w średnim wieku. Najliczniejszą grupą mieszkańców są osoby w wieku produkcyjnym (1974 osoby) – łącznie 67% ogółu. Osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowią 20% mieszkańców. Natomiast 13% ogółu to osoby w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 5 Struktura wiekowa ludności gminy Borzytuchom, stan na czerwiec 2014 r.

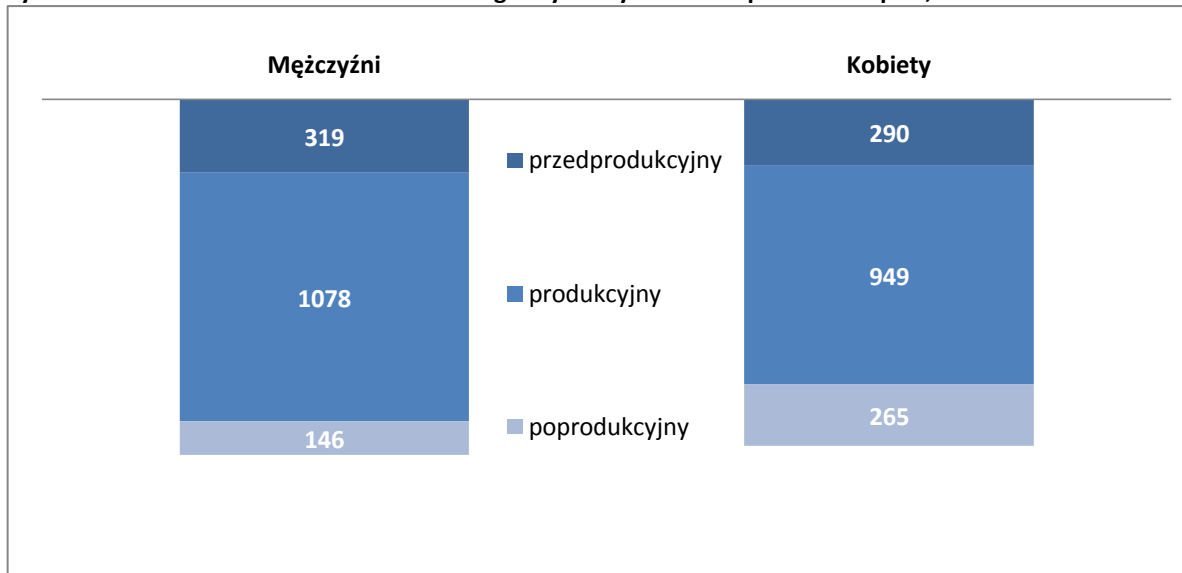
Ludność w wieku:	2014
przedprodukcyjny	609
produkcyjny	2027
poprodukcyjny	411
Razem	3047

■ przedprodukcyjny   ■ produkcyjny   ■ poprodukcyjny

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Borzytuchom

Rysunek 7 Struktura wiekowa mieszkańców gminy Borzytuchom w podziale na płeć, stan na czerwiec 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Borzytuchom

Najbardziej ludną miejscowością jest Borzytuchom. Mieszka tam ponad 33% mieszkańców gminy. Drugą co do wielkości pod względem ludności jest miejscowość Dąbrówka, gdzie zamieszkuje 20% ludności gminy. Najmniejszymi skupiskami są wsie Kamieńc i Ryczyn, które zamieszkuje odpowiednio 18 i 14 osób.

Tabela 6 Ludność gminy Borzytuchom w podziale na miejscowości, stan na czerwiec 2014 r.

Miejscowość	Liczba ludności
Borzytuchom	992
Chotkowo	243
Dąbrówka	609
Jutrzenka	247
Kamieńc	18
Krosnowo	206
Niedarzyno	269
Osieki	276
Ryczyn	14
Struszewo	173
RAZEM	3047

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Borzytuchom

W kolejnych latach prognozy demograficzne nie przewidują znacznego wzrostu liczby ludności w gminie. Długookresowa prognoza ludności dla Polski na lata 2008-2035, zakłada systematyczny spadek liczby ludności – tempo tego zjawiska będzie wzrastać z upływem czasu.

Tabela 7 Procentowy udział miast w strukturze ludności 2010 – 2035

Prognoza ludności	2010	2015	2020	2025	2030	2035
województwo pomorskie	60,76	60,23	59,87	59,56	59,24	58,94
Polska	65,90	64,83	64,09	63,51	62,96	62,45

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Natomiast prognoza dla powiatu bytowskiego i województwa pomorskiego wskazuje, że po początkowym wzroście liczby mieszkańców zacznie być również odczuwalny spadek ogólnej liczby ludności. Jednocześnie zarówno w skali kraju, jak i w całym województwie pomorskim przewiduje się zmniejszenie procentowego udziału mieszkańców miast wśród ogółu mieszkańców województwa na korzyść terenów wiejskich. Odptyw ludności miejskiej będzie miał z pewnością wpływ na demografię gminy Borzytuchom.

3.4 Infrastruktura techniczna

3.4.1 Infrastruktura wodno – kanalizacyjna

Gospodarka ściekowa gminy Borzytuchom oparta jest o sieć zbiorczej kanalizacji sanitarnej będącej w zarządzie gminy, oraz w przypadku braku podłączenia – o zbiorniki bezodpływowe i przydomowe oczyszczalnie ścieków. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej wynosi 49,3 km. Do sieci podłączonych jest 439 budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Ogółem z systemu kanalizacji sanitarnej korzysta 2 619 mieszkańców gminy (85,4% ogółu ludności). Ścieki bytowe odprowadzane są do zmodernizowanej i rozbudowanej w 2013 roku oczyszczalni ścieków w miejscowości Borzytuchom o przepustowości $Q_{\text{sr.d}} = 338 \text{ m}^3/\text{d}$.

Źródłem wody dla potrzeb socjalno-bytowych, chowu zwierząt, przemysłu na terenie gminy są wody podziemne ujmowane z formacji czwartorzędowej i trzeciorzędowej. Zatwierdzone zasoby eksploatacyjne ujęć wody pokrywają potrzeby socjalno-bytowe, produkcyjne oraz chowu zwierząt. Na terenie gminy istnieje 16 ujęć wód podziemnych (studni głębinowych). Zapotrzebowanie na wodę realizowane jest poprzez wodociągi wiejskie grupowe oraz indywidualne studnie głębinowe i kopane.

Właścicielem sieci wodociągowej jest gmina Borzytuchom, a jednostką odpowiedzialną za jakość wody jest Zakład Usług Wodnych Sp. z o.o. w Słupsku. Na terenie gminy występują 3 wodociągi sieciowe:

- Wodociąg Borzytuchom – zaopatrujący w wodę miejscowości: Borzytuchom, Chotkowo, Jutrzenka i Struszewo,
- Wodociąg Dąbrówka – zaopatrujący w wodę miejscowość Dąbrówka,
- Wodociąg Osieki, zaopatrujący w wodę miejscowość Osieki, Krosnowo i Niedarzyno.

Stan techniczny ujęć i urządzeń wodociągowych jest zróżnicowany. W większości istniejące urządzenia są w dobrym stanie technicznym.

Łącznie wodociągi zaopatrują 2 890 osób – mieszkańców gminy. Dobowa produkcja wody z wodociągów wyniosła w 2012 roku $245,5 \text{ m}^3$.

Tabela 8 Infrastruktura techniczna na terenie Gminy Borzytuchom, stan na XII 2012r.

Infrastruktura techniczna	2012 r.
Sieć kanalizacyjna	
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	49,3 km
Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	439 szt.
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	2 619 osób
Procent ludność korzystający z sieci kanalizacyjnej	85,4 %
Sieć wodociągowa	
Długość czynnej sieci rozdzielczej	55,54 km

Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	479 szt.
Ludność korzystająca z czynnej sieci wodociągowej	2 890 osoby
Procent ludność korzystający z sieci wodociągowej	94,84%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Na terenie gminy funkcjonuje jedno ujęcie wód powierzchniowych na rzece Jutrzence w miejscowości Kamieńc o wydajności 50,0 m³/h wykonane w 1976 roku. Woda z ujęcia wykorzystywana jest do nawadniania, deszczowania szkółki leśnej.

3.4.2 Gospodarka odpadami

Odpady z terenu gminy Borzytuchom wywożone są do Zakładu Zagospodarowania Odpadów Sierzno Sp. z o.o. w gminie Bytów, którego Gmina jest udziałowcem. Powierzchnia Zakładu wynosi 17,107 ha. Teren do składowania odpadów obejmuje 3,25 ha. Zakład dysponuje sortownią odpadów o przepustowości 20 000 Mg/rok na jedną zmianę (40,000 Mg/rok w systemie dwuzmianowym, kompostownią typu BIODEGMA o przepustowości 8 000 Mg/rok, zbiornikiem na odcieki, zbiornikiem na wody deszczowe oraz samochodami samowyładowczym do 3,5t ładowności i ciężarowym powyżej 3,5t i wagą samochodową o nośności 40 Mg.

Zakład Zagospodarowania Odpadów w Sierznie Sp. z o.o. prowadzi zbiórkę odpadów komunalnych i odpadów od przedsiębiorstw oraz zbiórkę selektywną. Ogólna ilość odpadów, łącznie z selektywną zbiórką odpadów opakowaniowych, przyjętych do zagospodarowania w 2013 roku, wynosiła 17 560,19 Mg. W 2013 roku wysegregowano ogółem 2 628,58 Mg odpadów opakowaniowych. W porównaniu z 2012 rokiem nastąpił wzrost przekazanych odpadów o 4,74% oraz wysegregowanych odpadów opakowaniowych o 11,04%. Z terenu gminy Borzytuchom odebrano w 2012 roku 173,0 tony odpadów, w tym 131,4 tony – z 565 gospodarstw domowych. Tym samym 1 mieszkaniec gminy w 2012 roku wyprodukował 43,5 kg odpadów.

3.4.3 Energia i ciepłownictwo

Podstawowym źródłem ciepła na terenie gminy są kotłownie wbudowane, kotłownie indywidualne oraz piece kaflowe. W centralne ogrzewanie według danych GUS za rok 2012 wyposażonych jest 525 mieszkań (70,4% ogółu zasobów mieszkaniowych gminy). Głównym paliwem jest węgiel kamienny, koks oraz w mniejszym stopniu – paliwa płynne.

Usługi w zakresie dostawy mocy i energii elektrycznej świadczone są przez Energa Operator S.A., Oddział w Słupsku, Zakład Energetyczny Rejon Dystrybucji Bytów. Przez teren gminy przebiega linia elektroenergetyczna 110 kV relacji Bytów – Gałęźnia Mała. Linia ta nie ma bezpośredniego połączenia z siecią średniego napięcia na terenie gminy.

Źródłem mocy i energii elektrycznej na terenie gminy jest sieć elektroenergetyczna 15kV wyprowadzona z GPZ 110/15 kV w Bytowie. Gmina zasilana jest w energię elektryczną liniami napowietrznymi:

- SN 15kV nr 451 – 3 AFL6-70
- SN 15kV nr 433 – 3 AFL6-50
- SN 15kV nr 446 – 3 AFL6-70
- SN 15kV „Modrzejewo” – 3 AFL6-70.

Na terenie gminy istnieją korzystne warunki do rozwoju alternatywnych źródeł energii związanych z energetyką wiatrową. Dla potrzeb siłowni wiatrowych, możliwe jest wskazanie na terenach użytkowania rolniczego rejonów potencjalnej lokalizacji wież elektrowni wiatrowych w formie kilku niewielkich zespołów o łącznej powierzchni ok. 304 ha.

3.4.4 Zaopatrzenie w gaz

W Borzytuchomiu brak jest systemu gazyfikacji przewodowej. Intensywnie natomiast rozwija się gazyfikacja bezprzewodowa. W zaopatrzeniu w gaz płynny obserwuje się nasycenie dla potrzeb przygotowania posiłków i umiarkowany rozwój dla potrzeb grzewczych.

Przez obszar gminy przebiega natomiast gazociąg wysokiego ciśnienia relacji Bytów – Redzikowo. Wprowadzony w rejonie miejscowości Niedarzyno gazociąg, przebiega dalej w rejonie miejscowości Osieki, Borzytuchom i Jutrzenka.

3.5 Gospodarka i przedsiębiorczość

Na obszarze Gminy Borzytuchom w grudniu 2013 roku funkcjonowało 208 podmiotów gospodarki narodowej. O stabilnej sytuacji gospodarki świadczy rosnąca z roku na rok liczba przedsiębiorców rejestrujących działalność na terenie gminy. W większości są to podmioty z sektora prywatnego (prawie 95% wszystkich podmiotów), w tym przede wszystkim osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (81% wszystkich podmiotów). Na terenie gminy w 2013 roku działało 6 spółek handlowych, w tym 2 z udziałem kapitału zagranicznego, 1 spółdzielnia, 11 stowarzyszeń i organizacji społecznych. Udział sektora publicznego w gospodarce gminy stanowi nieco ponad 5%, przy czym w większości sektor ten tworzy 7 zarejestrowanych na terenie gminy państwowych i samorządowych jednostek prawa budżetowego. Szczegółowe dane na temat podmiotów zarejestrowanych na terenie gminy w latach 2009 – 2013 ujęto w poniższej tabeli.

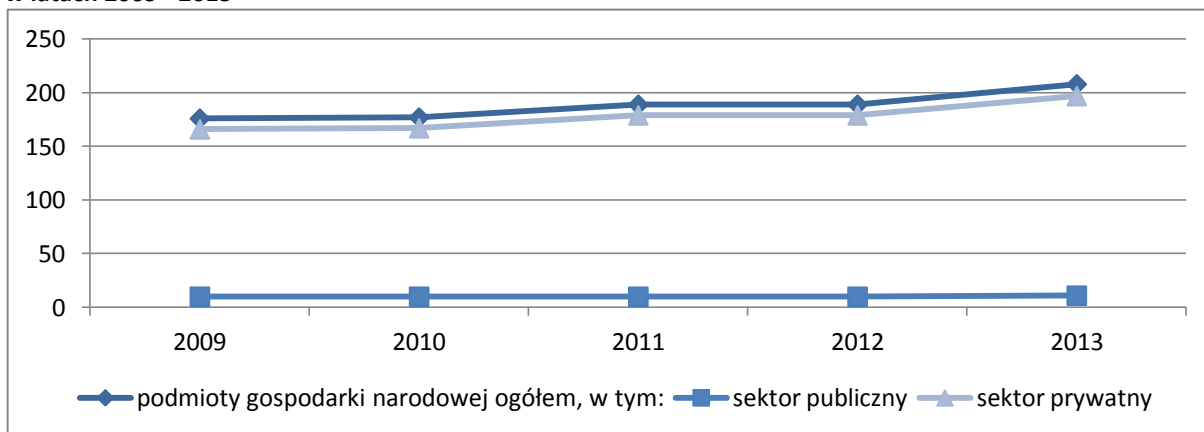
Tabela 9 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według struktury własnościowej w latach 2009 - 2013

	2009	2010	2011	2012	2013
podmioty gospodarki narodowej ogółem	176	177	189	189	208
sektor publiczny, w tym:	10	10	10	10	11
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	7	7	7	7	7
sektor prywatny, w tym:	166	167	179	179	197
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	140	141	153	151	168
spółki handlowe	5	5	5	5	6
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	2	2	2	2	2
spółdzielnie	1	1	1	1	1
stowarzyszenia i organizacje społeczne	9	9	9	11	11
Dane wskaźnikowe					
podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	609	599	630	630	b.d.
podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	97,3	94,6	99,1	98,0	b.d.
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	7,7	7,5	8,0	7,8	b.d.

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny

Rysunek 8 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według struktury własnościowej w latach 2009 - 2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Na tle innych gmin powiatu bytowskiego, pod względem liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, Borzytuchom zajmuje ostatnie, 10 miejsce. Natomiast biorąc pod uwagę wartość uśrednioną podmiotów przypadających na każde 10 tys. ludności, sytuacja gminy jest lepsza od innych ośrodków – Borzytuchom zajmuje 6 miejsce na 10 pozycji rankingu. W skali województwa, na 123 gminy w pomorskim, gmina jest na dalekiej, 118 pozycji. Pełne porównanie sytuacji gmin w powiecie bytowskim przedstawiono w tabeli.

Tabela 10 Porównanie stanu gospodarki w gminach powiatu bytowskiego na podstawie wskaźnika liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2012 roku.

Gmina	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2012 roku	Lokata gminy w powiecie (1 – wartość największa; 10 – najmniejsza)
Borzytuchom	630	6
Bytów (miasto i wieś)	934	1
Czarna Dąbrówka	648	5
Kończygłowy	589	10
Lipnica	616	8
Miastko (miasto i wieś)	871	2
Parchowo	596	9
Studzienice	703	3
Trzebielino	678	4
Tuchomie	626	7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Struktura gospodarki gminy Borzytuchom oparta jest na mikro przedsiębiorstwach, w których zatrudnionych jest do 9 pracowników. Stanowią one ponad 97% wszystkich podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy w 2013 roku. Ponadto działalność prowadzą 4 zakłady pracy o zatrudnieniu do 49 osób oraz 1 zakład zatrudniający do 249 osób.

Tabela 11 Liczba podmiotów gospodarczych wg klas wielkości zatrudnienia w gminie Borzytuchom w 2013 r.

Podmioty wg klas wielkości	2013	Struktura procentowa		
0-9	203	97,6%	1,9%	0,5%
10-49	4			
50-249	1			
Razem	208			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W większości są to firmy prowadzące tzw. pozostałą działalność (49%) poza sektorem rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa (11,5%) oraz firmy w branży przemysłu i budownictwa (39,4%).

Tabela 12 Podmioty gospodarcze wg rodzajów działalności w gminie Borzytuchom w 2013 r.

Podmioty wg klas wielkości	2013				
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	24		11,5%	39,4%	49,0%
Przemysł i budownictwo	82				
Pozostała działalność	102				
Razem	208	<ul style="list-style-type: none"> rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo przemysł i budownictwo pozostała działalność			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Branżą, w której działa najwięcej podmiotów gospodarczych na terenie gminy Borzytuchom (według Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007) jest budownictwo. Kolejnym silnym sektorem pozostaje przetwórstwo przemysłowe oraz handel hurtowy i detaliczny, w tym naprawa pojazdów samochodowych. Wszystkie podmioty prowadzące działalność we wskazanych branżach są podmiotami prywatnymi. Wśród publicznych podmiotów gospodarczych, na terenie Borzytuchomia w 2013 roku działało 5 podmiotów edukacyjnych, 3 podmioty prowadzące działalność związaną z kulturą, rozrywką i rekreacją, 2 podmioty administracji publicznej oraz 1 działający w dziedzinie ochrony zdrowia.

Tabela 13 Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji działalności PKD 2007. Stan na 30 XII 2013 r.

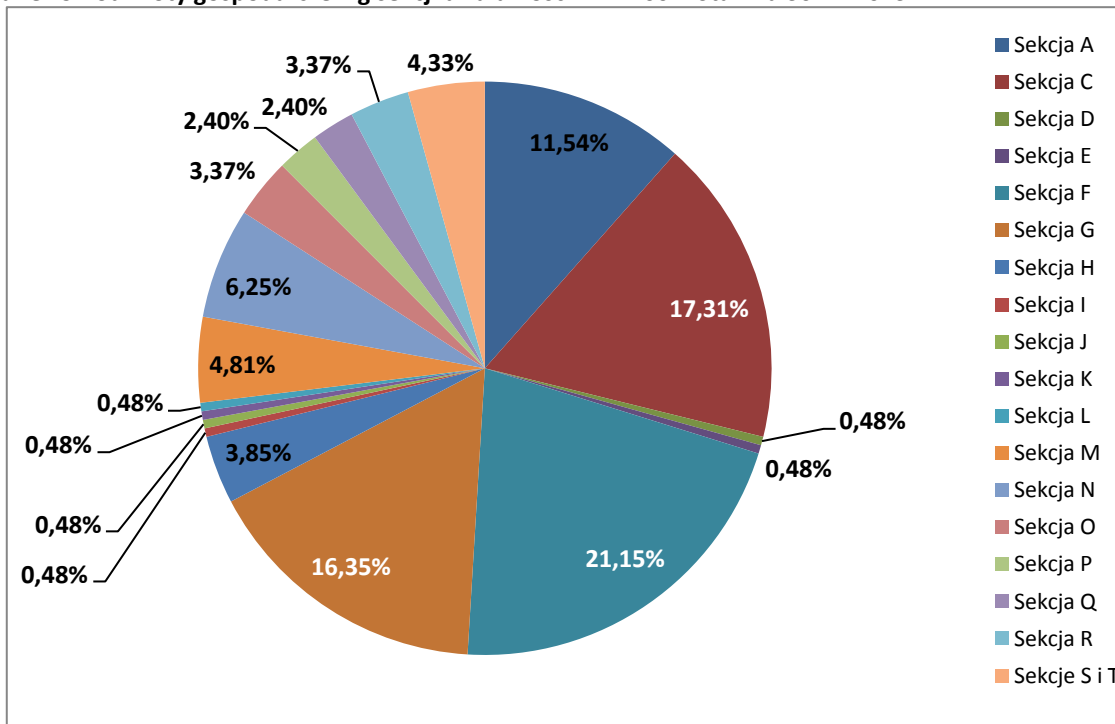
Sekcja działalności		Liczba podmiotów gospodarczych ogółem	W tym sektor publiczny
Sekcja A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	24	
Sekcja C	Przetwórstwo przemysłowe	36	
Sekcja D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	1	
Sekcja E	Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1	
Sekcja F	Budownictwo	44	
Sekcja G	Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych	34	
Sekcja H	Transport i gospodarka magazynowa	8	
Sekcja I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	1	
Sekcja J	Informacja i komunikacja	1	
Sekcja K	Działalność finansowa i ubezpieczenia	1	
Sekcja L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	1	
Sekcja M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	10	
Sekcja N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	13	
Sekcja O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	7	2
Sekcja P	Edukacja	5	5

Sekcja Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	5	1
Sekcja R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	7	3
Sekcje S i T	Pozostała działalność usługowa i gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	9	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Rysunek 9 Podmioty gospodarcze wg sekcji działalności PKD 2007. Stan na 30 XII 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Cechą charakterystyczną gospodarki gminy Borzytuchom pozostaje duża liczba małych podmiotów gospodarczych – głównie osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą o małym zatrudnieniu (tzw. mikroprzedsiębiorstw). Pod względem liczby podmiotów gospodarczych, sytuacja gminy w powiecie pozostaje przeciętna. W znacznie lepszej sytuacji gospodarczej znajdują się gminy miejsko – wiejskie (Bytów, Miastko), ale w części gmin wiejskich (Kończygłowy, Parchowo, Lipnica czy też Tuchomie) działa mniej podmiotów gospodarczych w stosunku do mieszkańców tych terenów. Branżą dominującą jest budownictwo, przetwórstwo przemysłowe oraz handel hurtowy i detaliczny.

3.6 Bezrobocie

Problem bezrobocia w gminie Borzytuchom, podobnie jak i w całym powiecie bytowskim, w znacznym stopniu dotyka jej mieszkańców. Stopa bezrobocia w powiecie na koniec 2013 roku wyniosła 23,7% i była jedną z najwyższych w województwie pomorskim.

W ostatnich 5 latach poziom bezrobocia na terenie gminy ulegał wahaniom. Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych wyraźnie spadła w 2011 roku. W następnych latach natomiast zaobserwowano powrót do trendu rosnącego i od roku 2012 nastąpił znaczny wzrost liczby bezrobotnych. Dane na temat bezrobocia w powiecie bytowskim i gminie Borzytuchom w latach 2009 – 2013 ujęto w tabeli oraz przedstawiono na wykresie.

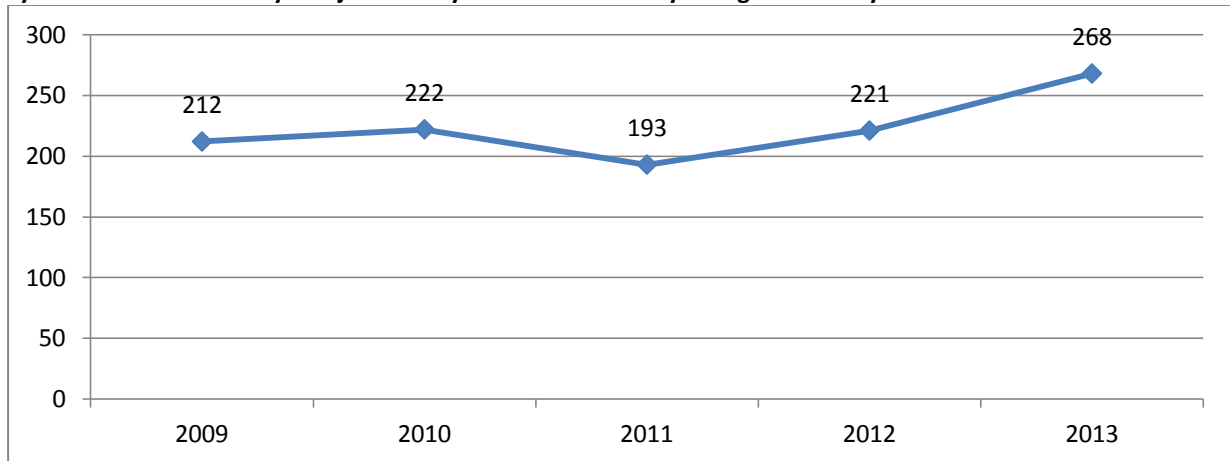

Tabela 14 Charakterystyka bezrobocia w powiecie bytowskim w latach 2009 - 2013

Bezrobocie w latach	2009	2010	2011	2012	2013
powiat bytowski					
liczba bezrobotnych	6569	6715	6782	7130	7206
w tym kobiety	3635	3713	3900	3973	4086
stopa bezrobocia	22,6%	22,7%	22,0%	23,6%	23,7%
gmina Borzytuchom					
liczba bezrobotnych	212	222	193	221	268
w tym kobiety	b.d.	106	110	125	163

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Bytowie

Rysunek 10 Zmiana liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych w gminie Borzytuchom w latach 2009 - 2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Bytowie

Wśród 268 osób, zarejestrowanych jako bezrobotne w Powiatowym Urzędzie Pracy w Bytowie, 61% stanowiły kobiety. Ponad 22% to osoby młode - poniżej 25 roku życia. Natomiast osoby w wieku powyżej 50 lat stanowią nieco ponad 17% ogółu bezrobotnych. 123 osoby pozostają długotrwale bezrobotne. Stanowią oni 46% wszystkich zarejestrowanych. Jest to najniższy wskaźnik w powiecie bytowskim, co świadczy o stosunkowo dobrej sytuacji na rynku pracy. Dane na temat struktury bezrobocia w gminie Borzytuchom w porównaniu do gmin powiatu bytowskiego przedstawiono w tabeli.

Tabela 15 Struktura bezrobocia w gminie Borzytuchom na tle gmin powiatu bytowskiego w 2013 roku

Miasto / Gmina	Liczba osób	W tym:			
		Kobiety	Do 25 r.ż.	Powyżej 50 r.ż.	Długotrwale bezrobotni
Borzytuchom	268	163	60	46	123
Bytów	1897	1087	423	398	1069
Czarna Dąbrówka	645	377	161	143	390
Kołczygłowy	428	242	113	100	232
Lipnica	303	177	94	42	177
Miastko	2288	1230	447	572	1349
Parchowo	285	165	72	48	157
Studzienice	292	176	68	56	164
Trzebielino	500	285	92	107	315
Tuchomie	300	184	83	64	164
Ogółem	7206	4086	1613	1576	4140

Źródło: Informacja o bezrobociu rejestrowanym w powiecie bytowskim, rok 2013, PUP w Bytowie

O stosunkowo dobrej sytuacji na rynku pracy świadczą również dane porównawcze skali zjawiska bezrobocia. Udział bezrobotnych z gminy Borzytuchom w ogólnej liczbie bezrobotnych w powiecie bytowskim w 2013 roku wyniósł jedynie 3,7% i był najniższy wśród wszystkich gmin powiatu. Uśredniając dane na temat liczby bezrobotnych przypadających na 1000 mieszkańców, każdej gminy, Borzytuchom zajmuje 5 miejsce wśród 10 gmin powiatu ze wskaźnikiem na poziomie 88 osób bezrobotnych na każde 1000 mieszkańców.

Tabela 16 Porównanie wskaźnikowe skali bezrobocia w gminie Borzytuchom na tle gmin powiatu bytowskiego

Miasto / Gmina	Udział w liczbie bezrobotnych ogółem	Liczba osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców	Lokata gminy w powiecie (1 – wartość największa; 10 – najmniejsza)
Borzytuchom	3,7 %	87,63	5
Bytów	26,3%	76,40	8
Czarna Dąbrówka	9,0%	110,52	3
Kończygłowy	5,9%	100,37	4
Lipnica	4,2%	59,16	10
Miastko	31,8%	113,96	2
Parchowo	4,0%	78,40	7
Studzienice	4,1%	81,50	6
Trzebielino	6,9%	133,94	1
Tuchomie	4,2%	71,98	9
Ogółem	100,0%	x	x

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacja o bezrobociu rejestrowanym w powiecie bytowskim, rok 2013, Powiatowego Urzędu Pracy w Bytowie

3.7 Mieszkalnictwo

Zasoby mieszkaniowe gminy Borzytuchom na koniec 2012 roku stanowiły 746 mieszkań / 3 383 izb mieszkalnych o powierzchni użytkowej 66 818 m². Liczba budynków mieszkalnych w gminie z roku na rok się zwiększa – w roku 2012 wyniosła 581 budynków. Gmina dysponuje 10 mieszkaniami socjalnymi o łącznej powierzchni użytkowej 457 m². Przeciętnie na 1000 mieszkańców gminy przypada 248,5 mieszkań, a na 1 mieszkańca - 89,6 m² powierzchni użytkowej mieszkania.

Tabela 17 Zasoby mieszkaniowe w gminie Borzytuchom w latach 2009 - 2012

Zasoby mieszkaniowe w latach	2009	2010	2011	2012
mieszkania	705	729	737	746
izby	3059	3288	3332	3383
powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²	60691	64748	65581	66818
budynki mieszkalne w gminie	542	547	572	581
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	86,1	88,8	89,0	89,6
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	21,0	21,9	21,9	22,3
mieszkania na 1000 mieszkańców	243,9	246,9	245,8	248,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Zasoby mieszkaniowe w latach 2009 – 2012 (dane za rok 2013 są niedostępne) rosną. We wskazanym okresie zwiększyła się zarówno liczba mieszkań, izb mieszkalnych, budynków, jak i powierzchnia użytkowa mieszkań i powierzchnia na 1 mieszkańca oraz mieszkania na 1000 mieszkańców.

Warunki mieszkaniowe w gminie Borzytuchom są zbliżone do średnich w gminach wiejskich powiatu bytowskiego i do standardów na terenach wiejskich województwa pomorskiego. Liczba osób

przypadających na 1 mieszkanie i 1 izbę jest większa od średniej na terenach wiejskich powiatu i województwa. Gmina wyróżnia się większą powierzchnią użytkową – uśredniona wielkość 1 mieszkania w gminie to 89,6m².

Tabela 18 Porównanie warunków mieszkaniowych w gminie Borzytuchom, powiecie bytowskim i województwie pomorskim w 2012 roku

Wskaźniki mieszkalnictwa	gmina Borzytuchom	powiat bytowski	województwo pomorskie
liczba osób / 1 mieszkanie	4,07	3,92*	3,75*
liczba osób / 1 izbę	0,90	0,87*	0,84*
powierzchnia użytkowa mieszkań / 1 osobę w m ²	22,3	22,1	25,0
powierzchnia użytkowa mieszkania / 1 mieszkanie w m ²	89,6	79,0	71,2

*liczba mieszkańców wsi do mieszkań na wsi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

3.8 Środowisko przyrodnicze

3.8.1 Gleby

W przeważającej części gminy Borzytuchom występują zróżnicowane utwory czwartorzędowe. Przeważają gleby z pisaków gliniastych zalegających na glinie, brunatne, wylugowane i bielcowe. Obszary wzgórz i pagórków morenowych budują głównie gliny zwałowe oraz piaski, żwiry i głązy. Na północnym i północno-zachodnim obszarze, w pasie środkowym oraz zachodnim (wzdłuż granicy gminy) zalegają utwory sandrowe. Są to piaski, piaski ze żwirem i żwiry wodnolodowcowe. W obrębie mis jeziornych i na terenach przyjeziornych, w zagłębieniach i obniżeniach oraz w odcinkach dolin rzek występują torfy, muły organiczne, namuły, kreda jeziorna. Gleby gminy Borzytuchom są przeważnie kwaśne (o pH w przedziale 4,6 – 5,5). Gleby o pH poniżej 4,5 stanowią 11%. Stosunkowo mało jest gleb bardziej urodzajnych, żwiżytych.

3.8.2 Klimat

Gmina Borzytuchom usytuowana jest w strefie klimatu przejściowego z przemieszczającymi się masami powietrza oceanicznego z zachodu i kontynentalnego – ze wschodu, z przewagą wpływu klimatu morskiego. Duży wpływ na warunki klimatyczne wywiera zróżnicowana pojezierna rzeźba terenu.

Klimat gminy charakteryzuje się występowaniem długiej i chłodnej zimy, przy czym chłodniejsza pozostaje południowa część terenu. Rzeźba terenu powoduje, iż w obrębie zagłębień temperatura powietrza rośnie wraz ze wzrostem wysokości (następuje inwersja termiczna). Częstym zjawiskiem są również mgły. Wiatry wieją głównie z kierunku zachodniego i południowo – zachodniego.

3.8.3 Wody powierzchniowe i podziemne

Sieć hydrograficzna gminy Borzytuchom jest dobrze rozwinięta. Na wody powierzchniowe gminy Borzytuchom składają się:

- dopływy lewostronne Słupi: Bytowa, Jutrzenka, Kamienica (nad którą w miejscowości Kamieńc znajduje się ośrodek hodowli pstrąga tęczowego i produkcji narybku),
- jeziora o powierzchni powyżej 1 ha, z czego trzy największe to: Osiecko (31,2 ha), Chotkowskie (56,7 ha) i Duże (46,1 ha z dużą ilością gniazdującego ptactwa wodnego),

- 5 jezior lobeliowych: Diabelskie, Krosnowskie, Moczydło, Herta, Czarne (w paśmie morenowym na północ od Borzytuchomia).

W granicach gminy występują obszary podmokłe, bagienne i torfowiska. Część terenów to obszary bezodpływowe. Około 40% powierzchni gminy zajmuje Park Krajobrazowy „Dolina Słupi”.

Wody gruntowe występują najpłycej w obrębie dolin rzecznych i zagłębień terenu. We wschodniej części gminy znajdują się fragmenty Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 117 (tzw. „Zbiornik Bytowski”) o powierzchni 514 km². Zbiornik został zweryfikowany w 2002 roku. Jest to zbiornik międzymorenowy, podścielony doliną kopalną o zróżnicowanej odporności. Jego szacunkowe zasoby dyspozycyjne wynoszą 140 000 m³/dobę.

3.8.4 Ochrona przyrody

Cenny przyrodniczo zasób gminy Borzytuchom wymaga odpowiedniego stopnia ochrony bioróżnorodności. Środowisko naturalne jest niewątpliwym atutem tych terenów. Na terenie Borzytuchomia znajdują się następujące obszary cenne przyrodniczo:

- Park Krajobrazowy „Dolina Słupi” z projektowanym Specjalnym Obszarem Ochrony Siedlisk „Dolina Słupi” PLH220052 oraz Obszarem Specjalnej Ochrony Ptaków „Dolina Słupi” PLB220002,
- Rezerwat „Grodzisko Borzytuchom”
- Pomniki przyrody.

Park Krajobrazowy „Dolina Słupi”

Park utworzono w 1981 roku na powierzchni 37 040 ha. Wraz z otuliną obejmuje on 83 170 ha. Park rozciąga się na terenie 7 gmin (Słupsk, Kobylnica, Dębica Kaszubska, Borzytuchom, Bytów, Czarna Dąbrówka i Kołczygłowy) i 2 powiatów (słupskiego i bytowskiego), wśród zróżnicowanego krajobrazu terenu środkowego biegu rzeki Słupi.

Atrakcją Parku jest silnie rozwinięta sieć hydrograficzna z licznymi jeziorami lobeliowymi oraz występujące tu lasy, które zajmują 72% jego powierzchni. Są to głównie bory sosnowe. W lasach liściastych przeważa buczyna rosnąca na obszarach morenowych. W Parku występują również torfowiska, w tym szczególnie cenne fragmenty torfowisk wysokich.

Flora Parku liczy 748 gatunków roślin naczyniowych, wśród których 24 gatunki podlegają całkowitej ochronie, zaś 9 jest chronionych częściowo. Występują także liczne porosty – 97 gatunków, z czego 10 jest objętych ochroną całkowitą, a jeden gatunek ochroną częściową. Wśród grzybów 3 gatunki podlegają ochronie całkowitej, a pozostałe są objęte ochroną częściową.

Obszar Parku stanowi dogodne środowisko życia dla wielu gatunków ryb, w tym cennych gatunków wędrownych takich jak łosoś i troć. Znakomite warunki rozwoju znalazły również płazy: traszka zwyczajna i grzebieniasta, ropuchy: szara i paskówka, żaby: wodna, jeziorkowa, trawna, moczarowa i śmieszka. Spośród gadów spotkać można żmiję zygzakowatą, zaskrońca, padalca oraz jaszczurkę zwinkę i żyworodną. Na terenie Parku gniazdują gągoł, błotniak zbożowy, kania rdzawa, bielik, orlik krzykliwy i puchacz – gatunki ptaków zagrożonych i wpisanych do „Polskiej czerwonej księgi zwierząt ginących”. Cały obszar Parku został uznany za jedną ze 118 ostoi ptaków w Polsce oraz obszar specjalnej ochrony ptaków w sieci Natura 2000. Na obszarze Parku stwierdzono także 41 gatunków ssaków, m.in.: jeleń, sarna, dzik oraz drapieżniki: borsuk, lis, jenot, kuna, tchórz.

Natura 2000: Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk „Dolina Słupi” PLH220052

Obszar o powierzchni 6 997,14 ha obejmuje dolinę rzeki Słupi wraz z jej dopływami na odcinku od Sulęcyna do ujścia rzeki do morza w Ustce. Na terenie tym znajdują się liczne zbiorniki wodne różnych typów, torfowiska i inne zbiorowiska nieleśne z cenną przyrodą. Znaczną część obszaru pokrywają lasy z udziałem buczyn oraz grądu, a nad ciekami – pasem łągi.

Zbiorniki i ciek wodne położone w granicach obszaru to:

- Rzeka Słupia w dolinie z przyległymi łąkami i torfowiskami od Sulęcyna do jez. Głębokiego
- Jezioro Żukowskie ze stanowiskami żółwia błotnego
- kompleks 9 jezior oligotroficznym z roślinnością reliktową (Godzierz Duża, Godzierz Mała, Herta, Krosnowskie, Moczydło, Czarne koło Borzytuchomia, Czarne koło Kartkowa, Sitno Duże, Nożynko)
- jeziora Lipieniec Mały i Duży oraz źródłiskowy obszar rzeki Skotawy z torfowiskami soligenicznymi i łąkami storczykowymi oraz mezotroficznymi jeziorami Skotawskim Dużym i Małym
- Jezioro Głębokie wraz z przyległymi podmokłymi łąkami storczykowymi;
- ujściowy odcinek strumienia Huczek w rezerwacie "Dolina Huczka";
- naturalna, głęboko wcięta rynna rzeki Kamienicy oraz liczne przetomowe odcinki rzeki na całej długości
- liczne źródłiska i mniejsze dopływy, ciągnące się wzdłuż całego biegu Słupi, w tym rezerwat przyrody "Źródłiskowe Torfowisko"
- zbiorniki zaporowe Krzynia i Konradowo będące stanowiskami i zimowiskami wielu gatunków ptaków
- rzeka Skotawa wraz z istotniejszymi dopływami (Maleniec, ciek z Gogolewka) i obszarami źródłiskowymi wraz z kompleksem torfowisk niskich i mechowisk w rezerwacie "Skotawskie łąki"
- meandrująca Słupia i jej dolina wraz z licznymi starorzeczami i dopływami będącymi tarliskami łososi i troci wędrownych od Krzyni do Słupska
- malowniczy odcinek rzeki od Słupska do ujścia – korytarz ekologiczny dla wielu gatunków zwierząt, m. in. łososi, troci i minogów rzecznych, w pobliżu ujścia rezerwat leśny „Buczyna nad Słupią”.

Centralna część obszaru znajduje się w granicach Parku Krajobrazowego Doliny Słupi. W granicach obszaru znajduje się ponadto 6 rezerwatów przyrody: „Las koło jez. Mądrzewchowskiego”, „Jeziora Małe i Duże Stino”, „Gołębia Góra”, „Gniazda Orła Bielika”, „Grodzisko Borzytuchom”, „Las Bukowy przy Słupii”.

Szczególnie cenna jest fauna tu występująca. Na uwagę zasługują masowe zgrupowania tarlisk łososia atlantyckiego, troci wędrownej, tarliska minoga rzeczno, w górnym biegu rzek – masowe występowanie głowacza białołetwego, minoga strumieniowego, pstrąga potokowego oraz strzebli potokowej. Występują tu liczne i bardzo dobrze zachowane biotopy ptaków drapieżnych: orlika krzykliwego, kani rudej, bielika czy puchacza oraz ptaków związanych z obszarami wodno – błotnymi oraz łąkowymi.

Natura 2000: Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Dolina Słupi” PLB220002

Granice obszaru o powierzchni 37 471,84 ha prawie w całości pokrywają się z granicami Parku Krajobrazowego. W „Dolinie Słupi” stwierdzono występowanie 154 gatunków ptaków, z czego 26 znajdujących się w załączniku nr I Dyrektywy Ptasiej.

Obszar pozostaje ostoją lęgową ptaków, w tym głównie gatunków lądowo – błotnych, drapieżnych i sów. Na uwagę zasługuje stosunkowo znaczna populacja gniazdujących tu populacji gągoła, kani rudej, derkacza, puchacza i włośchatki.

Zachowaniu i utrzymaniu siedlisk cennych gatunków ptaków w dolinie Słupi sprzyja znaczne zalesienie i słabe zaludnienie terenu oraz urozmaicony krajobraz polodowcowy i związana z nim różnorodność siedliska, a także ekstensywna gospodarka rolna prowadzona na terenach nieleśnych.

Rezerwat „Grodzisko Borzytuchom”

„Grodzisko Borzytuchom” jest rezerwatem częściowo leśnym o powierzchni 27,03 ha, utworzonym w 1981 r. dla zachowania fragmentu buczyny z licznymi bukami pomnikowymi, torfowiska przejściowego oraz pozostałości wczesnośredniowiecznego grodziska słowiańskiego. Jego cechą charakterystyczną jest położenie w strefie moreny czołowej o bardzo zróżnicowanej rzeźbie terenu.

Na uwagę zasługuje wyjątkowa przyroda. Wierzchołek Diabelskiej Góry porastają młode buki oraz pojedyncze 200-letnie drzewa o obwodzie 3 m. Nie brak również potężnych 160-letnic dębów i 100-letnich świerków. W runie spotyka się wiele gatunków roślin chronionych, m.in. marzankę wonną, konwalię majową, widłaka jałowcowatego. Na szczególną uwagę zasługuje niewielkie zarastające śródleśne jezioro Diabelskie, wokół którego wykształciło się torfowisko przejściowe, tworzone głównie przez mchy torfowce i zbiorowiska turzyc. Na najwyższym morenowym wzniesieniu usytuowane jest wczesnośredniowieczne grodzisko. Przez rezerwat przebiega ścieżka przyrodnicza umożliwiająca jego zwiedzanie.

Pomniki Przyrody

Pomniki przyrody występujące na terenie gminy Borzytuchom, według Rozporządzenia Wojewody Słupskiego nr 51/95 z dnia 28.08.1995r. oraz Orzeczenia Prezesa WRN w Koszalinie nr 48/234 z dnia 20.10.1971 r. (dot. dębu szypułkowego) to:

- Modrzew europejski – Leśnictwo Modrzewo 271f,
- Lipa drobnolistna o obwodzie 900 cm – Leśnictwo Niedarzyno, obręb geodezyjny Osieki,
- Grupa 5 lip drobnolistnych – Leśnictwo Modrzewo 271f,
- Dąb szypułkowy – Leśnictwo Świerkówko 321f,
- Klon zwyczajny – Leśnictwo Jutrzenka 255j,
- Kasztanowiec zwyczajny - Leśnictwo Jutrzenka 255j.

3.9 Turystyka i baza turystyczna

Oferta turystyczna gminy Borzytuchom jest oparta głównie o walory przyrodnicze i krajobrazowe. Czyste środowisko pozostaje głównym atutem gminy Borzytuchom i stwarza doskonałe warunki do rozwoju turystyki i aktywnego wypoczynku.

Wśród najważniejszych atrakcji wymienić należy Park Krajobrazowy „Doliny Słupi” z rezerwatem leśnym „Grodzisko Borzytuchom” o powierzchni 27,03 ha. Przez rezerwat prowadzi piesza spacerowa ścieżka przyrodnicza (około 2 km), na trasie której znajdują się:

- las bukowy

- Jezioro Diabelskie – z wyjątkową florą i fauną przechodzące w torfowisko (jest to siedlisko ptaków błotnych i leśnych)
- Zamkowa Góra nad Jez. Diabelskim – o wysokości 120 m. n.p.m., z zaroślami bukowymi na szczycie i starodrzewem bukowym, dębowym i świerkowym, którego wiek sięga nawet 200 lat
- Ptasi zegar – przystanek informacyjny poświęcony licznemu ptactwu leśnemu.

Na terenie gminy wytyczono również następujące szlaki turystyczne:

- ścieżka pieszo – rowerowa (od ul. Szkolnej do „Grodziska Borzytuchom” ok. 1,5 km)
- ścieżka pieszo – rowerowa (od msc. Borzytuchom do cmentarza w Borzytuchomiu – ok. 1,0 km) oraz piesza ścieżka przyrodnicza (piesza) „Grodzisko Borzytuchom” – 2 km.

Atrakcją dla wypoczywających stanowi również silnie rozwinięta sieć hydrograficzna z licznymi jeziorami lobeliowymi. Na terenie gminy funkcjonują dwa kąpieliska niestrzeżone:

- Jezioro Moczydło w Borzytuchomiu
- Jezioro Osiecko w Osiekach - przystań wodna z wypożyczalnią sprzętu wodnego oraz łowisko specjalne na Jeziorze Dużym w Borzytuchomiu.

W obrębie wsi zachowały się wartości kulturowe w postaci zabytkowych obiektów (zespołów pałacowo – i dworsko – parkowych i innych) oraz układów ruralistycznych, a także stanowisk archeologicznych, w tym:

- obiekty architektury i budownictwa – łącznie 72 (w tym w Borzytuchomiu - 24, Jutrzence – 17, Osiekach – 10, Niedarzynie – 8, Dąbrówce – 6, Krosnowie –5, Chotkowie –1 i w Kamieńcu–1),
- parki z XIX i XX w. – w Dąbrówce i Osiekach
- cmentarze ewangelickie z XIX w. – łącznie 10 , w tym: w Borzytuchomiu - 2, Chotkowie, Dąbrówce - 2, Jutrzence, Krosnowie, Niedarzynie - 2 i Osiekach
- dwory – w tym: w Dąbrówce i Osiekach
- kościół w Borzytuchomiu.

Do najważniejszych obiektów zabytkowych należą: kościół parafialny o konstrukcji ryglowej z 1804 r. wraz z murowaną plebanią z początku XX w. i 2 dzwonami kościelnymi z 1449 i 1487 r., domy wraz z zabudowaniami gospodarczymi o konsytuacji szachulcowej z przełomu XIX i XX w. oraz budynek stacji kolejowej z 1910 roku w Borzytuchomiu, murowany dwór z pierwszej połowy XIX w. w Dąbrówce, młyn wodny o konstrukcji szachulcowej z 1850 r. w Jutrzence, młyn wodny z lat 1887 – 1900 w Kamieńcu, szachulcowy dom z 1824r. i spichlerzyk w Krosnowie oraz murowany dwór z 1922r. i zespół folwarczny w Osiekach.

Baza turystyczna oparta jest o prywatne kwatery. W gminie działa gospodarstwo agroturystyczne w Osiekach (w Starej Gorzelni) oferujące pokoje gościnne. Usługi gastronomiczne świadczy restauracja w Borzytuchomiu.

3.10 Oświata i edukacja

W gminie Borzytuchom funkcjonuje żłobek, przedszkole samorządowe, trzy szkoły podstawowe oraz gimnazjum. W roku 2012 w placówkach oświatowych uczyło się ogółem 314 uczniów, a do przedszkola uczęszczało 79 dzieci.

Tabela 19 System edukacji w Gminie Borzytuchom według stanu na grudzień 2012 r.

Lp.	Wyszczególnienie	
1	Żłobki	1 szt.
2	Przedszkola	1 szt.
3	Szkoły podstawowe	3 szt.
4	Szkoły gimnazjalne	1 szt.
5	Liczba miejsc w żłobku	15 szt.
6	Liczba dzieci objętych opieką żłobkową	10 osób
7	Liczba miejsc w przedszkolach	61 szt.
8	Liczba wychowanków - przedszkola	56 osób*
9	Liczba uczniów – szkoły podstawowe	192 osób*
10	Liczba uczniów – szkoła gimnazjalna	109 osoby*
11	Wskaźnik komputeryzacji – szkoły podstawowe	66,67%
12	Wskaźnik komputeryzacji – szkoła gimnazjalna	b.d.
13	Nauczane języki – szkoły podstawowe	angielski
14	Nauczane języki – szkoła gimnazjalna	angielski, niemiecki

*dane za rok szkolny 2013/2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego i danych Urzędu Gminy

Wszystkie placówki oświatowe działające w gminie Borzytuchom wchodzi w skład Zespołu Szkół w Borzytuchomiu. W związku z tym Zespół Szkół obejmuje:

- Szkołę Podstawową w Borzytuchomiu (ul. Szkolna 1) wraz ze szkołą filialną w Dąbrówce (Dąbrówka 21),
- Publiczne Gimnazjum w Borzytuchomiu (ul. Szkolna 1),
- Przedszkole Samorządowe w Borzytuchomiu (ul. Ogrodowa 4),
- Szkoła Podstawowa w Niedarzynie (Niedarzyno 21b).

Tabela 20 Liczba uczniów w placówkach edukacyjnych na terenie gminy Borzytuchom w latach 2009 - 2014

Lp.	Placówka	Liczba uczniów w roku szkolnym:				
		2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
1	Przedszkole w Borzytuchomiu	56	56	66	61	56
2	SP w Borzytuchomiu	158	145	136	128	127
3	SP w Dąbrówce	20	23	17	20	14
4	SP w Niedarzynie	57	52	53	49	51
Razem szkoły podstawowe		235	220	206	197	192
5	Gimnazjum w Borzytuchomiu	113	122	121	119	109
Razem Zespół Szkół		348	342	327	316	301

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy

W 2014 roku do przedszkola w Borzytuchomiu uczęszczało 56 dzieci, do szkół podstawowych – 192 dzieci, a do gimnazjum – 109. Łącznie w Zespole Szkół w roku szkolnym 2013/2014 naukę podjęło 301 uczniów. Liczba uczniów w placówkach oświatowych z roku na rok maleje – w porównaniu z poziomem notowanym w roku szkolnym 2009/2010 liczba uczniów zmniejszyła się o 47 osób. Podobnie jest w przypadku wychowanków przedszkola samorządowego - latach 2011-2012 zanotowano chwilowy wzrost liczby dzieci uczęszczających do przedszkola. Następnie liczba dzieci objętych opieką przedszkolną powróciła do poziomu z roku 2009 (56 dzieci).

3.11 Kultura i sport

Zadania w dziedzinie wychowania, edukacji i upowszechniania kultury w gminie Borzytuchom realizuje Gminna Biblioteka i Ośrodek Kultury (ul. Czterdziestolecia 2, Borzytuchom). Do podstawowych zadań GBiOK należy:

- rozbudzanie zainteresowań oraz potrzeb kulturalnych,
- przygotowanie do odbioru i tworzenia wartości kulturalnych,
- kształtowanie nawyków aktywnego uczestnictwa w kulturze.

Dodatkowe zadania, jakie GBiOK realizuje to :

- organizowanie koncertów, wystaw, odczytów,
- organizowanie imprez rozrywkowych i turystycznych,
- prowadzenie usług fotograficznych i filmowych,
- prowadzenie wypożyczalni sprzętu technicznego i innego,
- imprezy zlecone (okolicznościowe).

Gminna Biblioteka i Ośrodek Kultury współpracuje z organizacjami samorządowymi i innymi podmiotami, efektem czego jest aktywne uczestnictwo w kulturze poprzez różnorodne formy edukacji, zajęcia indywidualne oraz imprezy kulturalne, okazjonalne oraz cykliczne odbywające się w gminie. Kalendarz przykładowych imprez przedstawiono w tabeli.

Tabela 21 Wykaz ważniejszych imprez organizowanych na terenie gminy Borzytuchom

Nazwa imprezy	Lokalizacja imprezy	miesiąc
Ferie w GBiOK 2014	Sala widowiskowa GBiOK	styczeń
Zabawa Karnawałowa	Sala widowiskowa GBiOK	luty
Dzień Kobiet	Sala widowiskowa GBiOK	marzec
Wieczornica na temat pontyfikatu Jana Pawła II	Sala widowiskowa GBiOK	kwiecień
Zabawa strażacka	Sala widowiskowa GBiOK	maj
Obchody dnia dziecka w Niedarzynie	Niedarzyno	maj
Obchody dnia dziecka w Borzytuchomiu	Sala widowiskowa GBiOK	czerwiec
Festyn pt. „Dzień rodziny”	Teren rekreacyjny przy SP w Dąbrówce	czerwiec
Festyn rodzinny „Wakacje na sportowo”	Kompleks boisk przy ZS Borzytuchom	czerwiec
Noś Świętojańska	Jezior w Osiekach	czerwiec
Festyn „Bezpieczne wakacje”	Teren rekreacyjny przy SP w Niedarzynie	lipiec
Festyn „Tradycją bogaci ryby w różnej postaci”	Boisko sportowe w Borzytuchomiu	sierpień
II Bieg i Marsz Nordic Walking „Diabelska Góra”	Teren rekreacyjny przy ZS Borzytuchom	sierpień
Dożynki	Sala widowiskowa GOK	wrzesień
Święto ziemniaka	Niedarzyno	październik
Bieg Niepodległości	Tereny leśne przy stacji PKP w Borzytuchomiu	listopad
Zabawa Andrzejkowa	Sala widowiskowa GBiOK	listopad
Bal Sylwestrowy	Sala widowiskowa GBiOK	grudzień

Źródło: Materiały Gminy Borzytuchom

Funkcjonująca w ramach połączonych instytucji kultury Biblioteka służy zaspokajaniu potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych oraz upowszechniania wiedzy i kultury. Biblioteka dysponuje zbiorem książek składającym się z 10 447 woluminów oraz zbiorem 11 tytułów czasopism. Obok działalności związanej z udostępnianiem i wypożyczaniem swoich zbiorów, Biblioteka jest organizatorem i współorganizatorem wielu imprez czytelniczych, konkursów i wieczorów tematycznych.

Bazę sportową gminy Borzytuchoń tworzą głównie boiska sportowe oraz place zabaw zlokalizowane w miejscowościach:

- Borzytuchoń: piłkarskie pełnowymiarowe boisko wielofunkcyjne (ORLIK), Skate Park, boisko do siatkówki plażowej nad jeziorem Moczydło
- Jutrzenka: boisko do siatkówki ze sztuczną murawą, boisko piłkarskie z piłkochwytem (30 x 40 m), siłownia zewnętrzna
- Struszewo: pełnowymiarowe boisko piłkarskie, plac zabaw w centrum wsi
- Dąbrówka: pełnowymiarowe boisko piłkarskie, wielofunkcyjne ze sztuczną murawą, park rekreacyjno-wypoczynkowy (stół do tenisa, zjazd linowy i inne), plac zabaw
- Chotkowo: niepełnowymiarowe piłkarskie, plac zabaw
- Niedarzyno: wielofunkcyjne boisko ze sztuczną murawą, plac zabaw
- Krosnowo: boisko piłkarskie niepełnowymiarowe, boisko do siatkówki plażowej
- Osieki: piłkarskie boisko niepełnowymiarowe.

W Borzytuchomiu powstał również pierwszy w regionie Skat Park, w Dąbrówce – park rekreacyjno – wypoczynkowy ze stołem do tenisa oraz zjazdem linowym. Natomiast w Jutrzence funkcjonuje siłownia zewnętrzna ogólnodostępna dla mieszkańców.

Gmina jest, więc dobrze wyposażona w infrastrukturę sportową. Dodatkowo animacją zajęć sportowych zajmują się lokalni inspiratorzy działań zaangażowani przez Urząd Gminy.

3.12 Ochrona zdrowia

Mieszkańcy gminy Borzytuchoń mogą korzystać z usług ochrony zdrowia świadczonych w ośrodku zdrowia w Borzytuchomiu (ul. Zwycięstwa 52) przez Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej HT NOWICCY "ZDROWIE". Punkt apteczny znajduje się przy ul. Zwycięstwa 54 w Borzytuchomiu.

Tabela 22 Podstawowe dane dotyczące ochrony zdrowia w gminie Borzytuchoń, stan na grudzień 2012 roku

Opieka zdrowotna	
Przychodnie	1 szt.
Udzielone porady lekarskie	16 166 szt.
Punkty apteczne	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej HT NOWICCY "ZDROWIE" działa jako przychodnia POZ i centrum wielospecjalistycznej opieki ambulatoryjnej. W ramach NZOZ działa:

- Gabinet medycyny szkolnej
- Gabinet pielęgniarstwa środowiskowo - rodzinnej
- Gabinet położnej środowiskowej-rodzinnej
- Gabinet zabiegowy
- Poradnia chorób wewnętrznych
- Choroby wewnętrzne
- Poradnia ginekologiczno-położnicza
- Położnictwo i ginekologia
- Poradnia lekarza POZ
- Poradnia stomatologiczna

- Punkt szczepień
- Medycyna rodzinna.

3.13 Sfera społeczna

3.13.1 Pomoc społeczna

Na terenie gminy Borzytuchom organizatorem i wykonawcą zadań z zakresu świadczeń rodzinnych i pomocy społecznej wynikających z polityki społecznej państwa i gminy jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Borzytuchomiu (ul. Zwycięstwa 56). Jest to jednostka organizacyjna gminy Borzytuchom, która na poziomie lokalnym realizuje zadania skierowane na wsparcie i poprawę warunków życia mieszkańców gminy. Ośrodek udziela wsparcia w ramach:

- Pomocy społecznej,
- Świadczeń rodzinnych,
- Funduszu alimentacyjnego,
- Pomocy materialnej dla uczniów o charakterze socjalnym,
- Wspierania rodzin w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej,
- Organizacji prac społecznie użytecznych.

Tabela 23 Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych w 2011 i 2012 roku

Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej		2011	2012
gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	gosp.dom.	159	154
osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	osoba	611	578
udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem	%	20,6	19,1
Korzystający ze świadczeń rodzinnych			
rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	rodzina	197	183
dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny - ogółem	osoba	428	402
dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	osoba	383	357
udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku	%	52,4	49,4
Kwoty świadczeń rodzinnych wypłaconych w roku - ogółem			
kwota świadczeń rodzinnych	tys. zł	1 256	1 270
kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami)	tys. zł	759	736
kwota zasiłków pielęgnacyjnych	tys. zł	177	182

Źródło: dane Głównego Urzędu Statystycznego

Odsetek mieszkańców objętych pomocą społeczną GOPS wynosił w ogólnej liczbie mieszkańców gminy Borzytuchom 20,6 % w 2011 roku, 19,1 % w 2012 roku i 19,6 % w 2013 roku.

W ostatnich latach obserwuje się w Borzytuchomiu zwiększenie liczby rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, przy jednoczesnym spadku liczby osób w rodzinach.

Tabela 24 Liczba mieszkańców objętych pomocą GOPS w latach 2011 - 2013

Mieszkańcy objęci pomocą społeczną	2011	2012	2013
Liczba osób w rodzinie objętych pomocą	611	578	599
Liczba rodzin objętych pomocą	159	154	188
Udział osób w gosp. domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem	20,6%	19,1%	19,6%

Źródło: Dane Głównego Urzędu Statystycznego (lata 2011 – 2012) oraz dane GOPS w Borzytuchomiu (rok 2013)

Ze świadczeń pomocy społecznej w 2013 roku najczęściej korzystali mieszkańcy Borzytuchomia (łącznie 186 osób w 52 rodzinach). Z kolei największy udział osób korzystających ze świadczeń w ogólnej liczbie mieszkańców występował w sołectwie Jutrzenka – ze świadczeń skorzystało 27,9% mieszkańców sołectwa.

Tabela 25 Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej w gminie Borzytuchom- z podziałem na sołectwa, stan na koniec roku 2013

Sołectwo	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie	Udział osób korzystających ze świadczeń w ogólnej liczbie mieszkańców
Borzytuchom	52	186	18,7%
Chotkowo	12	60	24,7%
Dąbrówka	25	91	14,9%
Jutrzenka	20	69	27,9%
Krosnowo	10	33	16,0%
Niedarzyno	16	67	24,9%
Osieki	14	51	18,5%
Struszewo	12	42	24,3%
RAZEM	188	599	19,6%

Źródło: Materiały Urzędu Gminy w Borzytuchomiu

Czynnikami, które powodują marginalizację i zagrożenie wykluczeniem społecznym osób są różnego rodzaju trudności życiowe, które dotyczą mieszkańców Gminy Borzytuchom. Najczęściej przyczyną trudności jest zły stan zdrowia, różnego rodzaju choroby lub niepełnosprawność oraz sytuacja materialna, która powoduje ubóstwo lub bezrobocie. Przyczyną korzystania z pomocy często są również sprawy opiekuńczo wychowawcze oraz potrzeba ochrony macierzyństwa. Wykaz trudności życiowych, które stanowiły przyczyny przyznania pomocy społecznej w 2013 roku przedstawiono w tabeli.

Tabela 26 Powody trudnej sytuacji życiowej mieszkańców gminy Borzytuchom w 2013 roku

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	103	387
Sieroctwo	2	2
Bezdomność	5	9
Potrzeba ochrony macierzyństwa, w tym:	37	208
Wielodzietność	31	182

Bezrobocie	93	357
Niepełnosprawność	67	244
Długotrwała lub ciężka choroba	105	382
Bezradność w sprawach opiek.-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – ogółem, w tym:	51	253
Rodziny niepełne	22	86
Rodziny wielodzietne	29	169
Przemoc w rodzinie	7	21
Alkoholizm	14	32
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	5	10

Źródło: Sprawozdanie GOPS Borzytuchoń za 2013 rok

Pomoc jest udzielana w różnych formach. Mieszkańcy najczęściej korzystają z pomocy w formie posiłków. Z posiłków korzystają głównie dzieci w szkołach (ponad 97%). Wśród różnych form pomocy dominuje również pomoc pieniężna wypłacana jako zasiłki stałe, okresowe lub celowe. Formy pomocy przyznanej mieszkańcom gminy w 2013 roku zestawiono w tabeli.

Tabela 27 Formy pomocy społecznej według rodzajów udzielonych świadczeń w 2013 roku

Formy pomocy	Kwota świadczeń w zł	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Zasiłki stałe - ogółem	74 581	19	36
Zasiłki okresowe - ogółem	29 793	28	95
Schronienie	9 447	1	1
Posiłek	58 587	92	442
Usługi opiekuńcze - ogółem	0	7	10
Inne zasiłki celowe i w naturze ogółem, w tym:	106 578	98	366
zasiłki specjalne celowe	27 020	22	70
Praca socjalna	X	38	118
Razem	278 986	161	599

Źródło: Sprawozdanie GOPS Borzytuchoń za 2013 rok

3.13.2 Działalność organizacji pozarządowych

Działalność z zakresu aktywizacji społeczności lokalnej, krzewienia historii, edukacji, kultury i sportu na terenie gminy Borzytuchoń prowadzą organizacje pozarządowe. Organizacje te wspierają rozwój gminy, będąc jednocześnie ważnym partnerem władz samorządowych przy realizacji różnorodnych działań społecznych. Organizacje działające na terenie gminy Borzytuchoń scharakteryzowano w tabeli.

Tabela 28 Organizacje pozarządowe na terenie gminy Borzytuchoń i ich działalność

Lp.	Nazwa organizacji	Adres siedziby	Zakres działalności
1	Stowarzyszenie „OSIECKO”	Osieki 22/2 Borzytuchoń	– działalność na rzecz sołectwa Osieki
2	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi	Chotkowo 8a Borzytuchoń	– dbałość o krzewienie historii regionu pomorskiego, w szczególności obrębu terytorialnego gminy Borzytuchoń, – podtrzymywanie tradycji wiejskiej, kuchni regionalnej, języka i

	Struszewo i Chotkowo „Za górą”		walorów etnicznych, <ul style="list-style-type: none"> – popularyzacja walorów przyrodniczych, ekologicznych i turystycznych regionu Pomorza, – popularyzacja aktywnego wypoczynku jako alternatywnego sposobu spędzania czasu wolnego, – upowszechnianie wiedzy o kulturze, języku i obyczajach etnicznych, – działalność na rzecz rozwoju gminy Borzytuchom oraz sołectwa Osieki, – propagowanie rozwoju turystyki poprzez organizowanie wyjazdów szkoleniowych (wycieczek), – organizowanie seminariów, konferencji, imprez okolicznościowych i imprez plenerowych, – popularyzowanie naszego regionu jako przyjaznego turystom i nowym osadnikom, – podejmowanie inicjatyw społecznych integrujących lokalne środowisko, – uczestnictwo w inicjatywach pro społecznych realizowanych przez inne stowarzyszenia, – popieranie inicjatyw społeczności lokalnej, mających na celu realizację programu stowarzyszenia, – roztaczanie opieki nad członkami Stowarzyszenia, instytucjami oświatowymi i akcjami charytatywnymi.
3	Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „TALEX- BORYSŁAW”	ul. Szkolna 1 Borzytuchom	<ul style="list-style-type: none"> – planowanie i organizowanie pozalekcyjnego życia sportowego uczniów i zawodników w oparciu o możliwości obiektowe i sprzętowe szkoły oraz o pomoc organizacyjną i materialną rodziców i sympatyków Klubu, – angażowanie wszystkich uczniów i zawodników do różnorodnych form aktywności ruchowej, gier i zabaw dostosowanych do wieku, stopnia sprawności i zainteresowań sportowych, – uczestniczenie w imprezach sportowych organizowanych na obszarze działania samorządu terytorialnego i poza nim, – organizowanie zajęć sportowych dla uczniów szkoły w celu wszechstronnego rozwoju sprawności fizycznej i umysłowej, – organizowanie działalności sportowej ze szczególnym uwzględnieniem funkcji zdrowotnych, – organizowanie uczniom wszystkich klas różnorodnych form współzawodnictwa sportowego, – kształtowanie pozytywnych cech charakteru i osobowości poprzez uczestnictwo w realizacji zadań sportowych Klubu – organizowanie wypoczynku letniego i zimowego dla uczniów i zawodników w charakterze kolonii, półkolonii, obozów stacjonarnych i dochodzeniowych.
4	Klub Sportowy „VICTORIA” Dąbrówka	Dąbrówka 39a Bytów	<ul style="list-style-type: none"> – krzewienie kultury fizycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych oraz wychowanie dzieci i młodzieży przez sport, – uprawianie sportu wyczynowego w formie amatorskiej i zawodowej w dyscyplinie piłka nożna w oparciu o przepisy i

			regulaminy Polskiego Związku Piłki Nożnej, – promocja wsi Dąbrówka, powiatu bytowskiego, regionu i kraju poprzez sport.
5	Klub Sportowy „ZAWISZA” Borzytuchoń	ul. Czterdziestolecia 2 Borzytuchoń	– planowanie i organizowanie życia sportowego mieszkańców gminy w oparciu o możliwości obiektowe i sprzętowe oraz pomoc organizacyjną i materialną sympatyków sportu, – angażowanie mieszkańców gminy do różnych form aktywności ruchowej i zainteresowań sportowych – uczestniczenie w imprezach sportowych organizowanych na terenie gminy i poza nią, – organizowanie zawodów i imprez sportowych w celu wszechstronnego rozwoju sprawności fizycznej i umysłowej, – kształtowanie pozytywnych cech charakteru poprzez uczestnictwo w realizacji zadań sportowych Klubu.
6	Stowarzyszenie Nasza Energia Nasza Przyszłość	Jutrzenka 38, Borzytuchoń	– prowadzenie działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości, nauki, ekologii oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego, – animowanie działań oraz propagowanie rozwoju i wykorzystania odnawialnych źródeł energii ze szczególnym uwzględnieniem elektrowni wiatrowych, – inicjowanie i popieranie działalności technicznej, inwestycyjnej i naukowej zmierzającej do rozwoju elektrowni wiatrowych i innych odnawialnych źródeł energii w Polsce – krzewienie aktywności proekologicznej (w zakresie ochrony środowiska i poprawy stanu środowiska naturalnego) osób, społeczności lokalnych firm, – integrowanie środowisk zainteresowanych wdrażaniem technologii odnawialnych źródeł energii, w tym elektrowni wiatrowych, – propagowanie i wspieranie inicjatyw mających na celu rozwój, na terenie gminy Borzytuchoń i gminy Tuchomie, technologii opartych na energii ze źródeł odnawialnych, – działalność edukacyjna i kulturalna zwłaszcza w zakresie inicjowania, wspierania i pomocy w przedsięwzięciach edukacyjno – kulturalnych, w szczególności na rzecz dzieci i młodzieży, – wspieranie inicjatyw z zakresu profilaktyki zdrowia i rozwijania tężyzny fizycznej, szczególnie działalności lokalnych klubów sportowych, – wspieranie dzieci i młodzieży oraz rodzin w trudnej sytuacji życiowej, – wspomaganie osób niepełnosprawnych, – aktywne uczestnictwo we wprowadzaniu wszelkich zmian mających wpływ na poziom, jakość, bezpieczeństwo zdrowia i życie gminy Borzytuchoń, gminy Tuchomie, gminy Kołczygłowy, gminy Bytów, gminy Parchowo.

Źródło: Dane Urzędu Gminy Borzytuchoń

3.14 Finanse

Stan finansów i tempo rozwoju gminy Borzytuchom odzwierciedlone jest w budżecie gminy. Gmina wydatkuje środki zgodnie z zakresem zadań własnych i zleconych jej jako jednostce samorządu terytorialnego. Głównym kierunkiem wydatkowania środków finansowych są zadania oświaty, pomocy społecznej, administracji publicznej oraz rolnictwa i łowiectwa (przede wszystkim związane z utrzymaniem infrastruktury wodociągowej i sanitacyjnej). Wydatki budżetowe według poszczególnych działów zaprezentowane zostały w poniższej tabeli.

Tabela 29 Planowane wydatki budżetowe gminy Borzytuchom w 2014 roku

Wyszczególnienie	Wartość	Udział w wydatkach ogółem
Rolnictwo i łowiectwo	1 295 684,00	10,7%
w tym infrastruktura wodociągowa i sanitacyjna	1 177 140,00	x
Transport i łączność	178 468,00	1,5%
w tym publiczne drogi gminne	140 968,00	x
Turystyka	700 000,00	5,8%
Gospodarka mieszkaniowa	211 719,00	1,7%
Działalność usługowa	35 000,00	0,3%
Administracja publiczna	1 824 630,00	15,0%
Urzędy naczelnych organów władzy	490,00	0,0%
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	125 700,00	1,0%
Obsługa długu publicznego	110 000,00	0,9%
Różne rozliczenia (rezerwy)	70 000,00	0,6%
Oświata i wychowanie	4 833 024,00	39,8%
Ochrona zdrowia	23 000,00	0,2%
Pomoc społeczna	1 709 091,00	14,1%
Edukacyjna opieka wychowawcza	5 000,00	0,0%
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	394 700,00	3,2%
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	309 883,00	2,5%
Kultura fizyczna	329 600,00	2,7%
WYDATKI RAZEM	12 155 989,00	100,0%

Źródło: uchwała Nr XXVIII/236/13 Rady Gminy Borzytuchom z dnia 30 grudnia 2013 roku

Dochody jednostek samorządu terytorialnego mogą mieć charakter bieżący lub majątkowy. Wśród dochodów bieżących najważniejszymi pozycjami są przede wszystkim wpływy z różnego rodzaju podatków i opłat oraz subwencje i dotacje celowe z budżetu państwa. Podział przedmiotowy dochodów bieżących ze względu na źródło pochodzenia przedstawia poniższa tabela.

Tabela 30 Planowane dochody bieżące gminy Borzytuchom w 2014 roku

Wyszczególnienie	Wartość	Udział w dochodach bieżących
Transport i łączność	1 500,00	0,0%
Turystyka	745 917,00	6,5%
Gospodarka mieszkaniowa	75 033,00	0,7%
Administracja publiczna	50 502,00	0,4%
Urzędy naczelnych organów władzy	490,00	0,0%
Dochody od osób prawnych, osób fizycznych i od innych nieposiadających osobowości prawnej	2 564 746,00	0,0%
Różne rozliczenia	5 934 853,00	22,4%
Oświata i wychowanie	399 243,00	51,9%
Pomoc społeczna	1 441 205,00	3,5%
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	222 500,00	12,6%
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	5 000,00	1,9%
DOCHODY BIEŻĄCE RAZEM	11 440 989,00	100,0%

Źródło: uchwała Nr XXVIII/236/13 Rady Gminy Borzytuchom z dnia 30 grudnia 2013 roku

Drugą grupę dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego stanowią wpływy z majątku, którego są właścicielem. Planowane dochody majątkowe gminy Borzytuchom w 2013 roku przedstawione zostały w poniższej tabeli.

Tabela 31 Planowane dochody majątkowe gminy Borzytuchom w 2014 roku

Wyszczególnienie	Wartość	Udział w dochodach majątkowych
Gospodarka mieszkaniowa	80 000,00	100,0%
DOCHODY MAJĄTKOWE RAZEM	80 000,00	100,0%

Źródło: uchwała Nr XXVIII/236/13 Rady Gminy Borzytuchom z dnia 30 grudnia 2013 roku

Charakterystyka struktury budżetu gminy Borzytuchom została budżetu na rok 2014, według uchwały nr XXVIII/236/13 Rady Gminy Borzytuchom z dnia 30 grudnia 2013 roku została przedstawiona w poniższej tabeli.

Tabela 32 Budżet gminy Borzytuchom na rok 2014

Lp.	Wyszczególnienie	Wartość
1	Dochody budżetowe	11 520 989,00
1.1	Dochody bieżące	11 440 989,00
1.2	Dochody majątkowe	80 000,00
2	Wydatki budżetowe	12 155 989,00
2.1	Wydatki bieżące	9 673 282,00
2.2	Wydatki majątkowe	2 482 707,00
3	Deficyt budżetowy	635 000,00
4	Przychody budżetu (z kredytów i pożyczek, wolne środki)	885 000,00
5	Rozchody budżetu	250 000,00

Źródło: uchwała Nr XXVIII/236/13 Rady Gminy Borzytuchom z dnia 30 grudnia 2013 roku

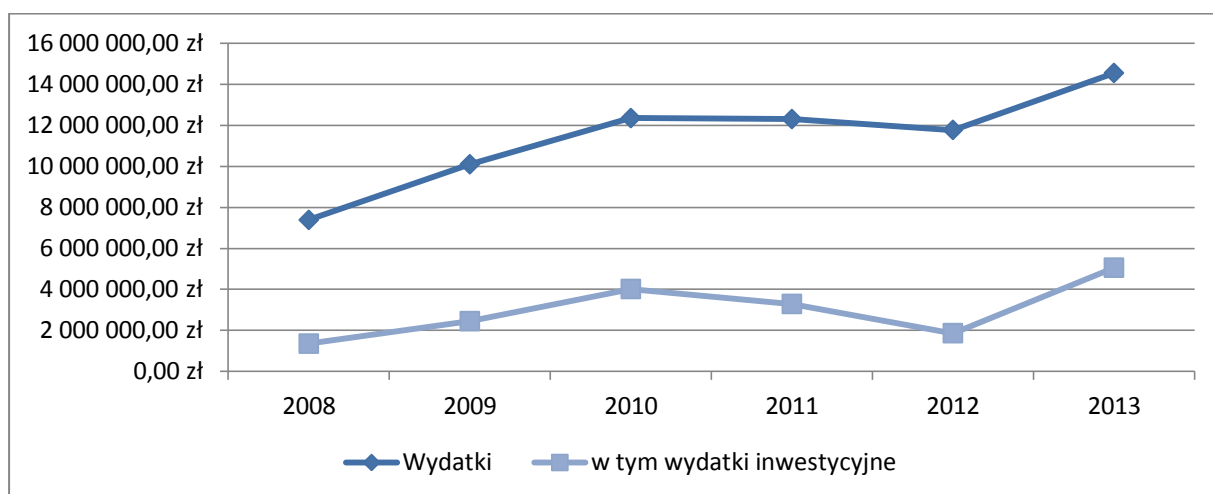
Wydatki gminy Borzytuchom systematycznie rosły od 2008 roku, przy czym w roku 2012 nastąpił nieznaczny spadek względem roku poprzedniego. W 2013 roku wydatki ponownie wzrosły powyżej 14 milionów złotych osiągając poziom najwyższy w ciągu ostatnich pięciu lat. Również w tym samym roku odnotowano rekordowy udział wydatków inwestycyjnych wynoszący 34% całkowitych wydatków budżetowych. Na ten wynik z pewnością miała wpływ realizacja inwestycji współfinansowanych ze środków zewnętrznych (głównie z funduszy europejskich). Sytuację budżetową gminy Borzytuchom przedstawiono w tabeli oraz zilustrowano na wykresie.

Tabela 33 Wydatki budżetu gminy Borzytuchom w latach 2008-2013

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Wydatki	7 381 725,00	10 095 493,00	12 346 806,84	12 299 954,00	11 769 692,42	14 547 253,20
w tym wydatki inwestycyjne	1 349 186,00	2 440 874,00	4 013 147,49	3 284 289,00	1 859 908,00	5 053 251,35

Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu gminy Borzytuchom za lata 2008 – 2013

Rysunek 11 Wydatki budżetu gminy Borzytuchom w latach 2008-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu gminy Borzytuchom za lata 2008 – 2013

Stan finansów gminy Borzytuchom w przyszłości określa Wieloletnia Prognoza Finansowa na lata 2014-2028 (przyjęta Uchwałą Nr XXX/268/14 Rady Gminy Borzytuchom z dnia 24 czerwca 2014 roku). Wartość wydatków inwestycyjnych, które mają decydujący wpływ na tempo rozwoju i stan finansów gminy, przedstawiono poprzez wykaz zadań inwestycyjnych przewidzianych do realizacji w tym okresie. Łączne wydatki majątkowe w latach 2014 – 2020 mają wynieść ponad 6 118 tys. zł. Poszczególne zadania wraz ze wskazaniem szacunkowej wartości zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 34 Plan inwestycji gminy Borzytuchom na lata 2014-2021

Zadanie	Okres realizacji	Łączne nakłady finansowe	Limit wydatków					
			2014	2015	2016	2017	2018	2019 - 2021
Budowa boisk sportowych wraz z małą infrastrukturą turystyczną w miejscowościach Jutrzenka i Krosnowo	2013– 2014	242 990,00	238 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Budowa ogólnodostępnej publicznej infrastruktury turystycznej na terenie gminy Borzytuchom	2012 – 2014	865 992,29	740 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Budowa stadionu lekkoatletycznego z nawierzchnią z trawy naturalnej oraz bieżni lekkoatletycznej	2012 – 2018	1 000 000,00	0,00	50 000,00	100 000,00	100 000,00	738 000,00	0,00
Modernizacja SUW w miejscowości Dąbrówka i Osieki	2012 – 2016	150 000,00	0,00	100 000,00	50 000,00	0,00	0,00	0,00
Rozbudowa oczyszczalni ścieków w m. Borzytuchom i budowa kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami energetycznymi i przepompowniami w m. Jutrzenka i Krosnowo	2012 – 2014	3 859 363,24	40 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Źródło: uchwała Nr XXX/268/14 Rady Gminy Borzytuchom z dnia 24 czerwca 2014 roku

3.15 Zagospodarowanie przestrzenne

Politykę przestrzenną, lokalne zasoby przestrzenne i zasady gospodarowania nimi określa Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego przyjęte uchwałą Rady Gminy Borzytuchom nr XXIV/111/01 z dnia 30 kwietnia 2001 roku oraz zmienione uchwałą Rady Gminy nr XXX/196/10 z dnia 22 czerwca 2010 roku.

Obok studium uwarunkowań na terenie gminy obowiązują również 4 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

- Zmiana miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Borzytuchom dotycząca trasy gazociągu w/c Bytów-Słupsk,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy na cele działalności produkcyjno-usługowej oraz przemysłowej, położonego w miejscowości Dąbrówka, obręb Dąbrówka - działka nr 3 / 4,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkalno-usługowej, położonego w miejscowości Borzytuchom w obrębie Borzytuchom - działka nr 142/5,
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru położonego w obrębie geodezyjnym Struszewo, gmina Borzytuchom – działka nr 196.

Gmina Borzytuchom zajmuje powierzchnię 10 857 ha (109 km²), w tym:

- Użytki rolne - 4465 ha
- Lasy - 5443 ha
- Woda - 215 ha

Dominującą formą użytkowania gruntów są lasy oraz użytki rolne. Około 2% areалу ogółem zajmują wody. Zagospodarowanie przestrzeni gminy jest ściśle związane ze szczególną jednostką występującą na jej terenie – Parkiem Krajobrazowym „Dolina Słupi” oraz jego otuliną.

W związku z tym, w strukturze funkcjonalno - przestrzennej gminy wyróżnia się dwa odrębne obszary: obszar A w granicach Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi” oraz obszar B – obejmujący pozostały teren. Różny jest ich stan zagospodarowania. Odmienne są również perspektywy i możliwości rozwoju.

4. Obszary problemowe i analiza stopnia rozwoju gminy Borzytuchom

4.1 Analiza obszarów problemowych

Obszar Gminy Borzytuchom jest zróżnicowany funkcjonalnie. W związku z tym logiczną konsekwencją jest ustanowienie podziału przestrzennego na obszary podrzędne – tzw. obszary problemowe (rozwojowe).

Podziału dokonano w oparciu o analizę sytuacji społeczno – gospodarczej Gminy Borzytuchom. Za naturalny uznano podział wynikający z uwarunkowań geograficznych i administracyjnych. Podział uwzględnia również uwarunkowania i kierunki rozwoju zagospodarowania przestrzennego.

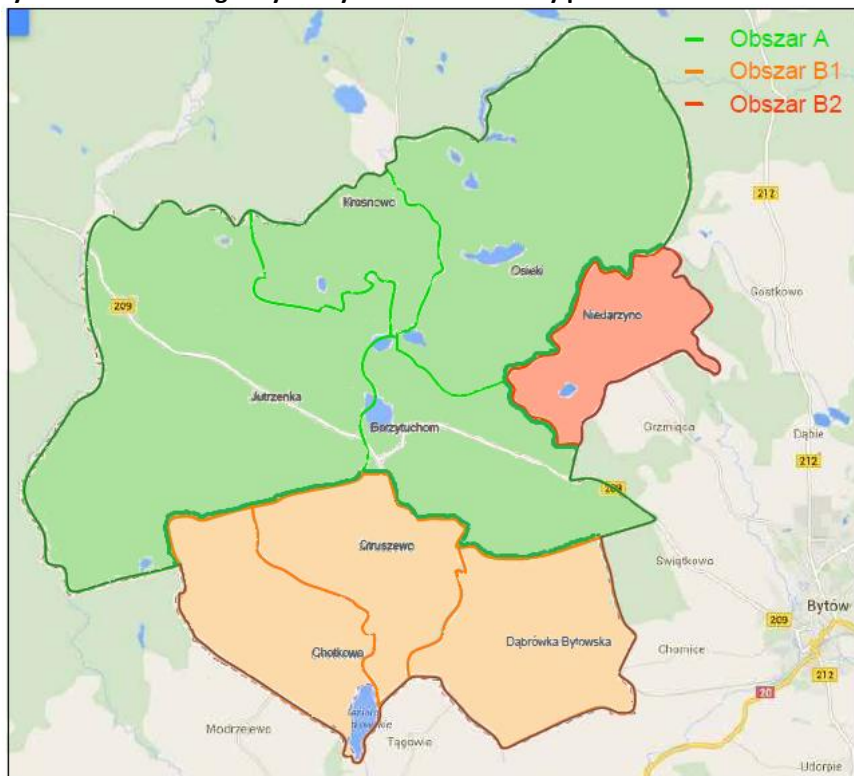
Podstawowym założeniem podczas ustalania granic podobszarów była odrębność terytorialna – ten sam teren nie może należeć równocześnie do dwóch różnych obszarów, na terenie danego podobszaru nie mogą znajdować się tereny przynależne do innego podobszaru (enkawy).

Obszary problemowe wyodrębnione na terenie gminy Borzytuchom to:

- Obszar A - Park Krajobrazowy „Dolina Słupi”
- Obszar B: B1 i B2 - otulina Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi”.

Granice obszarów przedstawiono na poniższej grafice.

Rysunek 12 Podział gminy Borzytuchom na obszary problemowe

Obszar A: sołectwa Jutrzenka, Osieki, Krosnowo, Borzytuchom

Obszar B1: sołectwa Chotkowo, Struszewo, Dąbrówka

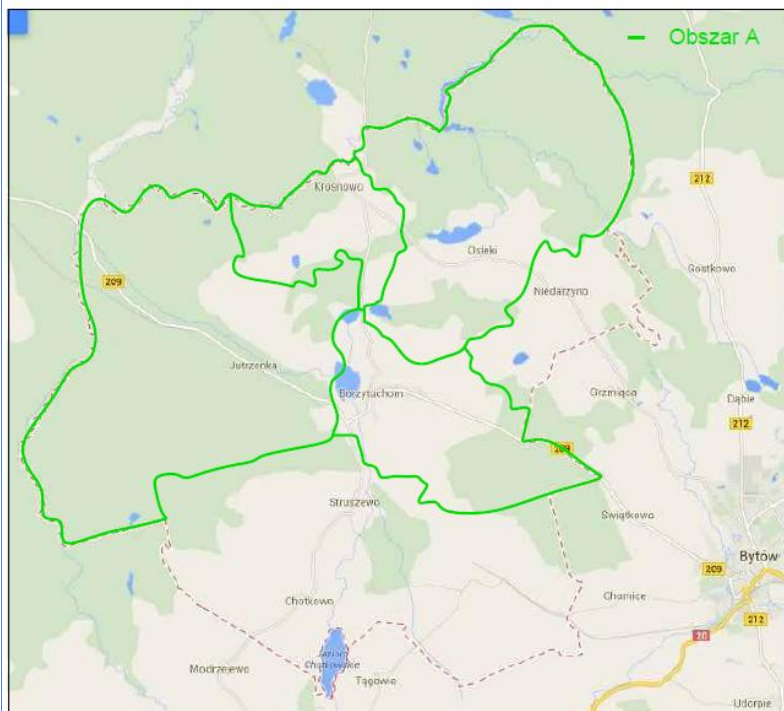
Obszar B2: sołectwo Niedarzyno

Źródło: Opracowanie własne na podstawie maps.google.pl

4.1.1 Klasyfikacja i szczegółowy opis – karty obszarów

OBSZAR A

Podstawowe dane:

Zakres obszaru: sołectwa
Jutrzenka, Osieki,
Krosnowo, Borzytuchom

Liczba ludności: 1 753 osoby
(czerwiec 2014)

**Rodziny korzystające z pomocy
społecznej:** 96 (339 osób)

Funkcja obszaru: obsługa
ludności, turystyczna,
mieszkalna, rolnicza

Charakterystyka:

Komunikacja: DW nr 209, sieć dróg powiatowych stanowiących połączenie z drogami wyższego rzędu -wojewódzkimi (przede wszystkim 1752G, 1201G, 1767G), komunikacja zbiorowa – PKS Bytów

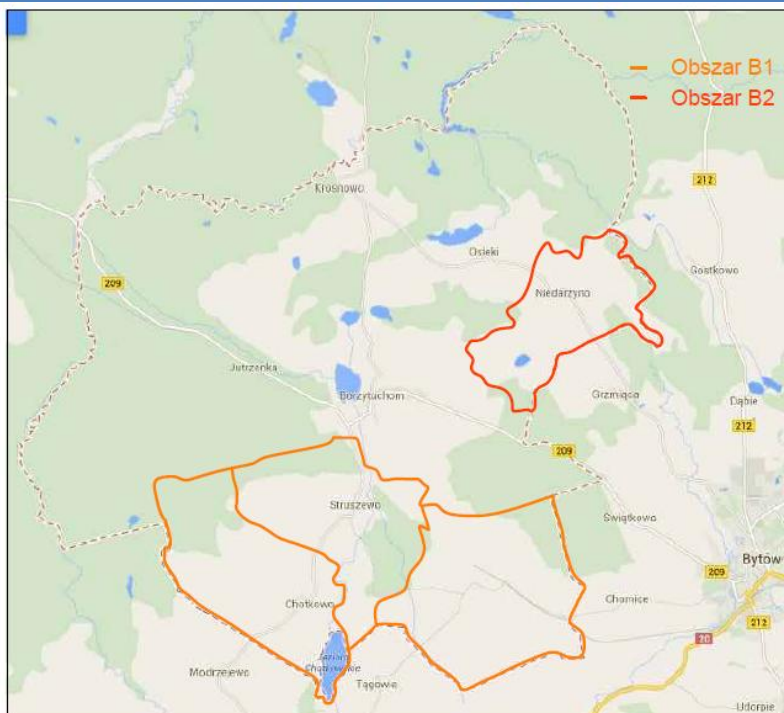
Środowisko: obszar Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi”; zróżnicowana rzeźba terenu: doliny rzeczne, płaszczyny, wysoczyzny, pagórki, wzgórza morenowe; w rejonie Borzytuchomia, Krosnowa i Osiek tereny podmokłe – torfowiska; w północnej części – kompleksy leśne, bory sosnowe; liczne odcinki rzeczne (Słupia, Stara Słupia, Bytowa, Kamienica, Jutrzenka) i jeziora lobeliowe (Duże, Moczydło, Krosnowskie, Wachowo); Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 117, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk „Dolina Słupi” PLH220052, Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Dolina Słupi” PLB220002

Infrastruktura: ośrodek zdrowia, apteka, biblioteka i ośrodek kultury, żłobek, przedszkole, szkoła podstawowa, gimnazjum, Skate Park, boisko do siatkówki plażowej, boisko wielofunkcyjne w Borzytuchomiu, boisko do siatkówki, boisko piłkarskie, siłownia zewnętrzna w Jutrzence, boisko piłkarskie w Osiekach, boisko piłkarskie i boisko do siatkówki w Krosnowie, Kościół p.w. Najświętszego Serca Jezusa i cmentarz, oczyszczalnia ścieków w Borzytuchomiu, sklep wielobranżowy, Ochotnicza Straż Pożarna, urząd pocztowy w Borzytuchomiu

Atrakcje turystyczne: obiekty zabytkowe (w tym zabudowa szachulcowa), układy ruralistyczne, park w Osiekach, młyny wodne w Jutrzence i Kamienicy, szlaki turystyczne (ścieżki pieszo – rowerowe), ścieżka przyrodnicza przez „Grodzisko Borzytuchom”, kąpieliska niestrzeżone (jez. Moczydło i Osiecko) i przystań wodna z wypożyczalnią sprzętu (jez. Osiecko w Osiekach), łowisko specjalne na jez. Dużym (w Borzytuchomiu), usługi noclegowe (gospodarstwo agroturystyczne w Osiekach) i gastronomiczne (w Borzytuchomiu)

OBSZAR B1 i B2

Podstawowe dane:

Zakres obszaru: sołectwa

Chotkowo, Struszewo
Dąbrówka (B1),
Niedarzyno (B2)

Liczba ludności: 1 294 osoby
(czerwiec 2014)

Rodziny korzystające z pomocy społecznej: 65 (260 osób)

Funkcja obszaru: mieszkalna,
rolnicza, turystyczna

Charakterystyka:

Komunikacja: sieć dróg powiatowych (przede wszystkim 1767G oraz 1726G, 1768G, 1201G) stanowiących połączenie z drogami wyższego rzędu – wojewódzkimi, drogi gminne, komunikacja zbiorowa – PKS Bytów

Środowisko: otulina Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi”; zróżnicowana rzeźba terenu: faliste i pagórkowate wysoczyzny morenowe; jezioro Chotkowskie; leśne pokrycie w części zachodniej, liczne śródleśne oczka wodne, bagna i torfowiska (również wysokie), słabo rozwinięta sieć rzeczna, Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 117 w części wschodniej, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk „Dolina Słupi” PLH220052

Infrastruktura: szkoła podstawowa w Niedarzynie, szkoła podstawowa w Dąbrówce (filia SP w Borzytuchomiu), boisko piłkarskie, park rekreacyjno – wypoczynkowy w Dąbrówce, boisko piłkarskie i plac zabaw w Struszewie, boisko wielofunkcyjne i plac zabaw w Niedarzynie, boisko piłkarskie i plac zabaw w Chotkowie; ochotnicza straż pożarna, plany rozwoju elektrowni wiatrowych

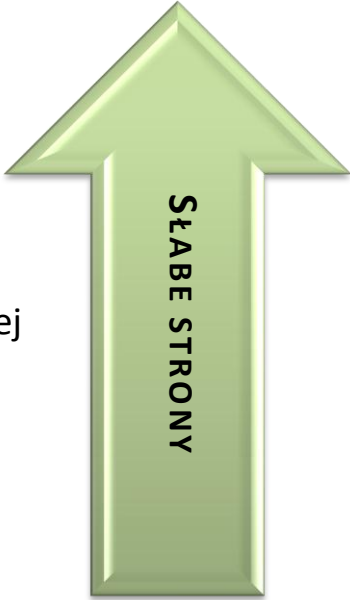
Atrakcje turystyczne: stanowiska archeologiczne, wiejski krajobraz, przykłady budownictwa wiejskiego, zabytkowy dwór i park w Dąbrówce, cmentarze ewangelickie z XIX w.

4.1.2 Podsumowanie możliwości rozwojowych obszarów

Na podstawie uwarunkowań dokonana została klasyfikacja obszarów problemowych (rozwojowych). Określono silne i słabe strony poszczególnych obszarów oraz pożądane kierunki rozwoju. Synteza wniosków przedstawiona została w formie tabeli.

Tabela 35 Silne i słabe strony poszczególnych obszarów problemowych

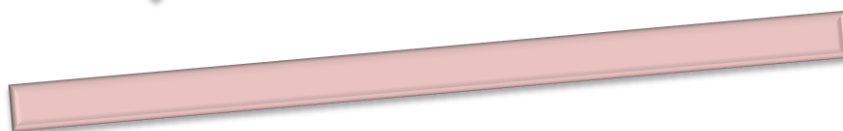
OBSZAR A	
	<ul style="list-style-type: none"> • środowisko naturalne: Park Krajobrazowy, Obszary Natura 2000 • atrakcyjny krajobraz • jeziora, rzeki • znaczna lesistość i gospodarka leśna • zabytkowa zabudowa wsi • baza sportowa • usługi dla ludności
	
<ul style="list-style-type: none"> • zły stan chodników • brak oświetlenia dróg • mała liczba połączeń i niska jakość komunikacji zbiorowej • ograniczenia wynikające z objęcia ochroną Parku Krajobrazowego i obszarów Natura 2000	

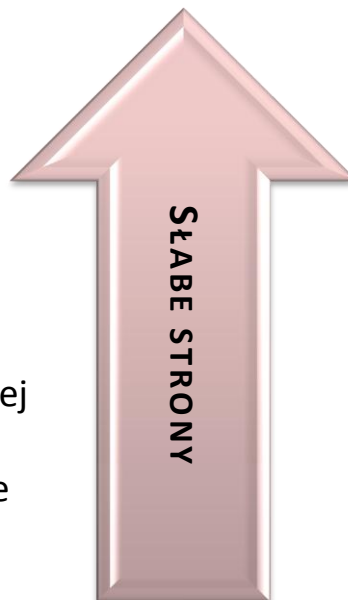
OBSZAR B1 i B2

- środowisko naturalne: otulina Parku Krajobrazowego
- atrakcyjny krajobraz wiejski
- Jez. Chorkowskie
- potencjał osiedleńczy (bliskość miasta Bytowa)
- zabytkowa zabudowa wsi
- baza sportowa
- lepsze niż w Obszarze A warunki dla rolnictwa

- zły stan zagospodarowania okolic jez. Chotkowskiego
- zły stan chodników
- mała liczba połączeń i niska jakość komunikacji zbiorowej (PKS)
- zły stan boiska w Chotkowie

Źródło: Opracowanie własne

4.2 Stopień rozwoju oraz potencjał gminy w opinii jej mieszkańców

Najważniejszym głosem w dyskusji na temat rozwoju pozostaje głos mieszkańców danego obszaru. Opinia mieszkańców gminy na temat jakości życia oraz możliwych kierunków rozwoju stanowi podstawę dla określenia wizji gminy oraz misji działania jej samorządu.

Dla pozyskania informacji wykorzystano metodę badania ankietowego. Zastosowanie tej metody umożliwiło przedstawienie wyczerpujących danych charakteryzujących dotychczasowy stopień rozwoju gminy oraz pozwalających na poznanie oczekiwań mieszkańców w zakresie jej przyszłości.

Badanie odbywało się w dniach 12 czerwca – 25 lipca 2014 roku na terenie całej gminy Borzytuchom. W badaniu udział wzięło 94 mieszkańców gminy. Formularz ankietowy składał się z dwóch części: identyfikacji potrzeb i oczekiwań mieszkańców oraz identyfikacji w ramach tzw. metryczki osobowej. Formularz zawierał pytania zamknięte, pytanie półotwarte (z możliwością wpisu własnej odpowiedzi na listę) i pytania otwarte.

Łącznie w ramach identyfikacji potrzeb i oczekiwań mieszkańców zadano sześć pytań, w tym cztery zamknięte, jedno półotwarte i jedno otwarte. W ramach pytań zamkniętych i pytania półotwartego oceniana była m.in. atrakcyjność osiedleńcza, turystyczna i inwestycyjna gminy, zadania najpilniejsze do wykonania na terenie gminy, stopień zadowolenia z inwestycji już przeprowadzonych oraz sfera, która decydować będzie o przyszłym sukcesie rozwojowym Borzytuchomia. W pytaniu otwartym mieszkańcy wskazali najważniejsze inwestycje przeprowadzone do tej pory na terenie gminy. W metryczce osobowej respondenci odpowiedzieli na siedem pytań zamkniętych o: płeć, wykształcenie, grupę wiekową, status zawodowy, rejon zamieszkania, wielkość gospodarstwa domowego, średnią wielkość dochodów na osobę w gospodarstwie domowym.

Formularz ankiety udostępniany był w wersji papierowej w siedzibie Urzędu Gminy w Borzytuchomiu, pozostałych jednostkach gminnych, w trakcie zebrań wiejskich oraz u sołtysów wsi. Na następnych stronach zaprezentowano formularz ankiety oraz wyniki badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców.

Rysunek 13 Formularz badania ankietowego mieszkańców gminy Borzytuchom

ANKIETA

Proszę o wypełnienie przeznaczanej dla mieszkańców Gminy Borzytuchom ankiety dotyczącej oceny stanu i potencjału gminy. Ankieta jest anonimowa. Dla uzyskania optymalnych celów statystycznych prosimy o wypełnienie wszystkich pól. Ankieta stanowi źródło danych dla powstającego opracowania pt. „Strategia Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014-2020”.

1. Jak Pani/Pan ocenia atrakcyjność osiedlenia i turystyczna gminy? Proszę ocenić, tam gdzie jest to możliwe, zarówno jakość, jak i dostępność poszczególnych kategorii zaznaczając „X” we właściwej kolumnie.

Kategoria		Ocena				
		bardzo źle	źle	umiarkowanie	dobrze	bardzo dobrze
Edukacja	dostępność					
	jakość					
Opieka zdrowotna	dostępność					
	jakość					
Pomoc społeczna	dostępność					
	jakość					
Oferta kulturalna	dostępność					
	jakość					
Oferta sportowo- rekreacyjna	dostępność					
	jakość					
Oferta turystyczna	dostępność					
	jakość					
Lokalny rynek pracy	dostępność					
	jakość					
Drogi	dostępność					
	jakość					
Infrastruktura kanalizacyjna	dostępność					
	jakość					
Infrastruktura wodociągowa	dostępność					
	jakość					
Transport publiczny	dostępność					
	jakość					
Stan środowiska naturalnego						
Wizerunek i estetyka gminy						
Dostęp do Internetu						

2. W jakim stopniu konieczna jest realizacja następujących zadań? Proszę zaznaczyć stan w skali od 1 do 5.

1 – zdecydowanie nie; 2 – raczej nie; 3 – umiarkowanie; 4 – raczej tak; 5 – zdecydowanie tak;

Modernizacja placówek oświatowych	1	2	3	4	5
Tworzenie przedszkoli/nowych grup przedszkolnych	1	2	3	4	5
Realizacja programów/projektów edukacyjnych i wyrównawczych dla dzieci i młodzieży	1	2	3	4	5
Budowa i modernizacja świetlic wiejskich	1	2	3	4	5
Realizacja programów/projektów prozdrowotnych dla mieszkańców gminy	1	2	3	4	5
Budowa i modernizacja obiektów użyteczności publicznej	1	2	3	4	5

Źródło: Opracowanie własne

Poszerzenie oferty kulturalnej (np. organizacja nowych imprez)	1	2	3	4	5
Budowa i modernizacja nowych obiektów sportowo – rekreacyjnych (np. boiska wielofunkcyjne)	1	2	3	4	5
Promocja gminy, w tym stworzenie unikalnego produktu turystycznego gminy	1	2	3	4	5
Realizacja programów/projektów wspierających lokalny rynek pracy	1	2	3	4	5
Budowa i modernizacja ścieżek rowerowych	1	2	3	4	5
Budowa i modernizacja dróg lokalnych	1	2	3	4	5
Budowa oświetlenia ulicznego	1	2	3	4	5
Budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej	1	2	3	4	5
Budowa i modernizacja sieci wodociągowej	1	2	3	4	5
Poprawa dostępu do szerokopasmowego Internetu	1	2	3	4	5
Budowa małej architektury (np. ławki, śmietniki)	1	2	3	4	5
Budowa obiektów handlowych wielkopowierzchniowych (np. Biedronka, Lidl)	1	2	3	4	5
Zagospodarowanie terenów nad jeziorami	1	2	3	4	5
Tworzenie parków, zieleńców	1	2	3	4	5

Inne (jakie?) .....

3. W jakim stopniu jest Pani/Pan zadowolona/-y z inwestycji przeprowadzonych do tej pory na terenie gminy?

zdecydowanie nie raczej nie umiarkowanie raczej tak zdecydowanie tak

4. Która inwestycja była Pani/Pana zdaniem najważniejsza? Proszę wymienić jedną.

5. Proszę wskazać, co może wyznaczyć przyszły sukces rozwojowy gminy. Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź:

rozwój turystyki poprawa warunków osiedleńczych wzrost aktywności społecznej mieszkańców
 rozwój przedsiębiorczości poprawa estetyki gminy i jej promocja poprawa oferty kulturalnej i rekreacyjnej

6. Czy według Pani/Pana Gmina powinna wspierać rozwój odnawialnych źródeł energii (OZE) tj. fotowoltaika, biogazownie, bioelektrownie, elektrownie wiatrowe, solary?

tak nie

IDENTYFIKACJA OSOBOWA

1. Płeć: kobieta mężczyzna
2. Wykształcenie: podstawowe zawodowe średnie wyższe
3. Grupa wiekowa: do 19 lat 20-29 lat 30-39 lat 40-49 lat 50-59 lat 60 lat i więcej
4. Status zawodowy: uczeń/student pracujący przedsiębiorca emeryt/rencista bezrobotny inny
5. Rejon zamieszkania (sołectwo):
 Borzytuchom Chotkowo Dąbrówka Jutrzenka Krosnowo Niedarzyno Osieki Struszewo
6. Wielkość gospodarstwa domowego, z którego Pani/Pani pochodzi:
 jednoosobowe 2-osobowe 3-osobowe 4 lub 5-osobowe 6-osobowe lub większe
7. Średnia wielkość miesięcznych dochodów netto na 1 os. w gospodarstwie domowym:
 od 0 do 599 zł od 600 do 1199 zł od 1200 do 1999 zł 2000 zł i więcej

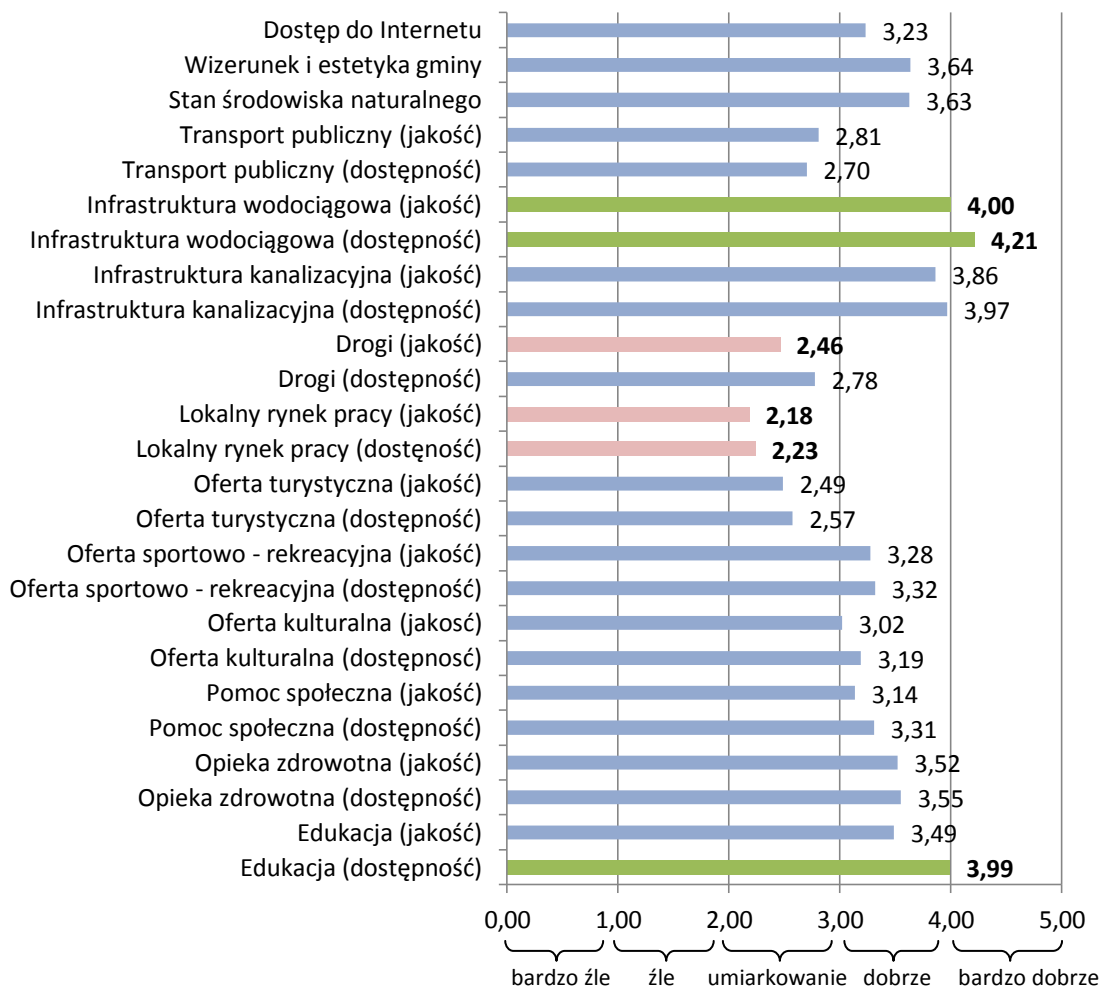
4.2.1 Wyniki badania ankietowego

Wyniki ankiety stanowiły źródło informacji wykorzystane w kolejnych etapach tworzenia Strategii i stały się podstawą do opracowania pełnej analizy SWOT, określenia wizji gminy w przyszłości oraz misji samorządu, a także do wskazania konkretnych celów strategicznych i operacyjnych oraz zaproponowania programów operacyjnych mających na celu wdrożenie Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 – 2020.

Warto zaznaczyć, iż w przypadku podania wyniku w formie wartości procentowych, nie zawsze sumują się one do 100% z uwagi na fakt, iż nie wszyscy respondenci w równym stopniu udzielili odpowiedzi. Część z pól ankiety pozostała niewypełniona. Głosy te jednak stanowią element dyskusji na temat stanu gminy Borzytuchom, toteż zostały one wliczone do puli odpowiedzi.

IDENTYFIKACJA POTRZEB I OCZEKIWAŃ MIESZKAŃCÓW

Jak Pani/Pan ocenia atrakcyjność osiedleńczą i turystyczną gminy? Proszę ocenić, tam gdzie jest to możliwe, zarówno jakość, jak i dostępność poszczególnych kategorii.

Mieszkańcy są przeważnie zadowoleni z infrastruktury i oferty gminy Borzytuchom o czym świadczą wysokie oceny wszystkich podanych kategorii. Oceny te plasują się w przedziale umiarkowanym, dobrym i bardzo dobrym.

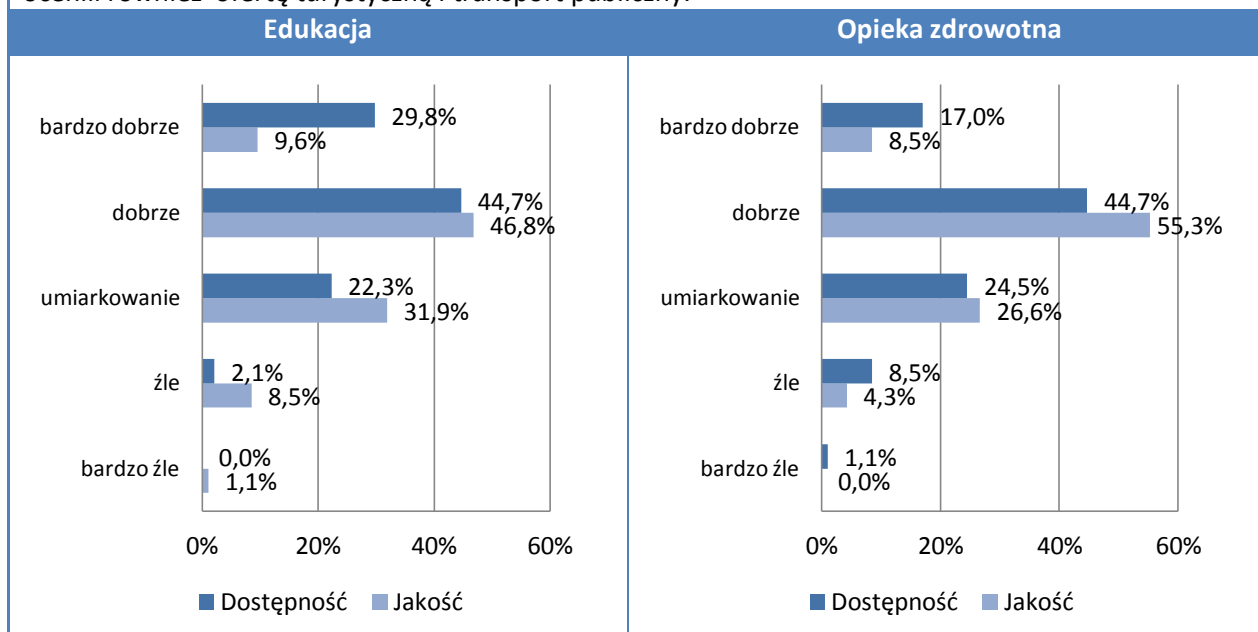
Spośród wszystkich kategorii, mieszkańcy najwyżej ocenili infrastrukturę wodociągową, wskazując iż jej

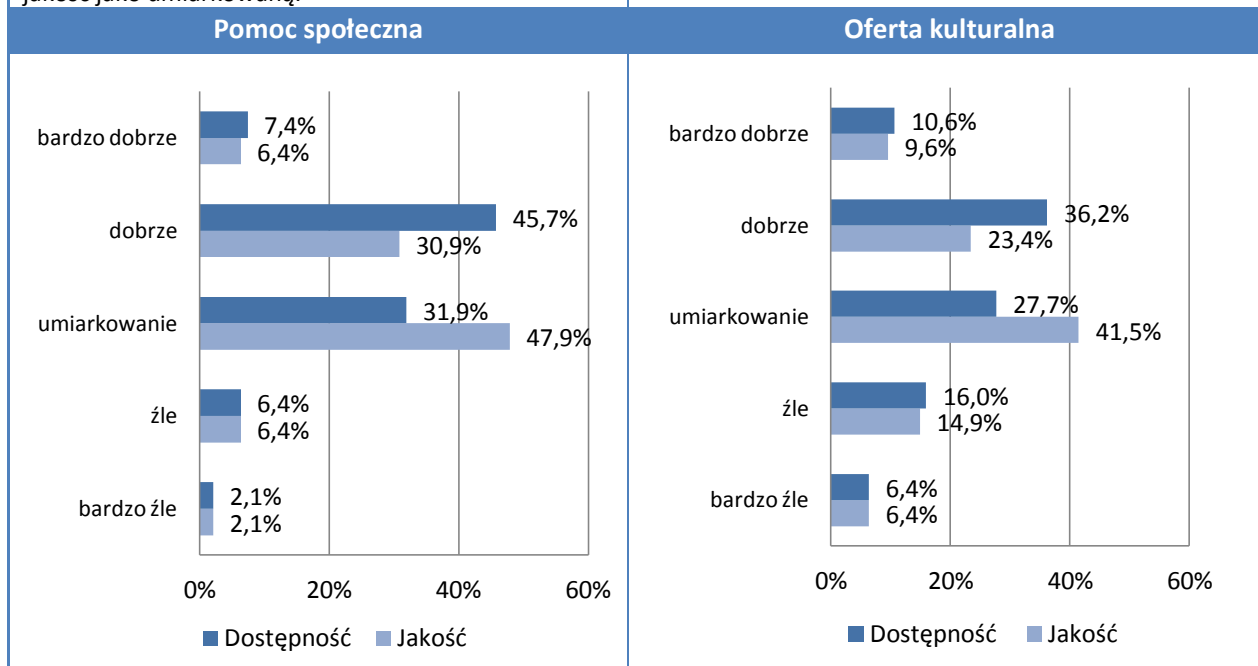
jakość i dostępność jest bardzo dobra. Wysoką ocenę uzyskała również edukacja – dostępność i jakość została oceniona dobrze.

Głównym problemem pozostaje natomiast lokalny rynek pracy, który został oceniony najniżej (dostępność i jakość w granicach oceny umiarkowanej) oraz jakość dróg. Mieszkańcy umiarkowanie ocenili również ofertę turystyczną i transport publiczny.

Większość mieszkańców gminy oceniła dostępność i jakość edukacji jako dobrą (odpowiednio 45% i 47% odpowiedzi). Jednocześnie prawie 30% odpowiadających wskazało, iż dostępność edukacji jest bardzo dobra. Natomiast prawie 32% określiła jej jakość jako umiarkowaną.

Opieka zdrowotna została oceniona przez mieszkańców podobnie do edukacji. Większość ocenia ją dobrze (jej dostępność – 45% i jakość – 55%) i umiarkowanie (dostępność – 25% wskazań i jakość – 27%).

Mieszkańcy wyżej ocenili dostępność pomocy społecznej niż jej jakość. Zdaniem prawie 48% pomoc społeczna jest dobrze dostępna, a prawie 32% odpowiadających uważa, że dostęp do niej jest na poziomie umiarkowanym. Odwrotnie jest

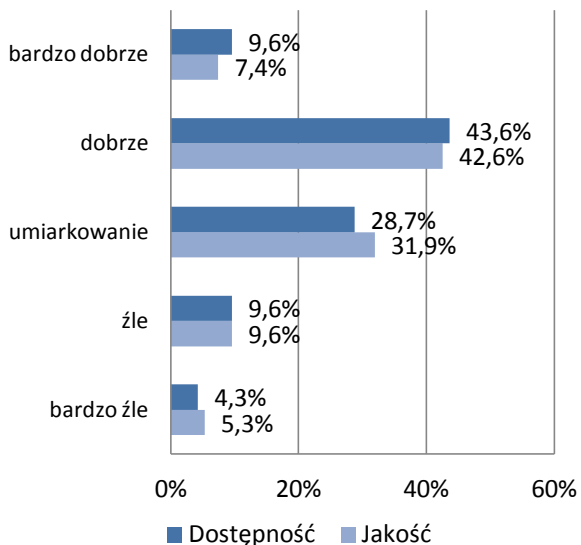
Dostępność oferty kulturalnej została oceniona dobrze (36% wskazań) i umiarkowanie (28% wskazań). Jej jakość natomiast większość (około 42%) odpowiadających określiło jako umiarkowaną, a 28% - jako dobrą. Około 10%

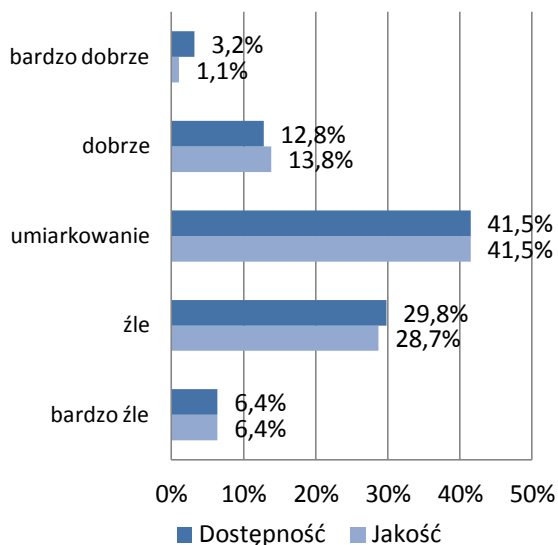
w przypadku jakości. Prawie 48% mieszkańców określa ofertę kulturalną jako bardzo dobrą. odpowiadających uznało jakość pomocy społecznej za umiarkowaną

mieszkańców określa ofertę kulturalną jako bardzo dobrą.

Oferta sportowo – rekreacyjna

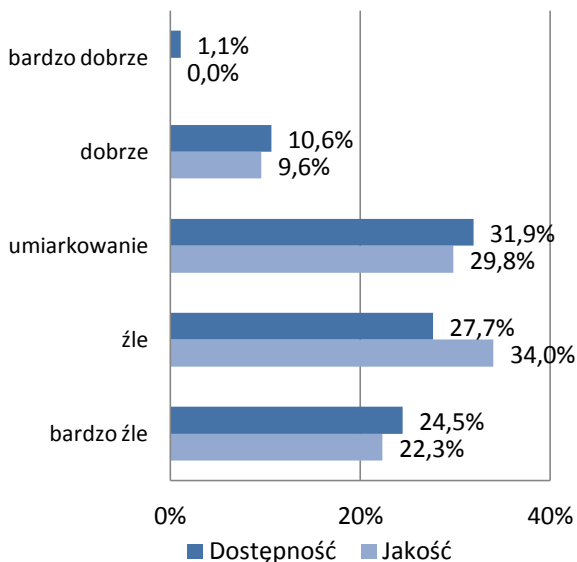
Oferta turystyczna

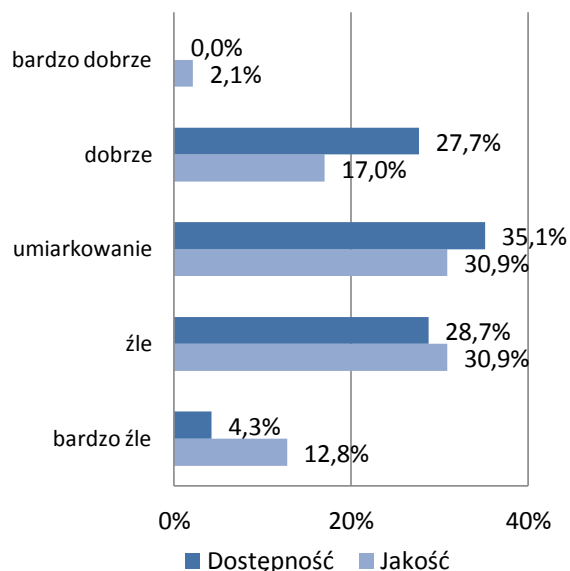
Około 43% ankietowanych mieszkańców określiło zarówno jakość, jak i dostępność oferty sportowo – rekreacyjnej jako dobrą. Według prawie 29% odpowiadających dostępność jest umiarkowana, a 32% wskazało jako umiarkowaną jej jakość.

Oferta turystyczna gminy Borzytuchom zdaniem jej mieszkańców biorących udział w badaniu jest przeciętna. Większość (prawie 42%) określa jakość i dostęp do oferty jako umiarkowaną

Lokalny rynek pracy

Drogi

Stan lokalnego rynku pracy w opinii większości ankietowanych mieszkańców jest umiarkowany, zły lub bardzo zły. Aż 34% źle ocenia jakość lokalnego rynku pracy, a ponad 22% - ocenia jakość bardzo źle. Dostępność jest oceniana głównie umiarkowanie (32% głosów) i źle (prawie 28% głosów).

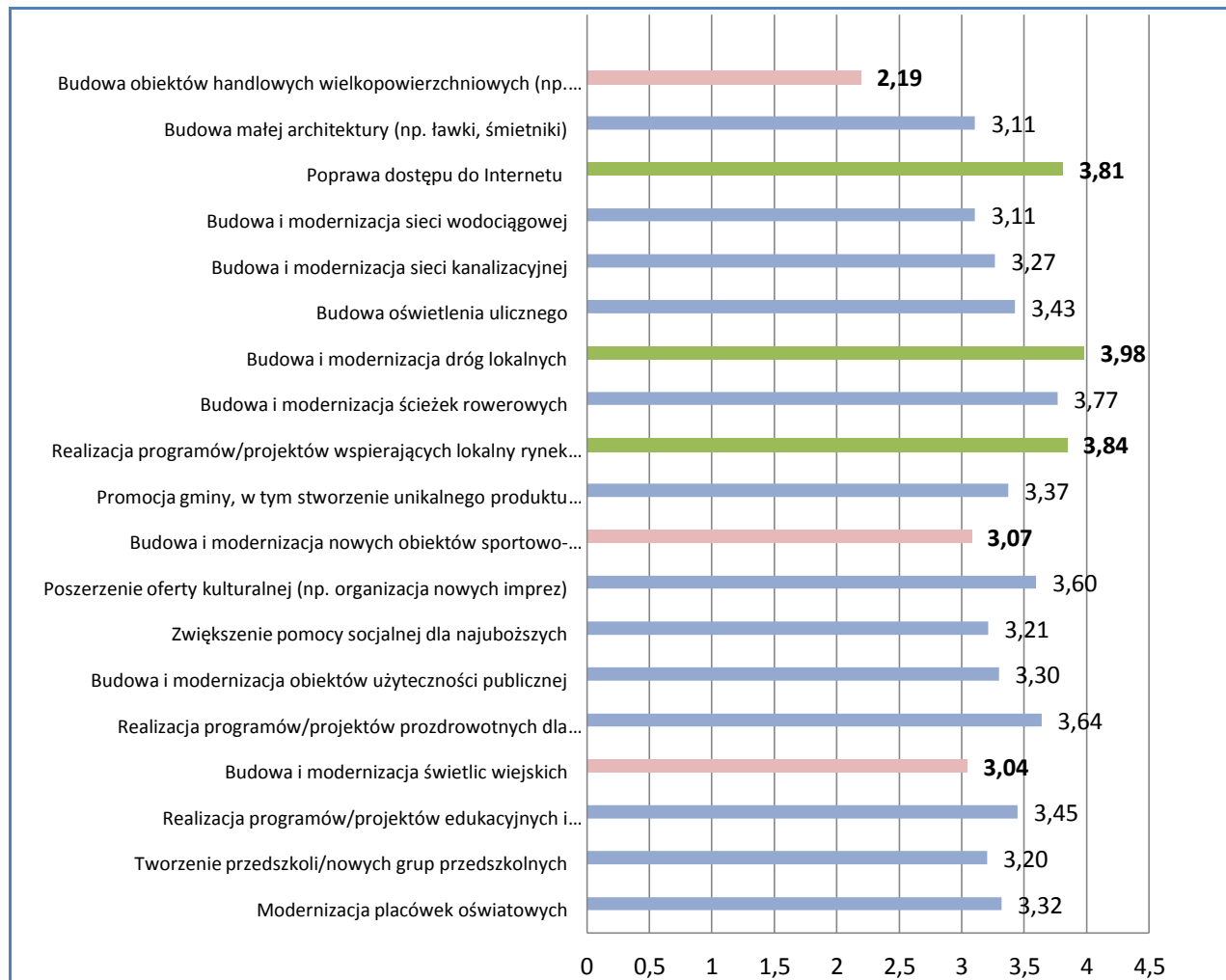
Mieszkańcy biorący udział w badaniu wskazali, iż dostępność dróg jest umiarkowana (35% odpowiedzi), zła (29%) lub dobra (27%), co wskazuje na przeciętną ocenę pokrycia sieci drogowej w gminie. Gorzej oceniona została jakość dróg. Prawie 31% ankietowanych wskazała, że jest ona umiarkowana i tyle samo – że jest zła.

Infrastruktura kanalizacyjna	Infrastruktura wodociągowa																																				
<table border="1"><thead><tr><th>Kategoria</th><th>Dostępność</th><th>Jakość</th></tr></thead><tbody><tr><td>bardzo dobrze</td><td>34,0%</td><td>31,9%</td></tr><tr><td>dobrze</td><td>43,6%</td><td>39,4%</td></tr><tr><td>umiarkowanie</td><td>16,0%</td><td>22,3%</td></tr><tr><td>źle</td><td>2,1%</td><td>1,1%</td></tr><tr><td>bardzo źle</td><td>0,0%</td><td>0,0%</td></tr></tbody></table>	Kategoria	Dostępność	Jakość	bardzo dobrze	34,0%	31,9%	dobrze	43,6%	39,4%	umiarkowanie	16,0%	22,3%	źle	2,1%	1,1%	bardzo źle	0,0%	0,0%	<table border="1"><thead><tr><th>Kategoria</th><th>Dostępność</th><th>Jakość</th></tr></thead><tbody><tr><td>bardzo dobrze</td><td>39,4%</td><td>31,9%</td></tr><tr><td>dobrze</td><td>48,9%</td><td>47,9%</td></tr><tr><td>umiarkowanie</td><td>9,6%</td><td>14,9%</td></tr><tr><td>źle</td><td>0,0%</td><td>2,1%</td></tr><tr><td>bardzo źle</td><td>0,0%</td><td>0,0%</td></tr></tbody></table>	Kategoria	Dostępność	Jakość	bardzo dobrze	39,4%	31,9%	dobrze	48,9%	47,9%	umiarkowanie	9,6%	14,9%	źle	0,0%	2,1%	bardzo źle	0,0%	0,0%
Kategoria	Dostępność	Jakość																																			
bardzo dobrze	34,0%	31,9%																																			
dobrze	43,6%	39,4%																																			
umiarkowanie	16,0%	22,3%																																			
źle	2,1%	1,1%																																			
bardzo źle	0,0%	0,0%																																			
Kategoria	Dostępność	Jakość																																			
bardzo dobrze	39,4%	31,9%																																			
dobrze	48,9%	47,9%																																			
umiarkowanie	9,6%	14,9%																																			
źle	0,0%	2,1%																																			
bardzo źle	0,0%	0,0%																																			
Infrastruktura kanalizacyjna jest jednym z dwóch najwyżej ocenianych elementów zagospodarowania gminy. Aż 47% biorących udział w badaniu wskazało, iż mają dobry dostęp do sieci kanalizacyjnej, a 34% dostępność oceniło jako bardzo dobrą. Podobne oceny uzyskała jakość kanalizacji gminnej – w opinii prawie 40% jest ona dobra, a według 32% - bardzo dobra.	Jakość i dostęp do sieci wodociągowej podczas badania uzyskała najwyższe w oceny. Aż 49% dostępność sieci oceniło jako dobrą, a prawie 40% - jako bardzo dobrą. Jakość jako dobrą ocenia 48%, a jako bardzo dobrą – 32% mieszkańców. Tak wysokie oceny świadczą o dobrym stanie infrastruktury podstawowej na terenie gminy, co jest efektem przeprowadzonych inwestycji.																																				
Transport publiczny	Stan środowiska naturalnego																																				
<table border="1"><thead><tr><th>Kategoria</th><th>Dostępność</th><th>Jakość</th></tr></thead><tbody><tr><td>bardzo dobrze</td><td>4,3%</td><td>2,1%</td></tr><tr><td>dobrze</td><td>22,3%</td><td>28,7%</td></tr><tr><td>umiarkowanie</td><td>35,1%</td><td>40,4%</td></tr><tr><td>źle</td><td>21,3%</td><td>11,7%</td></tr><tr><td>bardzo źle</td><td>11,7%</td><td>10,6%</td></tr></tbody></table>	Kategoria	Dostępność	Jakość	bardzo dobrze	4,3%	2,1%	dobrze	22,3%	28,7%	umiarkowanie	35,1%	40,4%	źle	21,3%	11,7%	bardzo źle	11,7%	10,6%	<table border="1"><thead><tr><th>Kategoria</th><th>Dostępność</th></tr></thead><tbody><tr><td>bardzo dobrze</td><td>14,9%</td></tr><tr><td>dobrze</td><td>53,2%</td></tr><tr><td>umiarkowanie</td><td>20,2%</td></tr><tr><td>źle</td><td>7,4%</td></tr><tr><td>bardzo źle</td><td>0,0%</td></tr></tbody></table>	Kategoria	Dostępność	bardzo dobrze	14,9%	dobrze	53,2%	umiarkowanie	20,2%	źle	7,4%	bardzo źle	0,0%						
Kategoria	Dostępność	Jakość																																			
bardzo dobrze	4,3%	2,1%																																			
dobrze	22,3%	28,7%																																			
umiarkowanie	35,1%	40,4%																																			
źle	21,3%	11,7%																																			
bardzo źle	11,7%	10,6%																																			
Kategoria	Dostępność																																				
bardzo dobrze	14,9%																																				
dobrze	53,2%																																				
umiarkowanie	20,2%																																				
źle	7,4%																																				
bardzo źle	0,0%																																				
Dostępność transportu publicznego oceniana jest głównie umiarkowanie (40% głosów), bądź też w równomiernym stopniu – dobrze (22%) i źle (21% głosów). Jakość transportu w opinii mieszkańców jest umiarkowana (40% odpowiedzi) albo dobra (29%).	Mieszkańcy dobrze ocenili stan środowiska naturalnego na terenie gminy (53% odpowiedzi). 20% odpowiadających określiło stan ten jako umiarkowany, ale prawie 15% wskazało iż jest on bardzo dobry.																																				

Wizerunek i estetyka gminy	Dostęp do Internetu																								
<table border="1"><thead><tr><th>Kategoria</th><th>Procent</th></tr></thead><tbody><tr><td>bardzo dobrze</td><td>11,7%</td></tr><tr><td>dobrze</td><td>48,9%</td></tr><tr><td>umiarkowanie</td><td>33,0%</td></tr><tr><td>źle</td><td>5,3%</td></tr><tr><td>bardzo źle</td><td>0,0%</td></tr></tbody></table>	Kategoria	Procent	bardzo dobrze	11,7%	dobrze	48,9%	umiarkowanie	33,0%	źle	5,3%	bardzo źle	0,0%	<table border="1"><thead><tr><th>Kategoria</th><th>Procent</th></tr></thead><tbody><tr><td>bardzo dobrze</td><td>16,0%</td></tr><tr><td>dobrze</td><td>28,7%</td></tr><tr><td>umiarkowanie</td><td>31,9%</td></tr><tr><td>źle</td><td>14,9%</td></tr><tr><td>bardzo źle</td><td>3,2%</td></tr></tbody></table>	Kategoria	Procent	bardzo dobrze	16,0%	dobrze	28,7%	umiarkowanie	31,9%	źle	14,9%	bardzo źle	3,2%
Kategoria	Procent																								
bardzo dobrze	11,7%																								
dobrze	48,9%																								
umiarkowanie	33,0%																								
źle	5,3%																								
bardzo źle	0,0%																								
Kategoria	Procent																								
bardzo dobrze	16,0%																								
dobrze	28,7%																								
umiarkowanie	31,9%																								
źle	14,9%																								
bardzo źle	3,2%																								
<p>Równie dobrze został oceniony wizerunek i estetyka gminy (49% wskazań). Ocenę umiarkowaną przyznało 33% odpowiadających. Żaden z ankietowanych nie przyznał oceny bardzo złej.</p>	<p>W opinii mieszkańców dostęp do Internetu jest umiarkowany (32% odpowiedzi). Jednocześnie 29% ocenia go dobrze, a 16% - bardzo dobrze. Dla 15% odpowiadających jest on zły, co może świadczyć o różnicach w dostępie do sieci internetowej.</p>																								
<p>2. W jakim stopniu konieczna jest realizacja następujących zadań? Proszę zaznaczyć stan w skali od 1 do 5. Gdzie 1 oznacza - zdecydowanie nie; 2 – raczej nie; 3 – umiarkowanie; 4 - raczej tak; 5 – zdecydowanie tak; (pytanie półotwarte)</p>																									

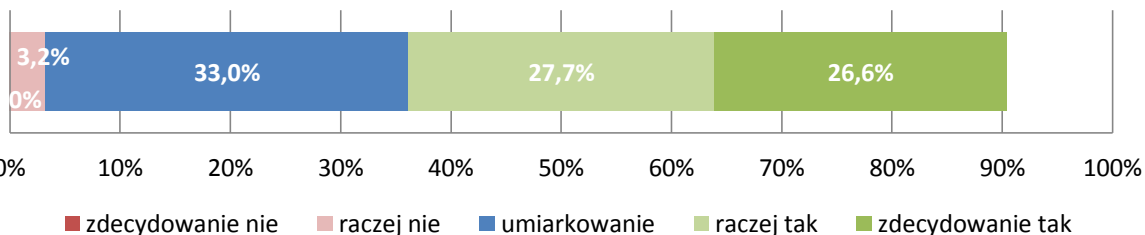

Z podanego katalogu odpowiedzi, ankieterzy wskazali inwestycje, które należy w ich opinii zrealizować w pierwszej kolejności. Są to przede wszystkim budowa i modernizacja dróg lokalnych (ocena 3,98 pkt.), a także realizacji programów i projektów wspierających lokalny rynek pracy (3,84 pkt.) i poprawa dostępu do Internetu (3,81 pkt.). Jednocześnie na końcu listy są zadania, które z uwagi na stan obecny nie są pilne: budowa obiektów handlowych wielkopowierzchniowych (ocena jedynie 2,19 pkt.), budowa i modernizacja świetlic wiejskich (3,04 pkt.) i promocja gminy, w tym stworzenie unikalnego produktu turystycznego (3,07 pkt.).

Mieszkańcy mieli również możliwość udzielenia własnych odpowiedzi. Wśród inwestycji wymienionych jako inne pojawiły się:

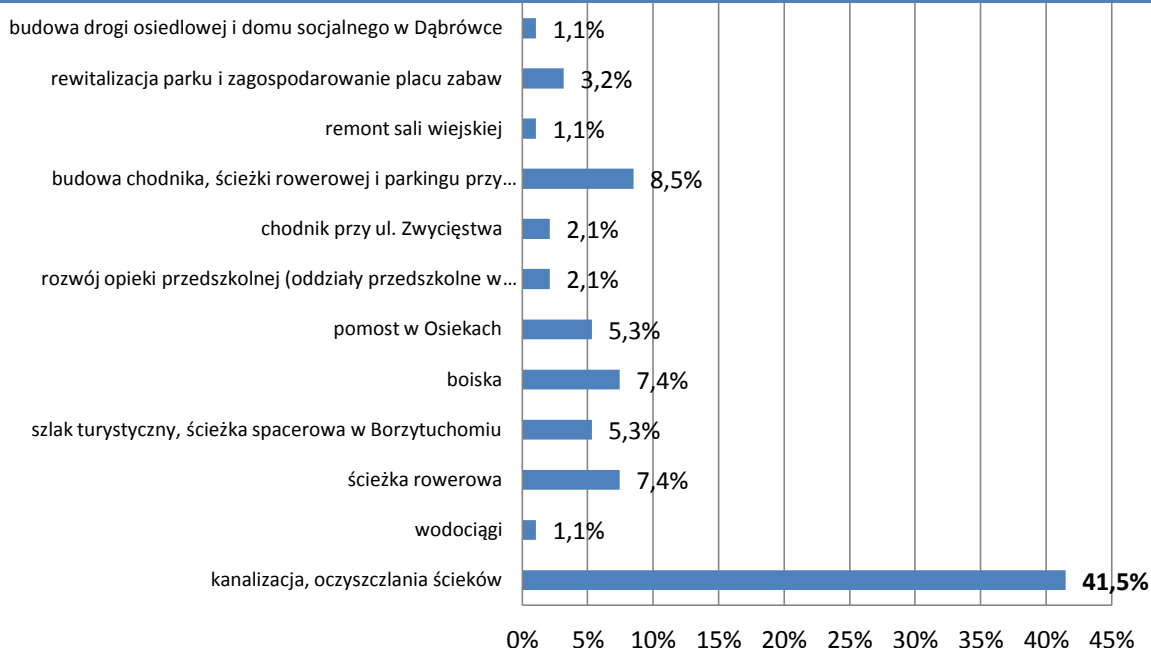
chodniki, sala wiejska, oświetlenie, stadion lekkoatletyczny, szlak kajakowy na starorzeczu Słupi, pełne skanalizowanie, fotoradar, modernizacja sali gimnastycznej przy szkole w Borzytuchomiu, zajęcia dla dzieci i młodzieży, przejście dla pieszych przy szkole i światła przy ul. Zwycięstwa, utrzymanie jeziora, plac zabaw, boisko w Chotkowie, wspieranie rynku pracy, tereny pod działalność przemysłową i zabudowę mieszkaniową, chodnik i ścieżka rowerowa do miejscowości Struszewo, budowa drogi osiedlowej w Dąbrówce (od kapliczki).

3. Czy jest Pani/Pan zadowolona/-y z inwestycji przeprowadzonych do tej pory na terenie gminy?

Ponad 54% ankietowanych mieszkańców jest zadowolonych ze zrealizowanych do tej pory inwestycji (prawie 28% jest raczej zadowolonych, a 26% jest zdecydowanie zadowolonych). 33% jest umiarkowanie zadowolonych. Wskazuje to na pozytywny oddźwięk dotychczasowej polityki inwestycyjnej gminy i zgodność podejmowanych działań z oczekiwaniami mieszkańców Borzytuchomia.

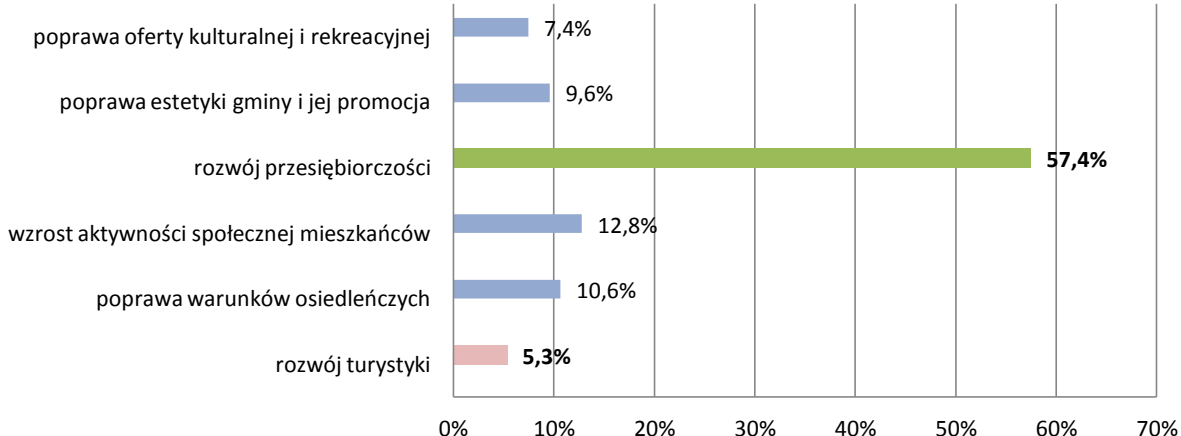
4. Która inwestycja była Pani/Pana zdaniem najważniejsza? Proszę wymienić jedną. (pytanie otwarte)

W pytaniu 4 mieszkańcy mieli możliwość udzielenia własnej odpowiedzi i wskazania inwestycji do tej pory najważniejszej w ich opinii. Udzielone odpowiedzi w części się pokrywały, co pozwoliło pogrupować je w ramach poszczególnych kategorii. Najważniejszą inwestycją przeprowadzoną do tej pory w gminie w opinii mieszkańców była modernizacja i rozbudowa kanalizacji, w tym modernizacja oczyszczalni ścieków (prawie 42% odpowiedzi). Często wymieniano również inwestycje przeprowadzone w okolicy cmentarza w Borzytuchomiu: budowę chodnika i ścieżki rowerowej tam prowadzącej, a także parkingu (łącznie prawie 9% odpowiedzi). Mieszkańcy są zadowoleni z modernizacji infrastruktury sportowej (boisk sportowych) i ścieżek rowerowych (po 7% odpowiedzi).

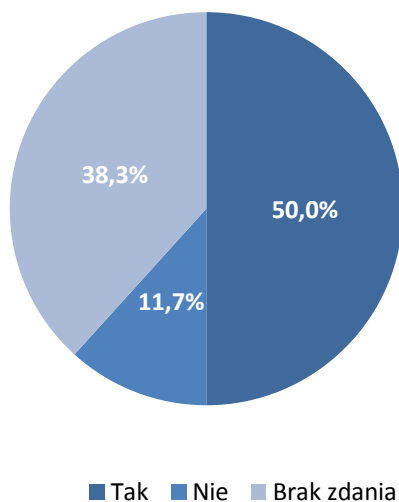

5. Proszę wskazać, co może wyznaczać przyszły sukces rozwojowy gminy Borzytuchom.

Mieszkańcy pytani o przyszły sukces rozwojowy zdecydowanie najczęściej wskazywali rozwój przedsiębiorczości (ponad 57% odpowiedzi), co ma związek z pewnością z obecnym stanem gospodarki i lokalnego rynku pracy. W dalszej kolejności wskazywano: wzrost aktywności społecznej mieszkańców (prawie 13% głosów), poprawę warunków osiedleńczych (prawie 11%), poprawę estetyki gminy i jej promocję (9,6%) oraz poprawę oferty kulturalnej i rekreacyjnej (7,4%). Najmniejsze znaczenie dla przyszłości Borzytuchomia ma rozwój turystyki – wskazywany najrzadziej jedynie przez 5% odpowiadających.

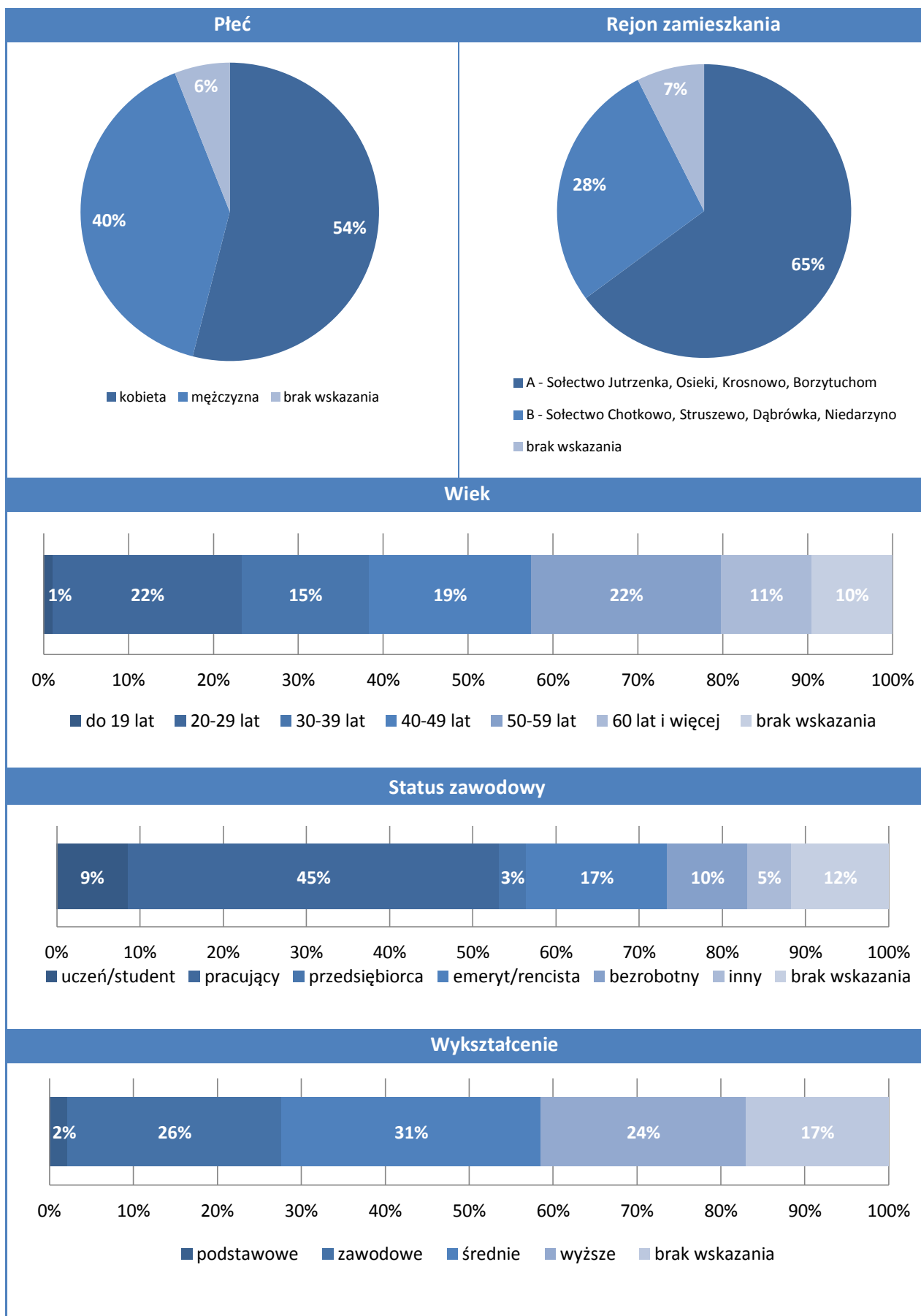
6. Czy wg Pani/Pana gmina powinna wspierać rozwój odnawialnych źródeł energii (tj. fotowoltaika, biogazownie, bioelektrownie, elektrownie wiatrowe, solary)?

Mieszkańcy uczestniczący w badaniu chcą aby gmina w przyszłości wspierała rozwój odnawialnych źródeł energii. Tego zdania jest 50% ankietowanych. Prawie 39% osób nie ma zdania na ten temat, a jedynie 12% jest przeciwnych wspieraniu rozwoju fotowoltaiki, biogazowni, bioelektrowni, elektrowni gazowych itp. Odpowiedzi mieszkańców na to i pozostałe pytania zadane w ankiecie stanowią zarys dla przyszłej polityki inwestycyjnej gminy Borzytuchom i jednocześnie wyznaczają kierunki jej rozwoju.

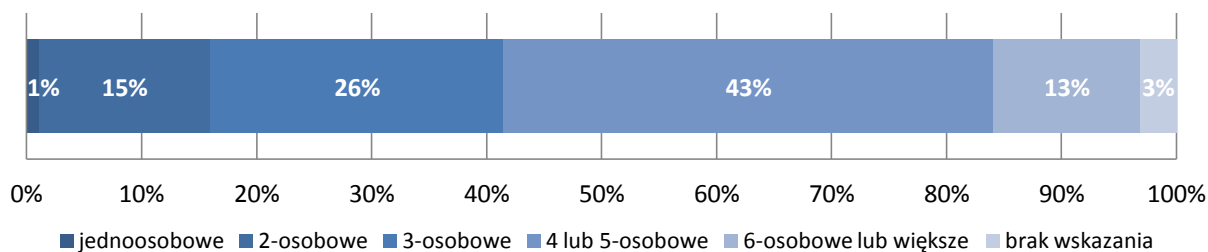
IDENTYFIKACJA OSOBOWA

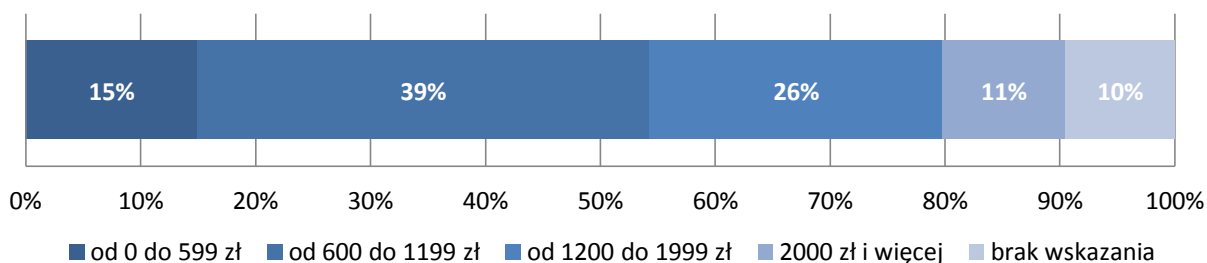

Wielkość gospodarstwa domowego

Średnia wielkość miesięcznych dochodów netto na 1 os. w gospodarstwie

Wśród ankietowanych mieszkańców gminy Borzytuchom przeważały kobiety, które stanowiły 54% uczestników badania. Największą grupę stanowili mieszkańcy obszaru A (65%), czyli sołectw Jutrzenka, Krosnowo, Borzytuchom. W większości w badaniu uczestniczyły osoby w wieku od 20 do 29 lat (22%) oraz od 50 do 59 lat (22%) o wykształceniu na poziomie średnim (31%), pracujący na etacie (45%). Przeważającą część odpowiadających stanowiły osoby z gospodarstw 4- lub 5 – osobowych, a średnie miesięczne zarobki na osobę w rodzinie u 39% uczestników badania plasowały się w przedziale od 600 do 1199 zł.

4.2.2 Analiza SWOT

Analiza SWOT (z *ang. strengths, weaknesses, opportunities, threats*), polegająca na przeciwstawianiu stron mocnych i słabych z przyszłymi możliwymi szansami i zagrożeniami, jest podstawową metodą analizy rozwojowej wykorzystywaną w procesie planowania strategicznego.

Analiza powstała w wyniku oceny stanu istniejącego oraz obiektywnych założeń rozwojowych samorządu gminy, a także wniosków wynikających z przeprowadzonego wśród mieszkańców badania ankietowego i konsultacji w trakcie spotkań w gminie.

Mocne i słabe strony stanowią zestaw czynników wewnętrznych oddziałujących bezpośrednio na gminę i jej mieszkańców. Mocne strony należycie wykorzystane będą sprzyjać rozwojowi gminy. Warunkiem jest jednoczesna eliminacja bądź zniwelowanie oddziaływania stron słabych. Szanse i zagrożenia są pogrupowanymi sytuacjami zewnętrznymi, które bezpośrednio i pośrednio mogą i będą wpływać na sytuację mieszkańców Borzytuchomia, a skala tego wpływu będzie dodatnia lub ujemna. Umiejętne wykorzystanie poszczególnych czynników pozwoli pozytywnie wyróżniać gminę Borzytuchom w otoczeniu, budować przewagę konkurencyjną w stosunku do innych podmiotów oraz zapewni długofalowy sukces rozwojowy

MOCNE STRONY

- Walory przyrodnicze i krajobrazowe (obszary chronione - Park Krajobrazowy Dolina Słupi, jeziora, rzeki, fauna i flora) i czyste środowisko
- Atrakcje turystyczne: ścieżka Grodzisko Borzytuchom, zabytkowa zabudowa wsi, zabytki hydrotechniki - młyny wodne w Jutrzence i Kamienicy, kąpielisko, przystań wodna z wypożyczalnią sprzętu, szlaki turystyczne
- Walory kulturowe - liczne mniejszości kulturowe i narodowe
- Silna gospodarka leśna
- Dobre skomunikowanie gminy - położenie przy DW 209 ułatwiające dojazd
- Tereny inwestycyjne pod zabudowę mieszkaniową
- Dobrze rozwinięta podstawowa infrastruktura techniczna (kanalizacja, wodociągi)
- Zmodernizowana, ogólnodostępna infrastruktura sportowa (boiska w większości miejscowości, jedyny w okolicy Skate Park)
- Sieć placówek oświatowych odpowiadająca lokalnym potrzebom
- Dostępność usług dla ludności (zaplecze handlowe, poczta, ośrodek zdrowia, punkt apteczny, biblioteka, ośrodek kultury)
- Inwestycje samorządowe odpowiadające potrzebom mieszkańców
- Dobre warunki życia

SŁABE STRONY

- Stan dróg lokalnych, na wybranych odcinkach - brak chodników
- Ruch samochodowy na drodze wojewódzkiej nr 209
- Skala bezrobocia i brak nowych miejsc pracy
- Ograniczenia w rozwoju gospodarczym związane z obszarami chronionymi
- Niski poziom przedsiębiorczości
- Niewystarczające wykorzystanie potencjału turystycznego – mała liczba miejsc noclegowych, niska promocja atrakcji turystycznych, brak oferty turystycznej
- Niewystarczająca infrastruktura rowerowa
- Zły stan obiektów zabytkowych na terenie gminy
- Brak perspektyw rozwoju i migracja ludzi młodych
- Niska aktywność społeczna

SWOT

SZANSE

- Pozyskiwanie środków dotacyjnych Unii Europejskiej w ramach nowej perspektywy 2014-2020
- Pozyskiwanie środków finansowych z pozostałych źródeł zewnętrznych
- Realizacja projektów w ramach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Bytowa (m.in. zrównoważone, edukacyjne i turystyczne udostępnienie jezior lobeliowych w zakresie zachowującym stan przyrody)
- Planowana w RPS Mobilne Pomorze przebudowa DW 209 (w ramach pakietu działań wzmacniających korytarz transportowy północny)
- Realizacja „Kajakiem przez Pomorze” – zagospodarowania szlaków wodnych w województwie pomorskim dla rozwoju turystyki wg RPS Pomorska Podróż
- Wykorzystanie infrastruktury sportowej: aktywizacja, programy i zajęcia sportowe
- Rozwój odnawialnych źródeł energii wspierany na poziomie wojewódzkim i krajowym i plany budowy siłowni wiatrowych
- Rozwój przedsiębiorczości lokalnej (spółdzielni, rzemiosła, drobnej przedsiębiorczości)
- Rozwój aktywności obywatelskiej – wspieranie działalności kół gospodyń wiejskich, klubów sportowych i stowarzyszeń (w tym OSP)

ZAGROŻENIA

- Pogarszający się stan infrastruktury drogowej z uwagi na niewystarczające środki finansowe na remonty – ograniczenie dostępności komunikacyjnej gminy oraz obniżenie jakości podróży
- Budowa ścieżek rowerowych wokół jezior lobeliowych - zagrożenie degradacją
- Niekorzystne zmiany demograficzne – starzenie się społeczeństwa, ruchy migracyjne na tereny silnie zurbanizowane, niewystarczająca polityka prorodzinna
- Stagnacja gospodarcza kraju i regionu – zmniejszenie zamożności mieszkańców, zmniejszenie tempa tworzenia miejsc pracy
- Pogłębiające się zjawisko wykluczenia społecznego – powodujące szereg problemów społecznych
- Degradacja środowiska naturalnego – brak należytej ochrony cennych walorów przyrodniczych, powodujący obniżenie atrakcyjności turystycznej
- Niewydolna polityka gospodarcza i społeczna – na szczeblu krajowym
- Marginalizacja regionu (Pojezierza Bytowskiego) – powodująca odpływ inwestorów oraz migrację mieszkańców do innych regionów

5. Wizja, misja, cele strategiczne i system wdrażania

5.1 Wdrażanie Strategii Rozwoju

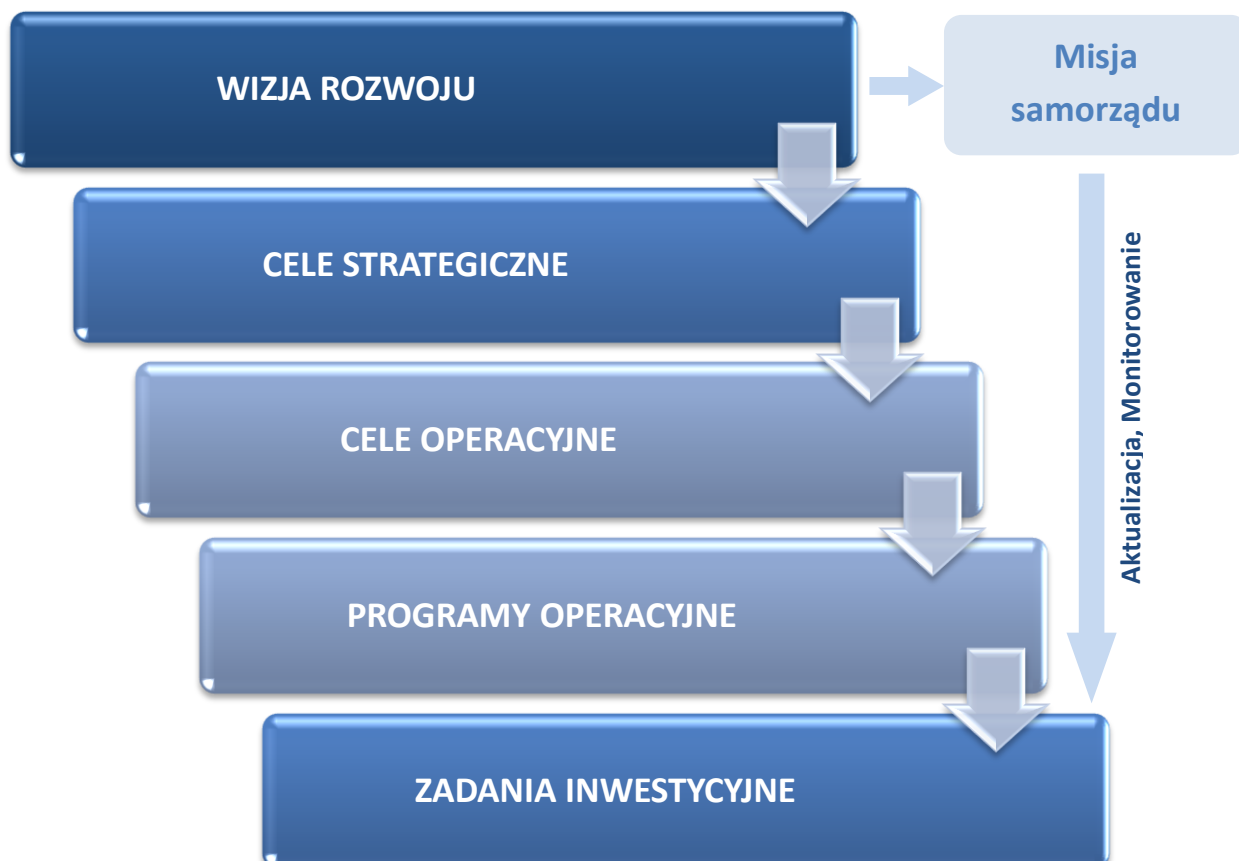
Planowanie ścieżki długofalowego, strategicznego rozwoju jest procesem opartym przede wszystkim o analizę stanu obecnego w sferze przestrzenno-społeczno-ekonomicznej. Analizę tą pogłębiają dodatkowo informacje zebrane podczas konsultacji społecznych oraz wnioski z analizy SWOT. Proces ten umożliwia dobór optymalnych i konkretnych działań, których realizacja przyczyni się do osiągnięcia pewnego stanu docelowego pożądanego w przyszłości.

Wdrożenie Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020 opiera się na podstawowych założeniach, jakimi są:

- planowanie celów i decydowanie o najlepszym sposobie ich osiągnięcia,
- organizowanie, polegające na najlepszym pogrupowaniu działań i zasobów,
- realizacja założeń,
- bieżąca kontrola wykonania i monitorowanie efektów, wyrażające się wprowadzaniem korekt do przyjętych założeń (aktualizacji).

Poniższa rycina przedstawia schemat procesu planowania Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom do 2020 roku.

Rysunek 14 Proces planowania Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 – 2020

Źródło: Opracowanie własne

5.2 Wizja rozwoju

Długoterminowy i stabilny rozwój wymaga zachowania równowagi w otoczeniu społeczno – gospodarczym oraz określenia pewnego stanu – obrazu przyszłości - do którego należy dążyć poprzez realizację różnorodnych działań.

Wizja gminy Borzytuchom stanowi wyobrażenie o wizerunku i sytuacji gminy w przyszłości. Jest to docelowy profil, który odzwierciedla oczekiwania mieszkańców, opowiada ich aspiracjom, a zarazem prowadzi do wzmocnienia pozycji gminy w ramach gmin ościennych, powiatu oraz w samym województwie pomorskim. Wizja ma inspirować do działania. Pomaga również definiować poszczególne cele, których realizacja przyczyni się do osiągnięcia pożądanego wizerunku.

Proces formułowania założeń wizji uwzględniał analizę danych i uwarunkowań dotyczących stanu wyjściowego, w tym przede wszystkim opinii mieszkańców na temat stopnia i przyszłych kierunków rozwoju. Przyjęte założenia zostały poddane pod dyskusję w ramach spotkań roboczych oraz warsztatów strategicznych. Wnioski płynące ze spotkań uwzględniono przy formułowaniu ostatecznego, spójnego brzmienia **wizji na rok 2020**:

Gmina Borzytuchom w 2020 roku to dobre miejsce do zamieszkania, realizacji pasji i podziwiania piękna natury w wielokulturowej krainie malowniczych lasów i jezior lobeliowych

Gmina Borzytuchom w 2020 roku to miejsce:

- **gdzie ludzie chcą żyć i pracować, a w szczególności:**
  - czują się dobrze i bezpiecznie
  - są aktywni i chętni do realizacji nowych inicjatyw i przedsięwzięć
  - mają poczucie integracji
  - mają możliwość rozwoju zainteresowań i pasji
- **o stabilnej gospodarce z:**
  - dobrymi warunkami do funkcjonowania i rozwoju drobnej przedsiębiorczości
  - instrumentami aktywizacji przedsiębiorców i zachęcania inwestorów
  - zrównoważoną gospodarką leśną
- **które wykorzystuje swoje walory i przyciąga:**
  - malowniczym i czystym środowiskiem przyrodniczym
  - dobrze zachowanymi zabytkami historii i kultury
  - zapleczem turystycznym.

5.3 Misja gminy

Osiągnięcie stanu docelowego przedstawionego w formie wizji jest długoletnim procesem, w którym uczestniczyć będą zarówno mieszkańcy, władze samorządowe, jak i wszelkie organizacje i instytucje społeczno – gospodarcze podejmujące działania na obszarze gminy Borzytuchom. Podejmowane na terenie gminy działania rozwojowe powinny być odpowiednio skoordynowane. Spójność procesu rozwoju i utrzymanie jego ciągłości leży natomiast w gestii władz samorządowych i to właśnie do nich skierowana została misja.

Misja jest więc punktem odniesienia dla przedstawicieli samorządu w kontekście planowania priorytetów długookresowych. Określa ona kierunek i sposób podejmowania działań. Jest więc gwarantem prowadzenia długookresowej polityki rozwoju dla mieszkańców, przedsiębiorców, instytucji otoczenia biznesu oraz przyszłych i potencjalnych inwestorów. Zadaniem misji jest także motywowanie i integrowanie do dalszego rozwoju. Wreszcie misja spełnia funkcję promującą gminę.

Misja gminy Borzytuchom na lata 2014 – 2020 to:

tworzenie dobrych warunków do życia i pracy w odpowiedzi na potrzeby mieszkańców gminy, wspieranie przedsiębiorczości, kształtowanie ładu przestrzennego, ochrona i promocja walorów gminy oraz zrównoważone gospodarowanie jej zasobami.

5.4 Cele strategiczne i operacyjne

Celem nadrzędnym gospodarowania i sterowania rozwojem lokalnym jest tworzenie możliwie jak najlepszego środowiska do życia dla mieszkańców, zgodnie z zasadami racjonalnego i zrównoważonego rozwoju. Dla osiągnięcia stanu równowagi niezbędna jest integracja wszystkich dziedzin życia społeczno – gospodarczego w sposób niestwarzający nowych dysproporcji rozwojowych. Wymaga to sformułowania głównych ścieżek rozwoju – celów, których realizacja pozwoli osiągnąć zakładaną wizję.

Fundamentem procesu formułowania celów jest ich hierarchizacja na dwóch poziomach: strategicznym i operacyjnym. Założenia określone są w sposób konkretny, są mierzalne, istotne, realistyczne i określone w czasie według zasady SMART. Sprecyzowanie celów strategicznych pozwala na właściwą koordynację realizacji programów operacyjnych, a przez to właściwe sterowanie procesem inwestycyjnym w gminie. Cele strategiczne określają długofalowe zrównoważone kierunki rozwoju Gminy Borzytuchom. Cele operacyjne stanowią natomiast uszczegółowienie celów strategicznych, które pozwalają na wyznaczenie konkretnych programów operacyjnych.

Tabela 36 Cele strategiczne i operacyjne gminy Borzytuchom na lata 2014 – 2020

Cele strategiczne	Cele operacyjne
1 .Aktywność gospodarcza i zawodowa	1.1 Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości lokalnej
	1.2 Promocja gminy jako terenu atrakcyjnego dla nowych inwestycji
	1.3 Rozwój kompetencji mieszkańców i ich aktywizacja na lokalnym rynku pracy
	1.4 Rozwój turystyki i rekreacji jako czynników dynamizujących lokalny rozwój gospodarczy
	1.5 Wsparcie osób powracających na rynek pracy
	1.6 Wsparcie inwestycji prośrodowiskowych
2.Poprawa jakości życia	2.1 Popularyzacja zdrowego trybu życia poprzez rozwój sportu
	2.2 Rozwój oferty edukacyjnej i dostosowanie oświaty do potrzeb mieszkańców gminy
	2.3 Ochrona zdrowia mieszkańców gminy
	2.4 Wyrównanie szans osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem
	2.5 Rozwój oferty kulturalnej i czytelnictwa
	2.6 Wsparcie osób starszych i niepełnosprawnych
3.Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń	3.1 Rozwój infrastruktury technicznej
	3.2 Poprawa bezpieczeństwa w gminie
	3.3 Usprawnienie systemu komunikacyjnego
	3.4 Ochrona środowiska naturalnego
	3.5 Racjonalne wykorzystywanie zasobów przyrodniczych
	3.6 Estetyzacja przestrzeni gminy i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznej
	3.7 Wspieranie i rozwój odnawialnych źródeł energii

Źródło: Opracowanie własne

5.5 Monitorowanie i ewaluacja Strategii

Skuteczne wdrażanie założeń strategicznych wymaga stałego monitorowania rezultatów. Proces monitorowania obejmuje zbieranie i analizę danych ukazujących realizację celów strategicznych i operacyjnych poprzez tempo oraz jakość wdrażania programów operacyjnych. Jest to proces odwrotny do implementacji założeń.

Rysunek 15 Wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020

Źródło: Opracowanie własne

Monitorowanie realizacji Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020 odbywać się będzie na poziomie strategicznym i operacyjnym. Monitoring na poziomie operacyjnym prowadzony będzie w oparciu o informacje przekazywane przez jednostki realizujące zadania, natomiast monitoring realizacji celów strategicznych - w oparciu o zestaw wskaźników określony niniejszą procedurą.

Obecna postać Strategii została opracowana w warunkach społecznych, ekonomicznych i politycznych, które są stanami dynamicznymi. Ewaluacja na poziomie strategicznym obejmować będzie systematyczne obserwowanie zmiany stanu rozwoju gminy oraz procesów zachodzących w jej otoczeniu. Ewaluacja umożliwi aktualizację celów i priorytetów. Poniżej przedstawiono podstawowy, strategiczny wskaźnik kontroli wdrażania Strategii.

Tabela 37 Monitorowanie wdrożenia Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom 2014 – 2020 na poziomie strategicznym

Miernik procesu	Opis	Wartość oczekiwana wskaźnika	Harmonogram zbierania informacji	Źródło danych
Liczba zrealizowanych celów strategicznych	Realizacja przynajmniej jednego zadania/ projektu w każdym celu strategicznym do 2020 roku	100% zrealizowanych celów strategicznych	Raz do roku	Ewidencja Gminy Borzytuchom (m.in. rejestr decyzji administracyjnych, bazy danych)

Źródło: Opracowanie własne

Monitorowanie wdrożenia Strategii na poziomie strategicznym obejmować będzie ocenę postępu realizacji założonych celów strategicznych. Za skuteczne uznane będzie wdrożenie przynajmniej jednego zadania lub projektu w ramach każdego z zaproponowanych celów strategicznych. Pomiar odbywać się będzie w oparciu o ewidencję gminy, w tym przede wszystkim rejestr wydanych decyzji administracyjnych, bazy danych, rejestry itp.

Rysunek 16 Schemat odpowiedzialności uczestników procesu monitorowania Strategii

Rada Gminy

- Opiniuje wniosek Wójta o aktualizację Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 -2020
- Uchwala aktualizację Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020
- Przyjmuje informację o wynikach monitorowania

Wójt Gminy

- Zatwierdza i nadzoruje proces monitorowania Strategii
- Opiniuje wnioski płynące z procesu monitorowania
- Przedstawia mieszkańcom i Radzie Gminy informacje na temat monitorowania Strategii
- Wnioskuje do Rady Gminy o aktualizację Strategii
- Wyznacza Referaty i jednostki organizacyjne odpowiedzialne za realizację zadań ujętych w Strategii i ich monitoring

Referaty, jednostki organizacyjne

- Realizują zadania ujęte w Strategii,
- Realizują zadania ujęte w innych dokumentach rozwojowych (Wieloletnim Planie Finansowym, budżecie Gminy i innych)
- Na bieżąco monitorują stan wdrażania realizowanych zadań
- Informują Wójta o stanie wdrażania zadań, przekazują wyjaśnienia dot. zadań
- W razie zaistnienia konieczności - wnioskuje do Wójta o aktualizację Strategii

Źródło: Opracowanie własne

Uczestnikami procesu monitorowania są: Wójt Gminy, Rada Gminy oraz Referaty Urzędu Gminy i jednostki organizacyjne realizujące przedsięwzięcia. Podział odpowiedzialności pomiędzy uczestnikami procesu monitorowania został przedstawiony na schematycznym rysunku. Kluczowym aspektem procesu jest wymiana informacji, w tym uzyskanie informacji zwrotnej od realizatorów konkretnych zadań i uwzględnienie jej przy ewentualnych aktualizacjach dokumentu.

Systematyczne monitorowanie realizacji postanowień niniejszego dokumentu pozwoli osiągnąć korzyści w postaci:

- wdrożenia efektywnego systemu realizacji zadań zapisanych w Strategii (współpracy między jednostkami przygotowującymi i realizującymi przedsięwzięcia, usprawnienie komunikacji, etc.),
- pozyskiwania danych pozwalających ocenić wpływ realizacji Strategii na rozwój gminy,

Strategia Rozwoju Gminy
BORZYTUCHOM
na lata 2014-2020

- identyfikacja ewentualnych ryzyk lub nieprawidłowości w systemie realizacji zadań i działań,
- podejmowanie działań naprawczych,
- osiągnięcia stanu docelowego założonego w wizji gminy,
- aktualizacji założeń dokumentu w oparciu o rzetelną ocenę bieżącego stanu wdrożenia zadań;
- przyjęcia założeń rozwoju strategicznego w następnym okresie na podstawie informacji zwrotnych zebranych w ramach monitoringu aktualnej strategii.

6. Załączniki

Załącznik 1. Zgodność celów strategicznych z krajowymi, wojewódzkimi, powiatowymi dokumentami o charakterze strategicznym

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności” określa główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno – gospodarczego Polski oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju. Strategia obejmuje perspektywę 20 lat.

Wyznaczonym w Strategii celem głównym dokumentu jest poprawa jakości życia Polaków mierzona zarówno wskaźnikami jakościowymi, jak i wartością oraz tempem wzrostu PKB w Polsce. Osiągnięcie strategicznego celu kluczowego będzie możliwe dzięki trzem filarom zadaniowym: Innowacyjności (modernizacji), Terytorialnie zrównoważonego rozwoju (dyfuzji) i Efektywności. W ramach tych filarów sformułowano główne, zadaniowe obszary rozwoju.

Zgodność celów strategicznych Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020 roku z obszarami zadaniowymi Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju przedstawiona została poniżej.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności	 Strategia Rozwoju Gminy BORZYTUCHOM na lata 2014-2020		
	Cele strategiczne		
	1. Aktywność gospodarcza i zawodowa	2. Poprawa jakości życia	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń
OBSZAR: Konkurencyjność i innowacyjność gospodarki		✓	
OBSZAR: Równoważenie potencjałów rozwojowych regionów	✓	✓	✓
OBSZAR: Efektywność i sprawność państwa	✓	✓	

Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju – „Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo”

Jest to główna strategia rozwoju Polski w średnim horyzoncie czasowym. Dokument wskazuje zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe.

Celem głównym Strategii jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. W ramach celu głównego w Strategii określono trzy obszary strategiczne – I Sprawne i efektywne państwo, II Konkurencyjna gospodarka, III Spójność społeczna i terytorialna. W obszarach tych koncentrować się będą główne działania. Strategia określa interwencje, które są niezbędne w perspektywie średniookresowej w celu przyspieszenia procesów rozwojowych.

Założenia ujęte w Strategii Rozwoju Borzytuchom wpisują się w przyjęty, średniookresowy kierunek rozwoju na poziomie krajowym, a zgodność poszczególnych obszarów Strategii Rozwoju Kraju z celami strategicznymi została przedstawiona w tabeli

Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo	 Strategia Rozwoju Gminy BORZYTUCHOM na lata 2014-2020		
	Cele strategiczne		
	1. Aktywność gospodarcza i zawodowa	2. Poprawa jakości życia	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń
OBSZAR: Sprawne i efektywne państwo	✓	✓	✓
OBSZAR: Konkurencyjna gospodarka	✓	✓	✓
OBSZAR: Spójność społeczna i terytorialna		✓	

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego jako strategia zintegrowana stanowi odpowiedź na konieczność podniesienia jakości życia w Polsce w perspektywie roku 2020. Jest jednocześnie punktem wyjścia do rozbudowy i podnoszenia jakości kapitału ludzkiego poprzez wskazywanie rozwiązań dostosowanych do potrzeb osób na każdym etapie życia.

Celem nadrzędnym realizacji Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego jest rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób, tak aby mogły one w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia. W dokumencie wyznaczono pięć celów szczegółowych, z którymi są spójne cele strategiczne Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020		 Strategia Rozwoju Gminy BORZYTUCHOM na lata 2014-2020		
		Cele strategiczne		
		1. Aktywność gospodarcza i zawodowa	2. Poprawa jakości życia	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń
Cele szczegółowe	1. Wzrost zatrudnienia	✓	✓	
	2. Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych	✓	✓	
	3. Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym		✓	
	4. Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej		✓	✓
	5. Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli	✓	✓	

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: regiony, miasta, obszary wiejskie

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 stanowi kompleksowy średniookresowy dokument strategiczny odnoszący się do prowadzenia polityki rozwoju społeczno-gospodarczego kraju w ujęciu wojewódzkim. Celem strategicznym polityki regionalnej, wyznaczonym w Strategii, jest efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym. Ponadto w dokumencie ustalone zostały trzy cele, z którymi zgodne są cele strategiczne niniejszej Strategii.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: regiony, miasta, obszary wiejskie	 Strategia Rozwoju Gminy BORZYTUCHOM na lata 2014-2020		
	Cele strategiczne		
	1. Aktywność gospodarcza i zawodowa	2. Poprawa jakości życia	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń
„Konkurencyjność”: 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów	✓	✓	✓

„Spójność”: 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych	✓		
„Sprawność”: 3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie	✓		

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego jest podstawowym i najważniejszym narzędziem prowadzonej przez samorząd województwa polityki regionalnej. Strategia wyznacza główne cele i kierunki rozwoju regionu w perspektywie roku 2020. Strategia wskazuje 3 cele strategiczne, mające charakter ogólny i określające pożądane stany docelowe w ujęciu problemowym. Zgodność założeń Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom z celami Strategii Pomorskie 2020 prezentuje poniższa tabela.

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020	 Strategia Rozwoju Gminy BORZYTUCHOM na lata 2014-2020		
	Cele strategiczne		
	1. Aktywność gospodarcza i zawodowa	2. Poprawa jakości życia	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń
Nowoczesna gospodarka	✓		
Aktywni mieszkańcy		✓	
Atrakcyjna przestrzeń	✓		✓

REGIONALNE PROGRAMY STRATEGICZNE

Regionalne Programy Strategiczne należą do podstawowych punktów odniesienia, decydujących o kształcie przyjmowanych na poziomie województwa pomorskiego programów operacyjnych, a także ukierunkowaniu środków ujmowanych w budżecie województwa po stronie wydatków rozwojowych. Programy zostały podzielone na sześć obszarów tematycznych:

1. Regionalny Program Strategiczny w zakresie rozwoju gospodarczego „Pomorski Port Kreatywności”, cel główny: unowocześnienie gospodarki regionu przy zrównoważonym wykorzystaniu specyficznych cech jego potencjału gospodarczego, społecznego i kulturowego.
2. Regionalny Program Strategiczny w zakresie atrakcyjności kulturalnej i turystycznej „Pomorska Podróż”, cel główny: rozwój, wykorzystujący dziedzictwo naturalne i kulturowe zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju
3. Regionalny Program Strategiczny w zakresie aktywności zawodowej i społecznej „Aktywni Pomorzanie”, cel główny: wzrost zatrudnienia i kompetencji zawodowych mieszkańców, ograniczenie ubóstwa i patologii społecznych, kształtowanie kompetencji kluczowych oraz zapewnienie możliwości wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży, aktywizacji osób wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem; utrwalenie podstawowych funkcji rodziny, wzmocnienie regionalnej wspólnoty obywatelskiej i kulturowej przy jednoczesnym zachowaniu więzi lokalnych oraz włączenie szerokiego grona partnerów w określenie i realizację polityki rozwoju regionu,
4. Regionalny Program Strategiczny w zakresie ochrony zdrowia „Zdrowie dla Pomorzan”, cel główny: poprawa stanu zdrowia mieszkańców województwa pomorskiego,
5. Regionalny Program Strategiczny w zakresie transportu „Mobilne Pomorze”, cel główny: stworzenie sprawnego systemu transportowego,
6. Regionalny Program Strategiczny w zakresie energetyki i środowiska „Ekoefektywne Pomorze”, cel główny: efektywniejsze gospodarowanie zasobami sprzyjające rozwojowi niskoemisyjnej gospodarki, wzrostowi bezpieczeństwa energetycznego i poprawie stanu środowiska.

Regionalne Programy Strategiczne	 Strategia Rozwoju Gminy BORZYTUCHOM na lata 2014-2020		
	Cele strategiczne		
	1. Aktywność gospodarcza i zawodowa	2. Poprawa jakości życia	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń
Pomorski Port Kreatywności	✓		
Pomorska Podróż		✓	✓
Aktywni Pomorzanie	✓	✓	✓
Zdrowie dla Pomorzan		✓	
Mobilne Pomorze			✓
Ekoefektywne Pomorze			✓

Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2014 - 2020

Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2014 -2020 (RPO WP) będzie jednym z narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020. Treść Programu nawiązuje bezpośrednio do założeń przedstawionych w sześciu Regionalnych Programów Strategicznych (w zakresie rozwoju gospodarczego, aktywności zawodowej i społecznej, transportu, energetyki i środowiska, aktywności kulturalnej i turystycznej, ochrony zdrowia) stanowiącymi uszczegółowienie Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020.

Zgodność priorytetów RPO WP z celami strategicznymi Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 – 2020 przedstawiona została w postaci tabeli.

Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2014 - 2020	 Strategia Rozwoju Gminy BORZYTUCHOM na lata 2014-2020		
	Cele strategiczne		
	1. Aktywność gospodarcza i zawodowa	2. Poprawa jakości życia	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń
1. Komerccjalizacja wiedzy	✓	✓	
2. Przedsiębiorstwa	✓		
3. Edukacja		✓	
4. Kształcenie zawodowe		✓	
5. Zatrudnienie	✓	✓	
6. Integracja	✓	✓	
7. Zdrowie		✓	
8. Konwersja			✓
9. Mobilność			✓
10. Energia			✓
11. Środowisko		✓	✓

Strategia Polityki Społecznej Województwa Pomorskiego na lata 2014 - 2020 projekt do konsultacji społecznych

Strategia Polityki Społecznej Województwa Pomorskiego na lata 2014 - 2020 ma za zadanie zweryfikowanie obranych od 2006 r. kierunków w regionalnej polityce społecznej i zaplanowanie działań prowadzących do budowania nowego wymiaru integracji społecznej, koniecznego w kontekście zmian demograficznych, gospodarczych oraz społeczno – kulturowych. Strategia jest opracowaniem kompleksowym, obejmującym w szczególności programy: przeciwdziałania

wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Strategia Polityki Społecznej Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 jest integralną częścią Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 i stanowi tym samym dokument o charakterze operacyjno-wdrożeniowym w obszarze *aktywni mieszkańcy*. Cele strategiczne przyjęte w Strategii Polityki Społecznej Województwa Pomorskiego są spójne z celem strategicznym nr 2 Poprawa jakości życia założonym w Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom.

Strategia Polityki Społecznej Województwa Pomorskiego na lata 2014 - 2020	 Strategia Rozwoju Gminy BORZYTUCHOM na lata 2014-2020
CEL STRATEGICZNY 1: Właściwie funkcjonująca rodzina	CEL STRATEGICZNY: 1. Poprawa jakości życia
CEL STRATEGICZNY 2: Integrująca rola polityki społecznej	
CEL STRATEGICZNY 3: Aktywni seniorzy	
CEL STRATEGICZNY 4: Włączenie społeczne osób niepełnosprawnych	

Program Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego na lata 2013 – 2016 z perspektywą do roku 2020

Program Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego na lata 2013-2016 z perspektywą do roku 2020 zawiera 4 cele perspektywiczne, 12 średniookresowych, 1 priorytetowy oraz 60 kierunków działań. Każdemu z celów towarzyszy krótka charakterystyka stanu i problemów środowiska oraz wybranych uwarunkowań wynikających z przepisów prawa. Strategia Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020 jest spójna z Programem Ochrony Środowiska poprzez cel strategiczny nr 3 Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń.

Program Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego na lata 2013 – 2016	 Strategia Rozwoju Gminy BORZYTUCHOM na lata 2014-2020
CEL NR 1: Środowisko dla zdrowia – dalsza poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego	CELE STRATEGICZNE: 3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń
CEL NR 2: Podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz aktywacja rynku na rzecz środowiska	
CEL NR 3: Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody	

CEL NR 4:

Zrównoważone wykorzystanie energii, wody i surowców naturalnych

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Bytowskiego w latach 2007 - 2015

Strategia Rozwoju Powiatu Bytowskiego formułuje długookresowe cele rozwoju, a także określa zasoby i środki konieczne do wdrażania tych celów. Strategia Powiatu zawiera 3 obszary strategiczne, z którymi korelują cele strategiczne niniejszej Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2015-2025.

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Bytowskiego w latach 2007-2015	 Strategia Rozwoju Gminy BORZYTUCHOM na lata 2014-2020		
	Cele strategiczne		
	1. Aktywność gospodarcza i zawodowa	2. Poprawa jakości życia	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń
I obszar strategiczny: Społeczeństwo		✓	
II obszar strategiczny: Dziedzictwo kulturowe – zasoby przyrodnicze – zarządzanie przestrzenne			✓
III obszar strategiczny: Gospodarka i infrastruktura techniczna	✓	✓	✓

Strategia Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020 jest zgodna z założeniami Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Bytowskiego w latach 2007-2015.

Załącznik 2. Programy operacyjne

Programy operacyjne stanowią przejście z poziomu planowania celów strategicznych do planowania działań operacyjnych i są kluczowym aspektem wdrażania Strategii. Umożliwiają one przede wszystkim pogrupowanie założeń strategicznych według głównych sfer oddziaływania, wyznaczenie poszczególnych czynników warunkujących realizację działań inwestycyjnych oraz systemu monitorowania na poziomie operacyjnym. Wyróżniono następujące Programy operacyjne:

Programy zostały ukształtowane w oparciu o politykę rozwojową samorządu, uwzględniają także plany inwestycyjne władz lokalnych oraz wnioski płynące z konsultacji społecznych. Podstawą opracowania wskazanych programów operacyjnych była również zbieżność ze Strategią Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 przyjętą przez Sejmik Województwa Pomorskiego dnia 24 września 2012r.

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego precyzuje w perspektywie 2020 roku trzy cele strategiczne, mające charakter ogólny i określające pożądane stany docelowe w ujęciu problemowym. Są to: (1) nowoczesna gospodarka, (2) aktywni mieszkańcy i (3) atrakcyjna przestrzeń. Są one konkretyzowane przez 10 celów operacyjnych oraz zaproponowane kierunki działań. Celem nadrzędnym pozostaje spójność regionu, rozumiana jako zapewnienie możliwości rozwoju i poszukiwanie takich ścieżek zmian, które będą wykorzystywały i wzmacniały potencjał każdego z obszarów.

Szczegółowo założenia przyszłej, wojewódzkiej polityki rozwojowej prezentują, opracowane na podstawie Strategii Pomorskie 2020, Regionalne Programy Strategiczne (RPS) w sześciu obszarach: (1) rozwój gospodarczy, (2) atrakcyjność kulturalna i turystyczna, (3) aktywność zawodowa i społeczna, (4) ochrona zdrowia, (5) transport, a także (6) energetyka i środowisko.

Zależności między Strategią Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020 oraz Strategią Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 wspólnie z Regionalnymi Programami Strategicznymi (RPS) – prezentuje poniższy rysunek.

Tabela 38 Zależności między Strategią Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020 oraz Strategią Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 i Regionalnymi Programami Strategicznymi

		 Strategia Rozwoju Gminy BORZYTUCHOM na lata 2014-2020		
		SPOŁECZEŃSTWO	PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO	GOSPODARKA I RYNEK PRACY
NOWOCZESNA GOSPODARKA	RPS – rozwój gospodarczy			✓
	RPS – atrakcyjność kulturalna i turystyczna		✓	✓
AKTYWNI MIESZKAŃCY	RPS – aktywność zawodowa i społeczna	✓		✓
	RPS – ochrona zdrowia	✓		
ATRAKCYJNA PRZESTRZEŃ	RPS - transport		✓	
	RPS – energetyka i środowisko		✓	

RPS – Regionalny Program Strategiczny

Źródło: Opracowanie własne

Głównym przyjętym założeniem Programów operacyjnych Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020 jest wpisywanie się w co najmniej jeden cel strategiczny na poziomie niniejszej Strategii, a w związku z tym spełnianie założeń jednego lub więcej celów operacyjnych. Zakres każdego programu operacyjnego obejmuje w szczególności: cele strategiczne programu, uwarunkowania realizacji programu, identyfikację potencjalnych beneficjentów, powiązania z innymi programami operacyjnymi, przewidywalne mierzalne rezultaty, listę propozycji projektowych możliwych do realizacji w przyszłej perspektywie oraz propozycję źródeł finansowania.

Realizacja działań wpisujących się w założenia programów operacyjnych, ma przyczynić się do osiągnięcia zakładanych celów, oraz poprzez wypełnienie misji, założonej wizji rozwoju. Skuteczność procesu wdrożenia będzie natomiast weryfikowana poprzez system monitorowania – w formie stopnia realizacji wskaźników operacyjnych określonych na rok 2020.

Cel strategiczny nr 2: Poprawa jakości życia

Beneficjenci ostateczni:

- Mieszkańcy gminy Borzytuchom
- Organizacje pozarządowe

Partnerzy:

- Władze samorządowe gminy Borzytuchom
- Inne jednostki samorządu terytorialnego
- Gminna Biblioteka i Ośrodek Kultury
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
- Placówki oświatowe Zespołu Szkół
- Zakład Opieki Zdrowotnej
- Koła gospodyń wiejskich
- Organizacje pozarządowe

Korzyści bezpośrednie:

- lepszy dostęp oraz jakość edukacji, ochrony zdrowia i pomocy społecznej
- wzrost partycypacji publicznej i aktywności społecznej
- wzrost aktywności społecznej mieszkańców i zaangażowania w życie gminy
- zmniejszenie zjawiska wykluczenia społecznego, w tym wykluczenia cyfrowego
- poprawa jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych

Wskaźniki:

- liczba zrealizowanych zadań z zakresu sportu, turystyki i rekreacji
- liczba zrealizowanych zadań z zakresu edukacji i zajęć dla dzieci i młodzieży
- liczba zrealizowanych zadań z zakresu ochrony zdrowia
- liczba zrealizowanych zadań z zakresu walki z wykluczeniem społecznym

Przykładowe projekty:

- Modernizacja i doposażenie jednostek edukacyjnych
- Zajęcia pozalekcyjne, wyrównawcze i zajęcia czasu wolnego dla dzieci i młodzieży
- Budowa i wyposażenie miejsc integracji społecznej
- Animator sportu i wypoczynku
- Inicjatywy z zakresu ekonomii społecznej
- Programy wsparcia osób niepełnosprawnych i starszych
- Programy prozdrowotne, w tym profilaktyczne
- Publikacje, imprezy, spotkania integrujące społeczność lokalną

Źródła finansowania:

- budżet gminy
- pozostałe środki publiczne, w tym krajowe
- dotacje, w tym z funduszy unijnych (w tym RPO WP, PROW) i pozostałych funduszy
- instrumenty finansowe – pozadotacyjne środki finansowe w ramach funduszy unijnych (np. pożyczki, wsparcie kapitałowe)
- środki prywatne

Zadania samorządu:

- Inicjowanie zadań
- Realizacja przedsięwzięć
- Wsparcie finansowe
- Wsparcie organizacyjne

Cel strategiczny nr 2: Poprawa jakości życia

Cel strategiczny nr 3: Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń

Beneficjenci ostateczni:

- mieszkańcy gminy Borzytuchom
- przedsiębiorcy działający na terenie gminy Borzytuchom
- turyści
- Gmina Borzytuchom

Partnerzy:

- Władze samorządowe gminy i inne jednostki samorządu terytorialnego
- Zakład Zagospodarowania Odpadów Sierzno Sp. z o.o.
- Zakład Usług Wodnych Sp. z o.o. w Słupsku
- Energa Operator S.A.
- Ochotnicza Straż Pożarna
- Placówki edukacyjne
- Zarząd Dróg Wojewódzkich i Zarząd Dróg Powiatowych
- Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Bytowie S.A.
- Nadleśnictwo Bytów i Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych
- Instytucje ochrony środowiska
- Organizacje pozarządowe

Korzyści bezpośrednie:

- Poprawa stanu środowiska naturalnego
- Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii
- Ochrona walorów Gminy
- Wzrost estetyki przestrzeni
- Wzrost bezpieczeństwa
- Wzrost jakości życia mieszkańców
- Wzrost atrakcyjności turystycznej, osiedleńczej i inwestycyjnej

Wskaźniki:

- liczba budynków poddanych termomodernizacji
- liczba zadań z zakresu poprawy bezpieczeństwa i płynności ruchu drogowego
- liczba zrealizowanych zadań związanych z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii
- liczba inwestycji infrastrukturalnych związanych z ochroną środowiska naturalnego

Przykładowe projekty:

- Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej
- Modernizacja, rozbudowa, remont infrastruktury wodno – kanalizacyjnej
- Popularyzacja odnawialnych źródeł energii
- Modernizacja dróg, ścieżek rowerowych i chodników
- Budowa małej architektury i adaptacja przestrzeni gminnej,
- Poprawa bezpieczeństwa poprzez montaż i modernizację oświetlenia w gminie

Źródła finansowania:

- budżet gminy
- pozostałe środki publiczne, w tym krajowe
- dotacje, w tym z funduszy unijnych ((w tym RPO WP, PROW) i pozostałych funduszy (np. GIS, WFOŚiGW, NFOŚiGW) oraz ministerialne
- instrumenty finansowe – pozadotacyjne środki finansowe w ramach funduszy unijnych (np. pożyczki, wsparcie kapitałowe)
- środki prywatne

Zadania samorządu:

- Inicjowanie i realizacja przedsięwzięć
- Wsparcie finansowe i organizacyjne

Cel strategiczny nr 1: Aktywność gospodarcza i zawodowa

Cel strategiczny nr 2: Poprawa jakości życia

Beneficjenci ostateczni:

- mieszkańcy gminy Borzytuchom
- przedsiębiorcy działający na terenie gminy Borzytuchom
- inwestorzy zainteresowani rozwojem działalności
- organizacje pozarządowe

Partnerzy:

- Władze samorządowe gminy Borzytuchom
- Inne jednostki samorządu terytorialnego
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
- Powiatowy Urząd Pracy w Bytowie
- Placówki oświatowe Zespołu Szkół
- Przedsiębiorcy

Korzyści bezpośrednie:

- Rozwój przedsiębiorczości, w tym drobnej działalności gospodarczej
- Powstanie nowych miejsc pracy i ograniczenie bezrobocia
- Nowe inwestycje
- Ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego
- Wzrost zamożności i jakości życia mieszkańców

Wskaźniki:

- liczba nowozarejestrowanych podmiotów działalności gospodarczej
- liczba zrealizowanych zadań z zakresu aktywizacji mieszkańców na lokalnym rynku pracy
- liczba nowych inwestycji zewnętrznych

Przykładowe projekty:

- Rozwój spółdzielni socjalnych, centrów integracji społecznej oraz zakładów aktywności zawodowej
- Program aktywizacji osób bezrobotnych i powracających na rynek pracy
- „Mój rynek” – rozwój targowiska gminnego
- Program wzmocnienia mobilności na lokalnym rynku pracy
- Program rozwoju kompetencji dla osób poszukujących pracy
- Wsparcie dla nowych inwestorów
- Działania promocyjne i wspierające dla firm z sektora MŚP
- Różnicowanie w kierunku działalności pozarolniczej

Źródła finansowania:

- budżet gminy
- pozostałe środki publiczne, w tym krajowe
- dotacje, w tym z funduszy unijnych (np. w ramach RPO WP, POKL, PROW, PO Ryby) oraz ministerialne
- instrumenty finansowe – pozadotacyjne środki finansowe w ramach funduszy unijnych
- środki prywatne

Zadania samorządu:

- Inicjowanie i realizacja zadań
- Wsparcie finansowe i organizacyjne
- Promocja i budowa wizerunku gminy
- Aktywne działanie wśród innych jst

Załącznik 3. Wykaz inicjatyw do realizacji na terenie gminy Borzytuchom do 2020 roku

W tabeli ujęto działania planowane do realizacji przez Gminę Borzytuchom w perspektywie do 2020 roku wraz z podaniem celu strategicznego i operacyjnego z jakim korelują oraz stron zaangażowanych w ich realizację. Przedstawione zestawienie nie stanowi wyliczenia enumeratywnego zadań inwestycyjnych. Katalogi te mogą być poszerzane w zależności od sytuacji finansowej gminy oraz dostosowywane do bieżących potrzeb.

Lp.	Nazwa inwestycji	Realizowany cel strategiczny	Realizowany cel operacyjny	Lata realizacji
PROGRAM OPERACYJNY: SPOŁECZEŃSTWO				
1	Budowa Orlika lekkoatletycznego przy szkole w Borzytuchomiu	2. Poprawa jakości życia	2.1 Popularyzacja zdrowego trybu życia poprzez rozwój sportu	2015 - 2018
2	Modernizacja boiska sportowego w Borzytuchomiu	2. Poprawa jakości życia	2.1 Popularyzacja zdrowego trybu życia poprzez rozwój sportu	2014 - 2020
3	Świetlica wiejska w miejscowości Jutrzenka	2. Poprawa jakości życia	2.4 Wyrównanie szans osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem 2.5 Rozwój oferty kulturalnej i czytelnictwa	2015 - 2019
PROGRAM OPERACYJNY: PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO				
1	Dokumentacja projektowa sieci wodociągowych	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń	3.1 Rozwój infrastruktury technicznej	2014 - 2020
2	Budowa sieci wodociągowych w gminie Borzytuchom	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń	3.1 Rozwój infrastruktury technicznej	2015 - 2020
3	Modernizacja dróg gminnych	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń	3.2 Poprawa bezpieczeństwa w gminie 3.3 Usprawnienie systemu komunikacyjnego	2015 - 2020
4	Rozbudowa oczyszczalni ścieków oraz budowa kanalizacji sanitarnej w gminie	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń	3.1 Rozwój infrastruktury technicznej	2015 - 2020
5	Wsparcie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń	3.1 Rozwój infrastruktury technicznej	2015 - 2020

5	Projekt budowy drogi powiatowej Lipnica-Tuchomie –Borzytuchom	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń	3.2 Poprawa bezpieczeństwa w gminie 3.3 Usprawnienie systemu komunikacyjnego	2014 - 2020
6	Budowa chodników	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń	3.6 Estetyzacja przestrzeni gminy i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznej	2015 - 2020
7	Budowa ogólnodostępnej publicznej infrastruktury turystycznej na terenie Gminy Borzytuchom	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń	3.5 Racjonalne wykorzystywanie zasobów przyrodniczych 3.6 Estetyzacja przestrzeni gminy i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznej	2015 - 2020
8.	Budowa sieci ciepłowniczej w Borzytuchomiu	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń	3.1 Rozwój infrastruktury technicznej	2014 - 2020
9.	Doposażenie OSP Borzytuchom	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń	3.2 Poprawa bezpieczeństwa w gminie	2014 - 2020
10.	Modernizacja budynku ZS Borzytuchom i obiektów edukacyjnych	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń	3.6 Estetyzacja przestrzeni gminy i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznej	2014 - 2020
11.	Montaż witaczy gminnych	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń	3.6 Estetyzacja przestrzeni gminy i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznej	2014 - 2020
12	Budowa oświetlenia ulicznego	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń	3.2 Poprawa bezpieczeństwa w gminie	2015 - 2020
13	Budowa oświetlenia hybrydowego i solarnego na terenie Gminy Borzytuchom	3. Zrównoważone gospodarowanie i atrakcyjna przestrzeń	3.2 Poprawa bezpieczeństwa w gminie	2014 - 2020

PROGRAM OPERACYJNY: GOSPODARKA I RYNEK PRACY

1	Mój rynek – budowa funkcjonalnego targowiska gminnego i wsparcie handlu produktami lokalnymi	1. Aktywność gospodarcza i zawodowa	1.1 Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości lokalnej	2015 - 2017
2	Doradztwo prawne i biznesowe dla przedsiębiorców	1. Aktywność gospodarcza i zawodowa	1.1 Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości lokalnej 1.3 Rozwój kompetencji mieszkańców i ich aktywizacja na lokalnym rynku pracy	2015 - 2017

Załącznik 4. Karta monitoringu wdrożenia Strategii Rozwoju Gminy Borzytuchom na lata 2014 - 2020

Cel strategiczny:		.....		
Realizacja wskaźnika strategicznego:	Liczba zrealizowanych celów strategicznych:	Stan na rok:		
		.....		
Cel operacyjny:		.....		
Program operacyjny		.....		
Nazwa zadania	OSIĄGNIĘTE EFEKTY			
	Zadanie zrealizowane (wpisać rezultat)	Zadanie w trakcie realizacji (przewidywana data zakończenia)	Zadanie niezrealizowane	
			Uzasadnienie propozycji kontynuacji	Uzasadnienie propozycji zaniechania
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				